

En analyse av IFRS 15

«Gir en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 økt regnskapskvalitet for selskaper innenfor bygg – og anleggsbransjen i Norge?»

KJETIL ERIKSEN

VEILEDER

Terje Heskestad

Universitetet i Agder, 2020

Fakultet for økonomi

Institutt for handelshøyskolen ved universitet i Agder

Forord

Denne utredningen er avlagt som en del av studieprogrammet master i regnskap og revisjon ved Universitetet i Agder.

I løpet av skriveprosessen har fokuset vært å lære og å tilegne seg kunnskap tilknyttet inntektsføring etter IFRS 15 og NRS 2. Grunnlaget for utredningen er å undersøke likheter og ulikheter mellom internasjonale og norske regnskapsstandarder. Prosessen har vært lærerik og utfordrende. Tilegnet teori og kunnskap gjennom studieprogrammet legger det teoretiske fundamentet som er anvendt gjennom oppgaven. Den teoretiske problemstillingen er et resultat av interesse for norske og internasjonale regnskapsstandarder og ulikhetene mellom dem.

En stor takk til oppgavens veileder Terje Heskestad som underveis i skriveprosessen har fungert som en sparringspartner. Prosessen har vært tidkrevende og svært lærerik. Kunnskapen som er blitt tilegnet gjennom utarbeidelsen vil komme til stor nytte i fremtiden.

Håper oppgaven byr på interessant lesning.

Kristiansand, november 2020.

Kjetil Eriksen

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler IFRS 15 – Revenue from contracts with customers. Standarden ble gjeldende for alle foretak som avlegger regnskapet etter IFRS fra 01.januar.2018.

Oppgavens problemstilling går ut på å undersøke om en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 vil kunne gi økt regnskapskvalitet for bygg- og anleggsbransjen i Norge.

Utredningen vil gjennomgå formål og målsetninger med regnskap, hvor regnskapsmodeller, regnskapsformål og perspektiver for regnskapet blir gjennomgått. Hvor blant annet faktorene som har innvirkning på regnskapskvaliteten og hva som anses å være verdifull informasjon basert på det konseptuelle rammeverket blir gjennomgått . Dette danner grunnlaget for den teoretiske analysen.

Problemstillingen vil bli forsøkt løst gjennom den teoretiske analysen hvor NRS 2 og IFRS 15 blir sammenlignet og diskutert. Den teoretiske analysen benytter det konseptuelle rammeverket som en referanseramme for drøftelsen. Dette er på bakgrunn av forutsetningene som blir tatt i innledningen. Formålet med analysen er å drøfte om regnskapskvaliteten blir økt ved implementeringen av IFRS 15. Analysen blir gjort ved hjelp av eksempler, betraktninger og diskusjoner som har vært rundt standarden. Funnene fra den teoretiske analysen tyder på at IFRS 15 vil kunne gi en sterkere sammenlignbarhet mellom selskapene og bedre informasjonsgrunnlag gjennom notene tilhørende regnskapet.

Denne oppgaven konkluderer avslutningsvis med at en implementering av IFRS 15 vil kunne gi økt regnskapskvalitet for bygg- og anleggsbransjen i Norge. Konklusjonen peker i retning av at en implementering av IFRS 15 vil kunne gi økt sammenlignbarhet mellom foretakene på tvers av bransjen, ved at den eliminerer svakheter og uoverensstemmelser i tidligere regelverk.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	4
Forkortelser	6
Illustrasjonslister	6
1.0 Innledning	7
1.1 Forsknings spørsmål	7
1.2 Bakgrunn for valgt tema	8
1.3 Oppgaven avgrensninger	10
2.0 Metode	11
2.1 Valg av forskningsdesign	11
2.2 Kvalitativ og kvantitativ metode	13
2.3 Datainnsamling	13
2.4 Potensielle feilkilder	14
2.5 Avslutning	15
3.0 Konseptuelle rammeverk	16
3.1 Det konseptuelle rammeverk (IASB)	16
3.1.1 Formål med finansregnskap	17
3.1.2 Sentrale poster i finansregnskap	19
3.2 Kvalitetskrav	19
3.2.1 Grunnleggende kvalitetskrav	20
3.2.2 Forsterkende kvalitetskrav	21
3.3 Regnskapsperspektiv	22
3.4 Måling	23
3.5 Avslutning	24
4.0 Regnskapskvalitet	24
4.1 Regnskapskvalitet og resultatkvalitet	24
4.2 Prinsipp- og regelbasert regnskapsregimer	26
4.3 Manipulering av inntekter som resultatstyring	27
4.3.1 Manipulering av inntekter og opportunistisk atferd	29
4.4 Avslutning	31
5.0 Regnskapsstandarder	32
5.1 Gjeldende regulering i Norge	32
5.2 Grunnleggende regnskapsprinsipper	34
5.3 NRS 2	35

5.4 Avslutning	37
6.0 Teoretisk analyse	38
6.1 Identifisering av kundekontakt	39
6.1.1 Samlet behandling av kontrakter	40
6.1.2 Kontraktsendringer	41
6.1.3 Vurderinger	42
6.2 Identifisering av separate leveringsforpliktelser	44
6.2.1 Vurderinger	47
6.3 Fastsettelse av transaksjonsprisen	49
6.3.1 Variable vederlag	50
6.3.2 Finansieringselementer	53
6.3.3 Ikke monetære transaksjoner	56
6.3.4 Vederlag til kunde	56
6.3.5 Vurderinger	57
6.4 Allokering av transaksjonsprisen på separate leveringsforpliktelser	59
6.4.1 Estimering av frittstående salg priser	59
6.4.2 Allokering av variable vederlag	61
6.4.3 Allokering av rabatter	62
6.4.4 Endringer i transaksjonsprisen	63
6.4.5 Vurderinger	64
6.5 Inntektsføring ved oppfyllelsen av leveringsforpliktelser	65
6.5.1 Inntektsføring over tid	66
6.5.2 Metoder for måling av fullføringsgrad	69
6.5.3 Leveringsforpliktelser som overføres på spesifikt tidspunkt	71
6.5.4 Vurderinger	72
6.6 Andre forhold	75
6.6.1 Garantier	75
6.6.2 Returvarer	76
6.6.3 Kontraktkostnader	76
6.6.4 Tapskontrakter	78
6.6.5 Vurderinger	78
6.7 Noteopplysninger	79
6.7.1 Vurderinger	81
7.0 Avslutning	82
7.1 Styrker og svakheter ved oppgaven	82
7.2 Konklusjon	83
7.3 Forslag til videre forskning	87

Litteraturliste	88
Appendiks - Refleksjonsnotat	92

Forkortelser

EU – Den europeiske union
EØS – Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet
FASB – Financial Accounting Board
IFRIC – International Financial Reporting Interpretation Committee
IFRS – International Financial reporting – IFRS
IASC – International Accounting Standards Committee – IASC
IASB – International Accounting standard board – IASB
IAS – International Accounting Standards – IAS
GRS – God Regnskapsskikk
NGAAP – Norwegian Generally Accepted Accounting Principles
NRS – Norsk regnskapsstandard
Rskl – Lov om årsregnskap (regnskapsloven).
US GAAP – US Generally Accepted Accounting Principles (regnskapsregler i USA)
Vphl – Verdipapirhandel loven

Illustrasjonslister

Figur 1 Undersøkellesdesign (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011).....	12
Figur 2 Det konseptuelle hierarkiet (Lundesgaard, 2005).....	17
Figur 3 Regnskapssystemet oppgave (Tellefsen og Langli, s8, 2005).	18
Figur 4 Kvalitetskrav for det konseptuelle rammeverk (IASB, 2015).....	20
Figur 5 Balanseorientering og resultatorientering (Kvifte & Johnsen, s61, 2008).	22
Figur 6 Regnskapsregulering i Norge (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).....	33
Figur 7 Femstegsmodellen for inntektsføring (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).....	38
Figur 8 Identifisering av leveringsforpliktelser (Rosenblad, 2014).....	46
Figur 9 Inntektsføring over tid (KPMG, 2019)	66

1.0 Innledning

Gjennom innledningen vil det blir gjort kjent forskningsspørsmålene som oppgaven har som formål å besvare. Det blir også gjennomgått bakgrunnen for tema. Avslutningsvis blir det gjennomgått de begrensninger som foreligger og hvilke områder som faller utenfor oppgavens omfang.

1.1 Forskningsspørsmål

Metoder og retningslinjer tilknyttet inntektsføring er noe av det viktigste for brukerne av et regnskap (Ler & Puri, 2014). IFRS 15 – Revenue from contracts with customers er knyttet til inntektsføring av kontrakter og ble gjeldende fra starten av 2018 (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Standarden er mer omfattende og mer prinsippbasert sammenlignet med tidligere standarder, dette fører blant annet til at det er flere skjønsmessige vurderinger (Oppi, 2016). Det har vært mye fokus på hvordan implementeringen fra tidligere standarder som blant annet IAS 18 og 11 blir påvirket av overgangen til IFRS. Eksisterende litteratur tar i mindre grad for seg hvordan en implementering av IFRS 15 er for selskapet som tidligere har rapportert etter NRS 2 anleggskontrakter og hvordan det vil kunne påvirke brukerne og informasjonsflyten regnskapet har for selskaper som operer i bygg og anleggsbransjen. Problemstillingen utredningen ønsker å utforske er:

«Gir en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 økt regnskapskvalitet for selskaper innenfor bygg – og anleggsbransjen i Norge?»

Dette er en problemstilling som er aktuell for selskaper som rapporterer etter NGAAP innen bygg- og anleggsbransjen og eksempelvis ønsker å børsnoteres. Flere selskaper har gjennom implementeringen av IFRS 15 erfart at det kan være krevende å tolke reglene og rettleidingen som forekommer fra standarden (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette til tross for at standarden gir mer rettleiding på spesielle områder sammenlignet med NRS 2 som oppgaven senere vil belyse. Dette vil trolig kunne gi utfordringer for regnskapsprodusenten å etterleve de prinsippene som IFRS 15 bygger på. For å kunne besvare problemstillingen er den oppdelt i tre ulike forskningsspørsmål:

1. Hvilke endringer medfører IFRS 15 for selskaper som i dag bruker NRS 2?
2. Hvilken informasjon anser brukerne å være verdifull for regnskapet til selskaper i anleggsbransjen?
3. Hvilke utfordringer har selskaper i bygg og anleggsbransjen tilknyttet regnskapskvaliteten for inntektsføring?

Oppgaven har som formål å besvare de nevnte forskningsspørsmålene og vil med dette kunne underbygge oppgavens problemstilling. Metodene som er benyttet og ligger til grunn for den teoretiske analysen og er omtalt senere i oppgaven. Avslutningsvis vil det bli trukket konklusjoner med utgangspunkt i den teoretiske analysen for forskningsspørsmålene og sammen vil dette hjelpe å besvare oppgavens problemstilling.

1.2 Bakgrunn for valgt tema

Denne oppgaven handler i sin helhet om bygg- og anleggsbransjen i Norge og utfordringer knyttet til en implementering av IFRS 15 fra NRS 2.

Bygg- og anleggsbransjen kan bli ansett for å være en av grunnpilarene i ethvert moderne samfunn, dette gjelder også Norge hvor bransjen i 2018 bestod av rundt 58 000 virksomheter og 225 000 ansatte (BDO, 2018). Bransjen i Norge har fra 2017 til 2018 en vekst på hele 13%, hvor særlig de største selskapene drar veksten (BDO, 2019). Prosjektenes omfang blir større og flere av de store norske aktørene inngår samarbeider med utenlandske foretak for sikre kontrakter og fremtidig vekst (BDO, 2019). Selv med en slik vekst i bransjen er det likevel lave marginer og økt usikkerhet for selskapene (BDO, 2019).

Bransjen er differensiert med et flertall av små foretak og et mindretall av de større foretakene (BDO, 2018). Konkurransforholdet kan medføre at de store foretakene i markedet vil konsolidere mindre foretak (BDO, 2018). For foretakene som i dag er omfattet av regelverket for NRS 2 vil dette kunne medføre at de blir rapporteringspliktige etter de internasjonale regnskapsstandardene som blant annet IFRS 15. Som nevnt blir oppdragene større og mer komplekse, dette stiller krav til selskapets oppfølging av dem noe som igjen kan føre til mer omfattende estimater knyttet til anleggskontrakter (BDO, 2019).

Oppgaven tar for seg anleggskontrakter som er regulert gjennom NRS 2 og IFRS 15. Fra IFRS 15 (pkt. 6) er en kontrakt definert som: «*En kontrakt om å levere varer eller tjenester til en kunde*». Sammenlignet med norsk regnskapsstandard (NRS) hvor anleggskontrakter er definert som: «*En kontrakt om tilvirkning av en eiendel eller flere eiendeler som samlet utgjør en helhet*». Det finnes ulikheter mellom definisjonene fra IFRS 15 og NRS 2. Oppgaven definerer anleggskontrakter basert på NRS 2 Anleggskontrakter hvor det benyttes som en samlebetegnelse på kontraktfestet tilvirkning av en enkelt eiendel eller flere eiendeler som sammen utgjør en helhet.

Definisjonen gjør at oppgaven tar for seg anleggskontrakter som definert etter NRS 2 og sammenligner effekten av dette opp mot IFRS 15 sine krav.

Bygg- og anleggskontrakter finnes i mange ulike former, ofte vil dette være en leveranse av varer og tjenester som ender opp i et sluttprodukt (BDO, 2019). Kontraktene som danner grunnlaget for oppdraget kan være av langsiktig art og strekke seg over flere år eller kortsiktig art med en tidshorisont på noen måneder. Enkelte anleggskontrakter bokføres løpende, mens andre blir ansett som rent varesalg og bokført ved overlevering. Bokføringen av en anleggskontrakt ha som formål å gjenspeile den løpende verdiskapningen (Lønmo & Nerdrum, 2016). Fullføringsgraden og progresjonen av prosjektet vil da være ledende for inntektsføringen knyttet til prosjektet (Lønmo & Nerdrum, 2016).

Finansregnskap er utarbeidet med hensikt å presentere et rettvise bilde av foretakets økonomiske situasjon som gjør det til den viktigste informasjonskilden for både interne og eksterne regnskapsinteressenter (Heskestad, 2015). Hovedformålet med regnskapet er som nevnt å gi brukerne av regnskapet grunnlaget for å kunne gjøre bedre og riktige beslutninger (Kvifte & Johnsen, 2008).

Formålet med oppgaven blir da å utforske de problemstillingene som reises for selskaper som rapporterer etter NRS 2 og skal implementere IFRS 15 for rapporteringsformål.

1.3 Oppgaven avgrensninger

IFRS 15 presenterer en helhetlig inntektsføringsmodell som vil gjelde på tvers av ulike bransjer (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Oppgaven er begrenset til å fokusere på de områdene som vil ha en effekt mot bygg- og anleggsbransjen i Norge. Eksemplene som blir brukt for å illustrere problemstillinger er tilpasset det formålet.

Omfanget av standarden er komplekst og tiden som er til rådighet gir barrierer knyttet til omfanget av informasjon som kan avdekkes og gjennomgås. Oppgaven vil derfor legge til grunn at NRS 2 har mange likhetstrekk med tidligere standarder som IAS 11 og at de i stor grad er like (Wiig & Bjerketveit, 2015). Dette vil si at for områder hvor andre sammenligner IFRS 15 mot IAS 11 vil oppgaven anse dette for å være en sammenligning med NRS 2. Gjennom analysen av NRS 2 vil dette ble vektlagt og de områdene som anses å være særskilte for NRS 2 vil bli belyst.

Inntekter som ikke blir behandlet av IFRS 15 men av andre IFRS standarder vil ikke bli belyst gjennom oppgaven. Det samme gjelder andre standarder som har direkte effekt og vil kunne påvirke standarden og dens virkeområde. Blant annet IAS 36 som omhandler nedskrivning av eiendeler. Dette er en standard som blir nevnt, men ikke ytterligere utredet og forklart gjennom oppgaven.

Det skal også nevnes at oppgaven ikke tar for seg aspektene knyttet til oppføring av leiligheter som ikke blir omfattet av NRS 2. Hvor det finnes særskilte norske regler for forholdet mellom kjøper og selger ved blant annet bustadsoppføringsloven. Slike kontrakter vil falle utenfor det fokusområdet og de aspektene oppgaven ønsker å belyse.

2.0 Metode

Problemstillingen oppgaven prøver å belyse er om en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 vil kunne gi økt regnskapskvalitet for selskaper innen bygg- og anleggsbransjen i Norge.

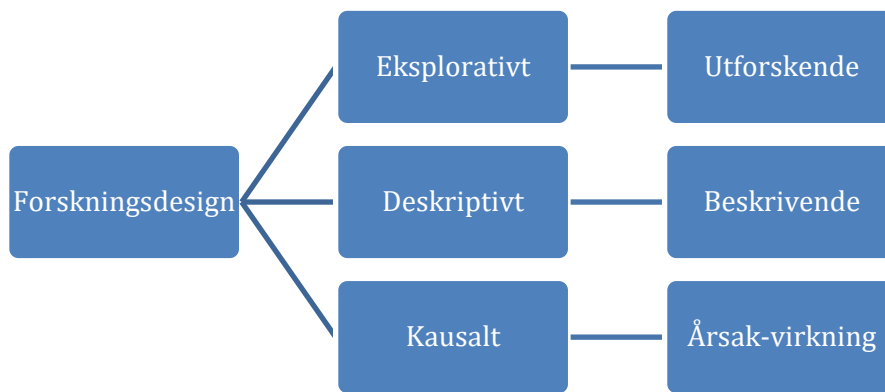
Metode betyr en planmessig fremgangsmåte og det finnes ulike metoder som kan benyttes for å besvare problemstillingen (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Kapittelet vil ta for seg oppgavens metodiske tilnærming og hvordan teori, data og øvrige kilder er innsamlet for å besvare forskningsspørsmålet. Her vil forskningsspørsmålet være styrende for de metodene som blir benyttet gjennom oppgaven, hvor det ledende forskningsdesignet for oppgaven blir definert.

Målet med kapittelet er å belyse hvilken tilnærming som er benyttet for å løse oppgavens problemstilling og fordeler og ulemper med de valgte metodene. Leseren vil få innblikk i hvordan oppgaven er bygget opp og selv kan vurdere de svakheter og styrker som foreligger ved utredningen.

For å besvare problemstillingen og de underliggende forskningsspørsmålene er viktig at utredningen har et forhold til hva som kjennetegner et høyt nivå av reliabilitet og validitet. Kapittelet vil ta for seg hva som defineres som validitet og reliabilitet, samt hvilke fallgruver som finnes. Avslutningsvis under konklusjonskapittelet vil svakheter ved oppgaven bli reflektert med bakgrunn i sentrale momenter belyst i kapittelet om validitet og reliabilitet.

2.1 Valg av forskningsdesign

Forskningsprosjekt starter gjerne som en ide, som blir overført til et tema før det blir definert ned til en problemstilling som blir utforsket videre (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011). For å kunne besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene må det gjennomføres undersøkelser. Gripsrud Olsson & Silkoset (2011) beskriver 3 hovedtype forskningsdesign: eksplorativ, deskriptiv og kausal. Valg av forskningsdesign vil lede til ulike forskningsmetoder. Dette kan illustreres i følgende modell:

Figur 1 Undersøkellesdesign (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011)

Eksplorativt design er av Gripsrud, Olsson & Silkoset (2011) referert til som en hypotese genererende forskningsdesign. Det kjennetegnes ved at det benyttes sekundærdata og designet av oppgaven er av stor fleksibilitet (Sekaran & Bougie, 2013). Hvor det blir tatt hensyn til eventuelle uventede forhold som blir avdekket gjennom forskningen. En deskriptiv tilnærming kan hjelpe forskeren å forstå karakteristikker ved en populasjon (Sekaran & Bougie, 2013) hvor innsamlingsmetodene er innsamling eller observasjon (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Den siste metoden er en kausal metode som går ut på å forklare sammenhengen mellom årsak-virkning (Sekaran & Bougie, 2013).

Som tidligere nevnt forsøker denne oppgaven å undersøke om: en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 gir økt regnskapskvalitet for selskaper innen bygg- og anleggsbransjen i Norge.

For å kunne besvare problemstillingen vil det være behov for en mer fleksibel type forskningsdesign som tillater endringer og at retningen i forskningen endres når ny informasjon dukker opp gjennom utarbeidelsen (Ghauri & Grønhaug, 2010). Forskning hvor man har liten eller ingen erfaring rundt et område handler først og fremst om å opparbeide seg kunnskap til å forstå hva det hele dreier seg om. Dette er tegn som trekker i retning av et eksplorativt forskningsdesign (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Denne oppgaven vil derfor benytte et eksplorativt forskningsdesign. Gjennom et eksplorativt forskningsdesign vil oppgaven oppnå de nevnte formålene. Rent praktisk vil dette åpne for å kunne endre retning og spisse den teoretiske analysen gjennom utarbeidelsen når kunnskapen rundt problemstillingen øker.

2.2 Kvalitativ og kvantitativ metode

Gripsrud, Olsson & Silkoset (2011) skiller mellom to ulike måter å gjøre forskning på, dette er kvalitativ og kvantitativ metode.

Day (1993) forklarer dette som at en kvantitativ tilnærming omhandler nummer og størrelser, mens en kvalitativ metode handler mer om mening rundt et forskningsspørsmål.

Spørreundersøkelser med hensikt i å forklare en hypotese ved hjelp av statistiske verktøy er kjennetegn på en kvantitativ undersøkelse. En kvalitativ undersøkelse brukes når formålet med forskningen er å tilegne seg kunnskap, innsikt og forståelse rundt et tema og kjennetegnes ofte ved at forskningen ofte er eksplorativ og ustrukturert (Ghauri & Grønhaug, 2010). Skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode er at ved kvalitativ forskning vil en ikke oppnå konklusjonen ved bruk av statistiske eller kvantifiserbare metoder (Ghauri & Grønhaug, 2010). Ulemper kan være at forskerens perspektiv kan påvirke utvelgelsen og tolkningen som benyttes (Grønmo, 2004). Dette kan medføre at kildene som benyttes ikke er relevante og troverdige.

Forskningsspørsmålet i oppgaven er å få mer innsikt i regnskapsteori og en IFRS standard som omhandler et komplekst tema. Det vil da være hensiktsmessig med en kvalitativ studie med et eksplorativt forskningsdesign. Dette kan begrunnes ved at en slik tilnærming vil åpne for å kunne utforme nye eller å omformulere eksisterende spørsmål underveis i utredningen.

2.3 Datainnsamling

For å kunne besvare en problemstilling er det viktig å innhente informasjon. Gripsrud, Olsson & Silkoset (2011) skiller primært mellom to ulike datatyper: primærdata og sekundærdata.

Primærdata kjennetegnes med data som ikke er tilgjengelig og blir samlet inn for å besvare et undersøkelsesspørsmål (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Dette kan være ved hjelp av verktøy som intervjuer eller spørreundersøkelser. All data som finnes har en gang vært ansett som primærdata (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Sekundærdata er data som er innhentet av andre enn forskeren selv (Sekaran & Bougie, 2013). Dette kan være litteratur, årsrapporter, statistikker og artikler. En svakhet med bruken av sekundærdata er at formålene ikke nødvendigvis er tilpasset forskningen som utføres (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Den store fordelen med sekundærdata er at de allerede foreligger, dette sparer mye tid og er som

regel billigere enn å innhente nye primærdata. Gripsrud, Olsson & Silkoset (2011) mener bruken av sekundærdata kan benyttes både i eksplorative og deskriptive forskningsdesign.

Innledningsvis ble det gjort forsøk for å få inn primærdata fra de ulike aktørene i bransjen for å se effekten av endringen mot de ulike bransjene. Fordi formålet av oppgaven er å vise effekten av IFRS 15 for selskaper som har implementert standarden. Som nevnt senere er bruken av IFRS 15 kun pliktig for selskaper i Norge som er børsnoterte. Dette betyr at tilegning av slik informasjon som ville vært dekkende for å kunne besvare problemstillingen vil kunne klassifiseres som innsideinformasjon etter verdipapirhandelloven (vphl). Noe som ville medført en aksept fra selskapene, taushetserklæring og registrering i innsiderlister, jfr. vphl §3-4. En slik tilnærming ville vært høyst usikker og tidkrevende for å oppnå et tilstrekkelig antall selskaper. Noe som ville vært utslagsgivende for resultatet av oppgaven.

Derfor benytter oppgaven en tilnærming hvor det blir benyttet sekundærdata fra revisjonsselskaper og andre fagekspertter. Konklusjonen og den teoretiske analysen i oppgaven bygger på det samlede inntrykk av data innsamlet fra de nevnte kildene.

2.4 Potensielle feilkilder

Opgaven har som mål at alle data er så troverdig og oppdatert som mulig. For å oppnå dette måler er det viktig å ha kjennskap til begrepene validitet og reliabilitet.

På et overordnet nivå handler reliabilitet om hvilken grad man kan stole på resultatene (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Dette kan illustreres med om forskningen blir gjentatt vil den kunne gi samme svaret med samme eller andre metoder. Oppgaven benytter sekundærdata som er blitt kritisk evaluert før det er blitt tatt i bruk. Kildene er primært hentet fra artikler og litteraturbøker som er publisert og utgitt av kjente forfattere og forlag.

Informasjon fra standardene er hentet direkte fra IASB og FASB sine publiseringer. Det er også samlet inn data fra de største revisjonsselskapene og tidsskrifter som Revisjon & Regnskap og Magma. Tidsskriftartiklene benyttet er stort sett fagfelleverderte, som betyr at de er vurdert av andre eksperter før publikasjon (Svartdal, 2014). Det er også benyttet fagbøker skrevet av eksperter innenfor regnskapsfaget. Kildene benyttet vurderes å være pålitelige og gir støtte til reliabiliteten for oppgaven.

Validitet handler om hvor godt dataene som presenteres måler det fenomenet som oppgaven har til hensikt å måle (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Høy reliabilitet er ikke enstydig med at validiteten i oppgaven er høy, dette kan oppstå om man ikke klarer å måle det begrepet man har til hensikt å måle (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Validitet deles inn i ekstern og intern validitet, for å forklare statistiske sammenhenger i analyse ved kvalitative data (Ghauri & Grønhaug, 2010). Oppgaven benytter ikke en statistisk angrepvinkel for å svare på problemstillingen, men begrepene er relevante ettersom oppgaven generaliserer teoretisk data og projiserer dette til bygg- og anleggsbransjen i Norge.

Intern validitet handler om hvorvidt forskningen forklarer årsakssammenhengen og at det ikke foreligger andre variabler som er påvirkende faktorer som har påvirkende forhold (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Dette betyr at dersom oppgaven har et høyt nivå av intern validitet vil forskningen gi godt grunnlag for å trekke slutninger hvorvidt det er en effekt mellom variablene. Ekstern validitet handler om hvorvidt resultatene fra en studie kan overføres til lignende situasjoner (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011). Dette vil si noe om realismen for oppgaven, eksempelvis vil et felteksperiment stå sterkere enn laboratorieeksperiment siden felteksperiment representerer en ikke kunstig situasjon (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2011).

Problemstillingen blir i hovedsak besvart ved hjelp av sekundærkilder og analysedelen av oppgaven er bygget opp ved teori. Analyse av praksis med en teoretisk tilnærming vil kunne gi konklusjoner som avviker fra nåværende eller fremtidig praksis. Dette siden praksis kan variere fra bransje til bransje og selskap til selskap innad i en bransje. Inntektsstandarden er bygget opp rundt utformingen av kontrakter og ulike tilnærminger til utformingen av kontrakter kan gi ulike resultater. For å prøve å øke den eksterne validiteten blir kildene benyttet hentet fra artikler som er fagfellevurdert og har erfaring fra praksis fra revisjonsbransjen og regnskapsbransjen.

2.5 Avslutning

Studien er utført basert på et kvalitativ metode med et eksplorativt forskningsdesign som benytter sekundærdata. Metoden blir brukt som er verktøy for planleggingen og tilnærming for utarbeidelsen av oppgaven. Svakheter knyttet til oppgaven vil være tiden som er rådighet. Dette vil kunne begrense muligheten til å gå tilstrekkelig i dybden på alle de aktuelle

problemstillingene. Oppgaven tar også for seg utelukkende bruk av sekundærdata. Den ville trolig blitt styrket om datagrunnlaget som oppgaven bygger på var hentet direkte fra de selskapene som har denne aktuelle problemstillingen. Som tidligere nevnt er det da essensielt at kildebruken som blir benyttet i oppgaven er vurdert å være aktuell og sentral for oppgaven.

En av de største utfordringene for oppgaven er knyttet til generalisering og dens eksterne validitet. Dette skyldes at oppgaven ikke tar hensyn til hvordan dette blir håndtert i praksis, men kun de teoretiske aspektene. Basert på problemstillingen og formålet til oppgaven betraktes tilnærmingen å være hensiktsmessig.

3.0 Konseptuelle rammeverk

For å kunne besvare forskningsspørsmålet knyttet til hva brukerne anser for å være verdifullt for regnskapet vil kapittelet gjennomgå det konseptuelle rammeverket for IFRS og formålene til finansregnskapet. Det vil bli gjennomgått hvem som blir ansett for å være de sentrale brukerne av regnskapet og hvilke kvalitetskrav som foreligger fra det konseptuelle rammeverket. Dette vil legge grunnlaget for den teoretiske analysen.

Kapittelet er oppdelt i ulike underkapitler hvor det først blir forklart hvordan det konseptuelle rammeverket er bygd opp og formålet med finansregnskapet. Det vil så bli forklart kvalitetskravene fra det konseptuelle rammeverket.

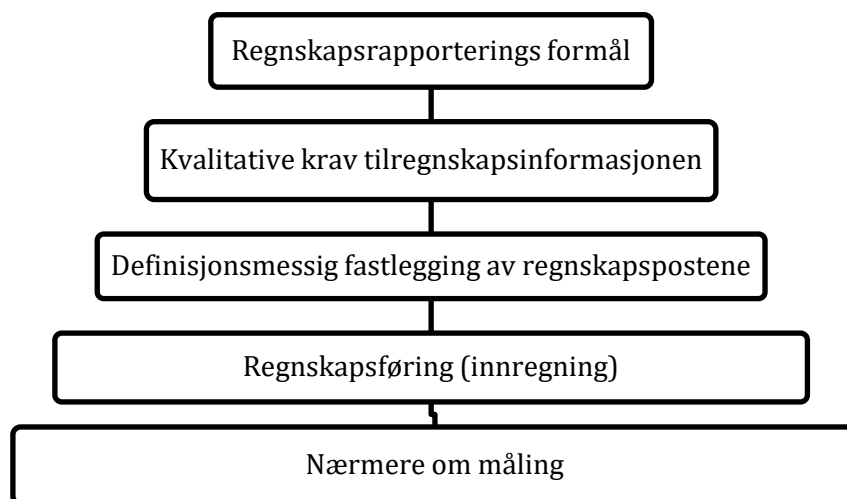
3.1 Det konseptuelle rammeverk (IASB)

Regnskapets formål er i hovedsak å fremstille selskapets finansielle stilling og prestasjon for utenforstående og interessenter (Alexander, Jorissen, Hoogendoorn, Mourik & Kriwan, 2020). Det er flere ulike land som har utviklet egne konseptuelle rammeverk, en fellesnevner er at flere har Financial Accounting Standard Board (FASB) som utgangspunkt (Kvifte & Johnsen, 2008).

IAS-forordningen fra 2005 krever at alle børsnoterte selskaper innenfor EU/EØS-området må utarbeide sitt konsernregnskap i samsvar med internasjonal regnskapsstandard (IAS/IFRS) (Schwencke, 2003). Det er over 100 land som i dag krever rapportering etter IFRS dette inkluderer blant annet Norge (Alexander et al., 2020).

Begrepet: «konseptuelt rammeverk» ble introdusert på 1970 tallet av FASB, definisjonen deres bygger på å skape: «...et helhetlig system av sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som kan lede til konsistente regnskapsstandarder, og som avgrensner og beskriver regnskapsføring og årsregnskap» (Kvifte & Johnsen, s12, 2008).

Målsetningen med det konseptuelle rammeverket å være sammenfattet for det som er retningsgivende i det regnskapsområdet uavhengig av rettsstilstanden (Lundesgaard, 2005). Det konseptuelt rammeverk blir også benyttet for å veilede regnskapsprodusentene og retningslinjer ved utarbeidelsen av nye regnskapsstandarder (Kvifte & Johnsen, 2008). Det konseptuelle rammeverket er bygd opp av begreper som målsetninger, kvalitetskrav, definisjoner, regnskapsføring og måling (Kvifte & Johnsen, 2008). Konseptene har blitt samlet til et hierarki som blir omtalt som det konseptuelle hierarkiet (Kvifte & Johnsen, 2008; Lundesgaard, 2005):

Figur 2 Det konseptuelle hierarkiet (Lundesgaard, 2005)

Videre i kapitlet vil det konseptuelle hierarkiet bli gjennomgått stegvis hvor sentrale implikasjoner knyttet til problemstillingen vil bli belyst.

3.1.1 Formål med finansregnskap

Hovedformålet med regnskapet å gi brukerne av regnskapet grunnlaget for å kunne gjøre bedre og riktige beslutninger (Kvifte & Johnsen, 2008). Finansregnskapet er utarbeidet med hensikt å presentere et rettvise bilde av foretakets økonomiske situasjon, dette gjør regnskapet til den viktigste informasjonskilden for både interne og eksterne regnskapsinteressenter (Heskestad, 2015).

Hovedoppgaven til finansregnskapet er: «*Informere om en bedrifts økonomiske utvikling og finansielle stilling*» (Tellefsen & Langli, s7, 2005). Det er ifølge Gjesdal (1981) to formål bak innhenting av finansregnskapet: beslutningsformålet og kontrollformålet. Beslutningsformålet er rettet mot blant annet investorer og långivere som vil benytte informasjon som beslutningsgrunnlag for deres aktiviteter. Kontrollformålet er rettet mot eiernes interesse av å følge opp ledelsen og deres resultater.

Det finnes et bredt utvalg av regnskapsbrukere, IASB (2015) definerer långivere, investorer og kreditorer som yter kreditt til foretaket som primærbrukere. Dette tyder på brukerne er mer opptatt av fremtidig kontantstrømmer og verdsettelse enn selve kontrollformålet (Baksaas & Stenheim, 2015). Målsetning til IASB er at regnskaper avlagt etter IFRS skal gi brukerne av regnskapet muligheten til å ta beslutningsdyktige avgjørelser basert på informasjonen som fremkommer (Baksaas & Stenheim, 2017). Samtidig å tilfredsstille behovene til deltakerne i kapitalmarkedene (IASB, 2015). Regnskapsbrukernes viktigste kilde for å tilegne seg informasjon om et selskap er gjennom finansregnskapet og tilhørende noteopplysninger (Tellefsen & Langli, 2005).

Figur 3 Regnskapssystemet oppgave (Tellefsen og Langli, s8, 2005).

Informasjonen brukes til å treffe beslutninger og kan blant annet brukes til å vurdere selskapets lønnsomhet og kredittverdighet (Tellefsen & Langli, 2005). Internt bruker ledelsen finansregnskapet for økonomisk planlegging, prestasjon og fatte beslutninger som gjelder selskapet (Tellefsen & Langli, 2005).

For å kunne gi et rettviseende bilde av selskapet finansielle prestasjon er det viktig at analyser kan utføres på en måte som gjør at sammenligningsgrunnlaget likt for de ulike selskapene. Ved manglende og upresis veiledning vil det kunne være ulikheter blant selskapene noe som kan føre til at beslutninger blir fattet på feil grunnlag (Tellefsen & Langli, 2005).

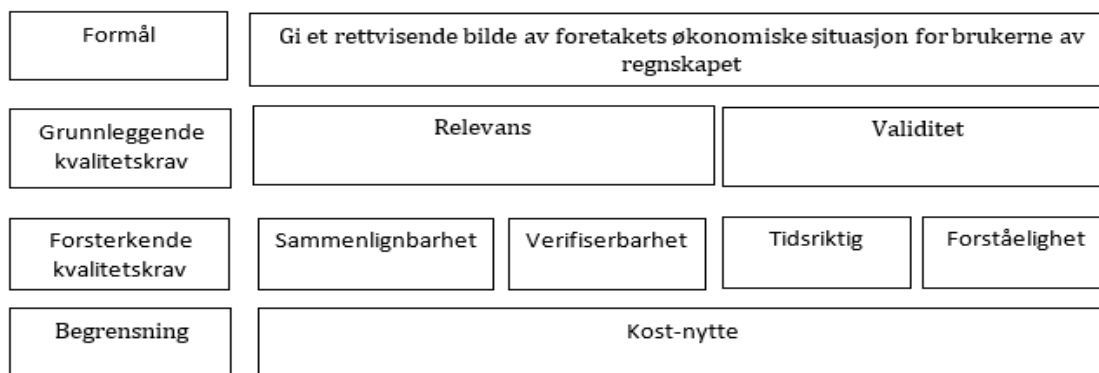
3.1.2 Sentrale poster i finansregnskap

Innholdet i finansregnskapet er en rekke økonomiske størrelser, der inntektspostene er av en sentral interesse for brukerne av regnskapet (Ler & Puri, 2014). Dette for å kunne lage prognoser knyttet til fremtidig inntjening, overholdelse av eventuelle covenantskrav fra finansinstitusjoner og for å mål lønnsomheten av bedriften og danner grunnlaget for innkreving av skatt (Ler & Puri, 2014).

Som nevnt er formålet med regnskapet å gi et rettviseende bilde av foretakets økonomiske situasjon (Heskestad, 2015). Manglende praksis og lite veiledning knyttet til prinsipper vil kunne medføre ulike løsninger på identiske hendelser (Kinserdal, 2017). Dette vil videre kunne virke mot hovedformålet til regnskapet og svekke beslutningsgrunnlaget for regnskapets brukere.

3.2 Kvalitetskrav

Neste nivå i det konseptuelle hierarkiet er kvalitative krav til regnskapsinformasjonen. Kvalitetskravene blir ofte inndelt i grunnleggende kvalitetskrav og forsterkende kvalitetskrav (IASB, 2015). IASB (2015) har utarbeidet følgende modell for å illustrere kvalitetskravene fra det konseptuelle rammeverket:

Figur 4 Kvalitetskrav for det konseptuelle rammeverk (IASB, 2015)

Modellen ovenfor viser sammenhengen mellom kvalitetskravene. For at informasjonen som blir gitt i finansregnskapet skal være nyttegivende for brukerne er hovedgrunnlaget at regnskapet må ha en relevans og validitet (IASB, 2015). Nyttigheten av finansregnskapet øker om tallene oppfyller kravene til: sammenlignbarhet, verifiserbarhet, tidsriktig og forståelig. (IASB, 2015). De grunnleggende kvalitetskravene må være oppfylt for at regnskapsinformasjonen skal være beslutningsdyktig for brukerne av regnskapet, de forsterkende kvalitetskravene er det ingen krav til at skal foreligge men vil kunne øke relevansen og validiteten til regnskapet (IASB, 2015).

3.2.1 Grunnleggende kvalitetskrav

De grunnleggende kvalitetskravene er relevans og validitet (IASB, 2015). Relevans er definert som at informasjonen vil kunne utgjøre en forskjell i beslutninger for regnskapsbrukeren (IASB, 2015). Informasjonen må derfor ha en predikasjonsverdi, tilbakemeldingsverdi eller begge deler (IASB, 2015). Om informasjonen har predikasjonsverdi vil det tilsi at det vil kunne endre blant annet prognoser for regnskapsbrukere. Tilbakemeldingsverdi er om informasjonen som blir gitt gir en bekreftende tilbakemelding på tidligere estimater eller evalueringer gjort (IASB, 2015).

Informasjon om inntekter for det aktuelle året kan bli benyttet som et grunnlag i analyse for fremtidig inntjening og sammenligning med tidligere års inntjening (IASB, 2015). Endringer i inntektspostene vil da kunne påvirke sammenligningsgrunnlaget som benyttes av brukerne av regnskapet.

For at informasjonen skal være valid har IASB (2015) definert det som at den skal være: «Fullstendig, nøytral og uten feil». Videre har IASB (2015) definert fullstendighet som at informasjonen skal inneholde alle formuleringer og forklaringer som må til for at en bruker skal kunne forstå hva som ligger bak tallene, nøytralitet som at tallene ikke skal være partiske og uten feil at regnskapet bygger på en vesentlighetsvurdering hvorvidt størrelsen på feilen kan gjøre at brukeren endrer sine beslutninger.

3.2.2 Forsterkende kvalitetskrav

Fra det konseptuelle rammeverket er det fire forsterkende formkrav (Figur 1.3), dette er: sammenlignbarhet, verifiserbarhet, tidsriktig og forståelig. Det er ikke krav om at de forsterkende formkravene skal være oppfylt for å kunne gi beslutningsdyktig informasjon (IASB, 2015). Formkravene vil gi støtte for de grunnleggende kvalitetskravene som er nevnt ovenfor.

Sammenlignbarhet handler om å kunne vise brukerne av regnskapet likheter mellom selskapene i samme bransje og selskapets tidligere periode (IASB, 2015). Det vil da være essensielt at regnskapsprinsippene som benyttes av selskapet er like på tvers av bransjen. For brukerne vil sammenlignbarhet være viktig for potensielle investorer for å kunne ta riktig beslutning (Nordskog & Romseland, 2018). Verifiserbarhet handler om at informasjonen som er tilgjengelig skal representere det økonomiske fenomenet som det tar utgangspunkt i å forklare (IASB, 2015). Det kan både være direkte gjennom observasjon eller indirekte ved å forklare input til modeller benyttet (IASB, 2015). Hovedformålet blir da å gi konsensus mellom ulike regnskapsbrukere basert på den underliggende informasjonen (IASB, 2015).

Det at informasjonen skal være tidsriktig bygger på at det skal være tilgjengelig slik at det er mulig å påvirke regnskapsbrukeren beslutninger (IASB, 2015). Forståelighet bygger på at regnskapsbrukeren har et behov for å kunne forstå regnskapsinformasjonen (IASB, 2015). For å oppnå dette er det viktig at regnskapsinformasjonen er karakterisert, klassifisert og presentert på en klar og konsistent måte (IASB, 2015). IASB (2015) legger likevel til grunn at brukerne har en rimelig forståelse av regnskap. Det vil da være viktig å skape en balanse mellom de forsterkende kvalitetskravene for å kunne gi best mulig grunnlag for regnskapsbrukerne.

3.2.3 Begrensinger

Informasjonen som presenteres i finansregnskapet skal være med å bidra slik at regnskapsbrukerne gjøre riktige beslutninger basert på det som blir presentert. Det finnes likevel begrensninger knyttet til kost-nytte ved informasjonen. Det må da vurderes hvilke kostnader som kan oppstå knyttet til innsamling, formidling og verifikasjon av informasjonen (IASB, 2015).

Informasjonen som blir gitt vil ikke nødvendigvis være tilstrekkelig for å kunne dekke alle behovene til de ulike brukerne av regnskapet, så det må foreligge en kost-nytte vurdering etter retningslinjene fra IASB (IASB, 2015). Det er derfor ikke entydig at en endring som vil gi bedre informasjon for brukerne vil bli gjort for regnskapet.

3.3 Regnskapsperspektiv

Bruken av IFRS i Norge er som nevnt kun pliktig for selskap som er børsnotert eller har verdipapirer som er notert på Oslo Børs. For andre ikke-børsnoterte selskaper benyttes god regnskapsskikk (GRS), men det finnes også selskaper som benytter en forenklet versjon av IFRS. Et vesentlig skille mellom IFRS og GRS er regnskapsperspektivene som regnskapsspråkene bygger på.

IFRS er balanseorientert, mens GRS er resultatorientert, den regnskapsfaglige debatten har det i noen grad vært tendens til polarisering når det gjelder resultat- og balanseorientering (Baksaas & Stenheim, 2017). Kvifte og Johnsen (2008) forklarer forskjellen som at ved balanseorientering vil resultatet defineres ut fra endringer i balansepostene, mens ved en resultatorientert tilnærming blir resultatmålingen uavhengig av de tilhørende balansepostene.

	Historisk kost	Verdibasert
Balanseorientering	Modifisert sammenstilling	Virkelig verdi
Resultatorientering	Sammenstilling	

Figur 5 Balanseorientering og resultatorientering (Kvifte & Johnsen, s61, 2008).

Ved et balanseorientert regnskapsspråk vil det være definisjonene for eiendeler og gjeld som er avgjørende for bokføring mot balansen (Baksaas & Stenheim, 2017). Kriteriene for regnskapsføring fra IASB (2015) er at posten må tilfredsstillende den balanseorienterte definisjonen og de fremtidig fordel eller oppofrelsen må være sannsynlige og posten må kunne måles pålitelig. Fordeler og ulemper ved de ulike regnskapsperspektivene vil bli nærmere gjennomgått i kapittel 4.2.

For eiendeler er kravet fra IASB (2015) at eiendeler som er kontrollert av selskapet som følge av en tidligere hendelse skal gi en fremtidig fordel til foretaket. En balanseføring vil da avhenge av å være en økonomisk fordel og som har oppstått av en tidligere hendelse og som gir foretaket kontroll. Gjeld defineres av IASB (2015) som en forpliktelse som er knyttet til tidligere hendelser, hvor det må være en sannsynlig oppofrelse for foretaket samtidig som foretaket har en forpliktelse til å overføre eiendeler eller tjenester til en motpart.

For et resultatorientert regnskapsspråk er formålet å vise korrekt resultat ved å bygge på ulike prinsipper fremfor definisjoner av gjeld og balanseposter (Baksaas & Stenheim, 2017). Inntekter og kostnader vil da være knyttet til transaksjonsprinsippet og regnskapsførers til historisk kost på transaksjonstidspunktet (Kvifte & Johnsen, 2008). Bokføring vil være knyttet opp mot overføringen av risiko og kontroll over en tjeneste eller et produkt.

3.4 Måling

Målingsprosessen handler om hvordan man fastsetter de ulike verdiene i regnskapet. IASB benytter 4 ulike målemetoder dette er historisk kost, gjenanskaffelseskost, realisasjonsverdi og nåverdi (Picker, Clark, Dunn, Colitz, Livne, Lotus & van der Tas, 2016).

Historisk kost bygger på anskaffelseskost og representerer den kostnaden som oppstod ved kjøp av andelen (Picker et.al, 2016). For finansregnskapet vil historisk kost være den verdien eiendel har fratrukket avskrivninger etter en fornuftig avskrivningsplan. Gjenanskaffelseskost verdsetter eiendelen til beløpet det ville kostet å kjøpt den på nytt i dag (Picker et.al, 2016). Realisasjonsverdi handler om hva eiendelen kan bli solgt for i det åpne markedet med fratrukket utgifter knyttet til salget (Picker et.al, 2016). Nåverdi tar hensyn til fremtidige verdier for å fastsette dagens verdi (Picker et.al, 2016). Metodene vil være opp mot virkelig verdi av eiendelen.

Det konseptuelle rammeverket spesifiserer ikke hvilken målemetode som skal benyttes og har medført ulik praksis gjennom de ulike standardene (Picker et al., 2016). En mangel på felles ramme gjør det vanskelig å skape samhold og konsistens mellom standardene (Jiang & Penman, 2013).

3.5 Avslutning

Kapittelet tar for seg det konseptuelle rammeverket som legger grunnlaget for utarbeidelsen av nye regnskapsstandarder innenfor IFRS. For oppgavens formål vil det være viktig å belyse hvem som blir ansett som brukerne av regnskapet og hva som å legge i begrepet verdifull informasjon.

Teorien som er gjennomgått i kapittelet definere brukerne av regnskapet for å være långivere, investorer og kreditorer som yter kreditt til foretaket (IASB, 2015). Vurderinger knyttet til hvorvidt informasjonen som presenteres i regnskapet er verdifull blir gjennom den teoretiske analysen vurdert opp mot kravene nevnt i figur 4 hvor de grunnleggende og forsterkende kvalitetskravene er sentrale. Her er blant annet momenter som relevans og validitet sentralt.

4.0 Regnskapskvalitet

Formålet med kapittelet vil være for å definere resultat-kvalitet og hvilke faktorer som kan påvirke dette. Dette er gjort for å kunne besvare forskningsspørsmålet knyttet til hvilke utfordringer selskaper innenfor bygg- og anleggsbransjen har knyttet til regnskapskvaliteten.

Kapittelet vil først definere begrepet regnskapskvalitet og resultat-kvalitet for deretter å gå inn på faktorer som kan påvirke begrepene.

4.1 Regnskapskvalitet og resultat-kvalitet

Fra et brukerperspektiv er det viktig å ha høy regnskapskvalitet for å kunne ta mer informerte og kvalitetsmessig bedre beslutninger (Stenheim, Sundkvist & Opsahl, 2017). Dette vil kunne øke tilliten mellom regnskapsprodusentene og brukerne i markedet, mens svekket tillit vil kunne medføre at långivere og potensielle eiere vil kreve et risikopåslag (Stenheim, Sundkvist & Opsahl, 2017).

Stenheim, Sundkvist og Opsahl (2017) nevner tre momenter som skal bidra til å oppnå høy regnskapskvalitet: Regnskapet skal redusere asymmetrisk informasjon (aktualitet), regnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon (relevans) og regnskapet skal gi informasjon om økonomisk resultat og verdier (troverdig representasjon). Dette vil si at for å kunne oppnå høy regnskapskvalitet er det viktig at regnskapet inneholder relevant og troverdig informasjon samtidig som det gir beslutningsdyktig informasjon for brukerne av regnskapet. Oppgaven vil fokusere på regnskapskvalitet i den forstand at det vil gi beslutningsdyktig informasjon for brukerne av regnskapet.

Regnskapsmessig støy gjør at rapporteringen vil avvike fra de økonomiske realiteter (Stenheim, Sundkvist & Opsahl, 2017). Dette finnes i ulike former og kan være tilsiktet gjennom manipulering eller ved at selskapet rapporterer villende for å oppnå urettmessige fordeler. For at regnskapet skal kunne gi informasjon om økonomiske realiteter en slik avbildning innebærer at regnskapet er uten regnskapsmessig støy (Stenheim, Sundkvist & Opsahl, 2017).

Definisjon av resultat kvalitet vil avhenge av hvem som blir ansett for å være brukerne av regnskapet. For oppgavens formål er brukerne av regnskapet definert etter IASB (2015) som långivere, investorer og kreditorer som yter kreditt til foretaket som primærbrukere.

Resultat kvalitet er ikke et allment definert begrep, det må avgrenses til det formål som skal belyses. Oppgaven tar utgangspunkt i følgende definisjon: “*High-quality earnings number will do three things: It will reflect current operating performance; it will be a good indicator of future operating performance; and it will accurately annuitize the intrinsic value of the company*” (Dechow og Schrand, 2004, s 2). Basert på definisjonen anser oppgaven at høy resultat kvalitet er når resultatet kan benyttes for å beregne fremtidige resultat, kontantstrømmer og foretakets verdi.

Resultat kvaliteten kan variere basert på selskapet plassering i deres livssyklus. Dechow og Schrand (2004) nevner at selskaper som er i en tidlig fase av livssyklusen vil kunne ha en høyere andel langvarige periodiseringsposter. Noe som vil kunne medføre at inntektene er mer volatile for virksomheten og kan signalisere en lavere resultat kvalitet. Gjesdal (2003) illustrerer ulikhetene mellom begrepene slik: dersom en eiendel har 30 års levetid avskrives over 15 år (og foretaket er i vekst), vil regnskapskvaliteten være lav. Dette fordi

avskrivningsmetode ikke gjenspeiler levetiden til eiendelen, men resultat kvaliteten vil være høy grunnet lavere resultat (Gjesdal 2003).

Dette gir to svært ulike tilnærminger til hva som defineres som høy andel av resultat kvaliteten. Hvor tilnærmingen til Gjesdal (2003) er basert på en mer forsiktig resultatmåling, mens tilnærmingen fra Dechow og Schrand (2004) bygger på at periodiseringer kan indikere volatilitet i virksomheten og igjen signalisere lav resultat kvaliteten.

For oppgavens formål vil definisjonen av Dechow og Schrand (2004) være underliggende for vurderinger knyttet til resultat kvaliteten. Dette fordi fokuset til Gjesdal (2003) kan vurderes å være knyttet til å få så lav inntekt som mulig gitt de følger regnskapsprinsippene.

4.2 Prinsipp- og regelbasert regnskapsregimer

Som nevnt i figur 5 kan regnskapsstandarder være prinsipp- eller regelbaserte, det finnes også muligheter for en blanding. En prinsippbasert tilnærming har forankring i det konseptuelle rammeverket noe som vil gjøre det mer tilpasningsdyktig for nye regnskapsmessige problemstillinger, men dette vil igjen kreve mer kompetanse fra produsentene av regnskapet (Baksaas & Stenheim, 2015). En prinsippbasert tilnærming åpner for at produsenten av regnskapet må bruke mer skjønn for å oppnå den korrekte regnskapsmessige løsningen (Baksaas & Stenheim, 2015).

Regelbasert regulering vil gi større omfang av detaljerte løsninger og kan kjennetegnes ved sjablongregler og terskelverdier som foreskriver en bestemt løsning (Baksaas & Stenheim, 2015). En av ulempene med en regelbasert tilnærming vil være at reglene kan bli utdatert ved endringer i markedene og krever større grad av oppfølging (Baksaas & Stenheim, 2015). Det tredje alternativet er en blanding av prinsipp og regelbasert, dette kjennetegnes gjerne ved at standarden bygger på prinsipper med noen løsninger som er regelbaserte.

De norske regnskapsreglene er som nevnt prinsippbasert, dette innebærer at løsningen bygger på de grunnleggende regnskapsprinsippene. Den prinsippbaserte tilnærmingen er ikke rendyrket gjennom norsk regnskapsstandard og det finnes løsninger som er mer regelbaserte. IFRS beskrives som en standard som på lik linje med den norske er delvis regelbasert og delvis prinsippbasert (Kvifte & Johnsen, 2008). Dette fordi bruken av unntak for ulike

virksomhetsområder i vedleggene til standardene oppfattes som å være regelbasert, mens standardene i seg selv anses å være mer prinsippbasert.

Bruken av regelbasert tilnærming vil ikke alene kunne gi et rettviseende bilde av økonomiske realiteter, det er illustreres gjennom flere regnskapsskandaler fra USA hvor det blir benyttet en mer regelbasert tilnærming (Heskestad, 2015). Dette leder til større enighet om at prinsippbaserte regnskapsprinsipper vil kunne reflekterer de økonomiske realitetene i et selskap til enhver situasjon (Kvifte & Johnsen, 2008). Ulempen med en mer prinsippbasert tilnærming er at dette åpner for en fleksibilitet som gir ledelsen mulighet til å kunne føre brukerne av regnskapet bak lyset gjennom opportunistisk rapportering (Heskestad, 2015).

4.3 Manipulering av inntekter som resultatstyring

Regnskapet har som nevnt formål å danne et beslutningsgrunnlag for brukerne av regnskapet. Kvaliteten vil i denne sammenheng være avgjørende for å kunne ta beslutninger basert på bakgrunn av korrekte premisser. Manipulering av inntekter står sentralt i flere av de store regnskapsskandalene i Norge (Heskestad, 2015). En av hovedgrunnen til at inntektsføringstidspunktet spiller en sentral rolle er at i et transaksjonsbasert regnskap vil endring av fra før til etter årsskiftet kunne være utslagsgivende for en ekstern analytiker (Gjesdal, 2003). Her kan det å identifisere typiske røde flagg være med på å avdekke svakheter med regnskapet som er plantet bevisst eller ubevisst for å villedde brukerne av regnskapet (Heskestad, 2015).

Regnskapsmanipulasjon kan deles opp i to underkategorier enten tilsiktet eller utilsiktet og er et vidt begrep som omfavner flere ulike forhold (Stenheim, Sundkvist & Opsahl, 2017). Det at selskapet manipulerer regnskapet tilsiktet gjennom opportunistiskadferd definerer Stenheim, Sundkvist og Opsahl (2017) som at selskapet handler ut fra egeninteresse for å skape seg fordeler som ikke reflekteres i de økonomiske realitetene. For å kunne redusere regnskapsmanipulasjon nevner Stenheim, Sundkvist & Opsahl (2017) to tiltak som kan iverksettes. Dette er gjennom økt kontroll og overvåkning fra eierne, noen som kan gi press på ledelsen for å ivareta eiernes interesser. Den andre tilnærmingen som nevnes er å gi incentivordninger som gjør at eiernes interesser ivaretas. Det dukker også opp stadig nye forslag til etikkopplæring og etiske retningslinjer i kjølvannet av store regnskapsskandaler, som Gjesdal (2003) slår fast at ikke neppe vil kunne ha tilstrekkelig effekt.

Norsk regnskapsskikk er som nevnt en prinsippbasert standard, dette åpner for at selskapet får valgmuligheter knyttet til de ulike regnskapsprinsippene som igjen vil bygge på estimater og skjønn utøvd av selskapet (Gjesdal, 2003). Argumentene mot bruken av en prinsippbasert tilnærming er at det åpner for at ledelsen kan føre investorene bak lyset ved hjelp av misvisende regnskaper (Gjesdal, 2003). Saker som Fast, Sponsor Service og Finance Credit er alle store regnskapsskandaler hvor inntektene har blitt feilaktig regnskapsført innenfor en prinsippbasert regnskapsstandard (Heskestad, 2015).

Sponsor Service var et norsk selskap som skaffet reklame og sponsoravtaler til diverse arrangementer. Selskapet hadde en sterk omsetningsvekst fra 1981 frem til saken dukket opp i 1999/2000, selskapet hadde også planer om børsnotering. Selve kjernen i saken er inntektsføringen av kontraktene og dekomponering av elementene og overføringen av risiko og kontroll er sentrale elementer (Kinserdal, 2017). Selskapet inntektsførte blant annet en del av kontrakten før den var ferdig signert og hadde en generelt aggressiv inntektsføring knytte til fullføringsgrad knyttet til provisjonene (Heskestad, 2015).

Estimater vil kunne gi rom for bruk av skjønn, motsetningen av dette vil være en mer regelbasert standard som vil kunne gi direkte rettleiding til selskapet uten det samme behovet for utøvelsen av skjønn (Gjesdal, 2003). Det finnes likevel flere eksempler fra regelbaserte standarder hvor regnskapet kan være avlagt i tråd med alle regler og samtidig være i strid med grunnprinsippet (Heskestad, 2015). Enron er et eksempel hvor alle reglene ble fulgt, men inntektsføringen ble gjort ved inngåelse av kontrakten og ikke ved leveransen (Kinserdal, 2017). Salget gikk også gjennom et ledd av selskaper eid eller delvis eid av samme eier (Heskestad, 2015). Et annet eksempel er Xerox Corporation som på sin tid var ett av Fortune 500s største selskaper (Kinserdal, 2017). Det ble i 2002 gjort en omarbeidelse av regnskapene til selskapet som viste mer enn 3 milliarder dollar i feil periodiserte inntekter i perioden 1997 til 2000. Selskapet opererte med komplekse kontrakter hvor prisen var oppdelt i 3 ulike komponenter som gjaldt tjeneste, utstyr og leieinntekt. Ved å fordele den tilhørende inntekten til feil komponent ble inntekten resultatført tidligere og med en bedre margin enn hva realiteten var, det ble samtidig benyttet en for høy diskonteringsfaktor for fremtidig innbetalinger tilknyttet kontraktene (Kinserdal, 2017). Dette vil kunne tyde på at selv ved bruk av regelbasert tilnærming gis det ikke sikring for å unngå regnskapsmanipulasjon.

Baksaas og Stenheim (2015) støtter påstanden og forklarer at flere av regnskapsskandalene i USA som er avlagt gjennom et regelbasert regnskapsregime skyldes delvis mangel på prinsipper i regnskapsføringen. Dette kan tyde på at produsenten av regnskapet klarer å tilpasse og strukturere transaksjoner slik at det er i tråd med reglene når det i realiteten ikke er det.

Ved langsiktige tilvirkningskontrakter skal inntekt resultatføres i takt med fremdriften (løpende avregning) eller ved fullført kontrakt (Gjesdal, 2003). Løpende avregning inntektsføres i tråd med fullføringsgraden og bygger på en betydelig del av skjønn (Gjesdal, 2003). Bruken av skjønn gir vanskeligheter for gjenskapning, noe som gjør at revisor ikke vil kunne få bekreftet de underliggende verdiene og må nøye seg med å gjøre vurdering av rutiner tilknyttet prosessen i selskapet (Gjesdal, 2003).

For bygg- og anleggsbransjen er det gjerne små marginer på prosjektene og selskapene er stadig under press for å kunne levere bedre resultater. Når inntektene gjerne bygger på en vesentlig andel av skjønn, vil det kunne være fristende for et selskap å utnytte de mulighetene som ligger der (Gjesdal, 2003). Muligheten vil være tilstede når inntektsføringen gjøres ut fra estimater, men det vil likevel være i strid mot grunnprinsippene som standarden bygger på (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Som nevnt er det flere momenter i standardene som åpner for muligheter for manipulasjon av regnskapene. Prinsippbaserte regnskapsstandarder er formulert ut fra et konseptuelt rammeverk med grunnprinsipper om å øke nytteverdien av regnskapet og vil ikke kunne rettferdiggjøre manipulasjon. Momenter vurdert ovenfor vil kunne trekke i den grad at prinsippbaserte tilnærminger vil være å foretrekke.

4.3.1 Manipulering av inntekter og opportunistisk atferd

Opportunistisk atferd ses gjerne i sammenheng med regnskapsmanipulasjon (Heskestad, 2015). Det finnes flere metoder og incentiver knyttet til manipulering av inntekter. Kapittelet vil gjennomgå noen kjente motiver og hvilke faktorer som kjennetegnes tilfeller hvor det oppstår. Kapittelet tar utgangspunkt i mislighetstriangelet og ut fra denne vil sentrale momenter bli belyst.

Mislighetstriangelet er utarbeidet for å kunne identifisere tilfeller hvor det er høyere sannsynlighet for regnskapsmanipulasjon (Roden, Cox & Kim, 2016). Kort fortalt er de ulike momentene i mislighetstriangelet presentert av Roden, Cox og Kim (2016):

- «Rationalization» handler om å kunne rettferdiggjøre regnskapsmanipulasjonen.
- «Opportunity» bygger på at det finner muligheter i selskapet for å gjennomføre manipulering som følge av manglende kontroller eller ineffektive kontroller.
- «Pressure» handler om at det foreligger et press på ledelsen i selskapet for å oppnå mål.

Kinserdal (2017) nevner at for å kunne avdekke regnskapsmanipulasjon må dette ses i sammenheng med ledelsen motiver. Motivene grupperes som det som gir maksimering av verdi for eierne og maksimering av personlig gevinst for ledelsen. Ved maksimering av verdi for eierne er hovedmålet gjerne å øke aksjekursen i selskapet (Kinserdal, 2017). Dette kan gjøres på flere måter, blant annet ved å øke overskuddet eller egenkapitalen. For noen selskaper kan et lavere resultat også gi merverdier for eierne, dette kan være gjennom mindre konkurranse, bedre forhandlingsrom med leverandørene, mindre skatter eller høyere subsidier (Kinserdal, 2017).

Personlig gevinst for ledelsen er i hovedsak knyttet til bonusordninger (Kinserdal, 2017). Hvor selskapets ansatte kan få bonus knyttet til andeler av overskuddet i selskapet eller aksjer i selskapet. Det kan også være knyttet til at ledelsen ønsker å skape et bedre bilde av selskapet ovenfor brukerne, for analytikerne er selskaper som oppnår de budsjetterte tallene gjerne tegn på et godt lederskap (Kinserdal, 2017).

Det vil ikke være entydig at regnskapsmanipulasjon finner sted i selskaper som har formidabel vekst år etter år for selskaper som har stabil inntjening øker gjerne aksjekursen (Kinserdal, 2017). Dette kan føre til at gevinster blir flyttet på og bli spart til en periode hvor selskapet kan dra mer nytte av det. Studier antyder at åtte til tolv prosent av selskapene med nullresultat og 30-44 prosent av selskapene med liten nedgang i resultatet har blåst opp inntjening eller utført regnskapsmanipulasjon (Kinserdal, 2017).

Kinserdal (2017) trekker frem et fellestrekk for flere av de større regnskapsskandalene, dette er at lederne er meget karismatisk, men samtidig sterke og dominerende. Xerox Corporation og Enron er gode eksempler på tilfeller hvor ledelsen har satt for høye mål og selskapet opplever press for å kunne nå målene. Det er allikevel ikke gitt at det ved høye vekstmål

foreligger regnskapsmanipulasjon. Det må også være muligheter for de ansatte å utføre manipulasjonen, her vil de kontroller ledelsen har satt i spill for å forhindre regnskapsmanipulasjon være viktig. Til slutt spiller rasjonalisering en sentral rolle og handler om de holdninger som gjør det mulig å kunne rettfærdiggjøre regnskapsmanipulasjon.

Manipulasjon av inntekter kan også forekomme ubevisst, gjerne som følge av komplekse regelverk og dårlig kontrollsystemer. Slike feil vil forhåpentligvis kunne bli avdekket gjennom hederlige leder, kontrollarbeid fra styret, eksterne revisorer og andre tilsyn (Kinserdal, 2017). Heskestad (2017) trekker frem enkelte «røde-flagg» som kan identifisere sammenhenger og utviklingstrekk som avviker fra bransjen og avdekke mulig manipulasjon av regnskapene. Avdekkingen av røde flagg gjennom regnskapsanalyser vil for brukerne av regnskapet også kunne bedre beslutningsgrunnlaget for fremtidige avgjørelser.

Regnskapsmanipulasjon kan forekomme innenfor begge de nevnte regnskapsregimene. For å kunne forebygge regnskapsmanipulasjon vil det være viktig å ha tilstrekkelig tilsyn fra det offentlige og andre parter som revisor (Kinserdal, 2017). Store regnskapsskandaler fører gjerne til skjerpelse av regelverket, som for eksempel ved Enron hvor SOX ble innført (Kinserdal, 2017). Teorien tyder på at så lenge det blir utarbeidet egne estimer og vurderinger fra selskapene vil det alltid kunne foreligge en risiko for regnskapsmanipulasjon.

4.4 Avslutning

Kapittelet tar for seg hva som forbindes med regnskapskvalitet og resultat-kvalitet. Utformingen av regnskapet vil kunne ha betydning for kvaliteten. Det blir her skilt mellom prinsippbasert og regelbasert regnskapsregime. Teorien viser at det er forekomster regnskapsskandaler knyttet til begge regnskapsregimene. Brukerne av regnskapet må være observante på hvilke faktorer som kan medføre manipulasjon og hvilke indikasjoner som finnes for å avdekke dette.

For å kunne besvare forskningsspørsmålet tilknyttet regnskapskvalitet baserer oppgaven den teoretiske analysen på definisjonen fra Stenheim, Sundkvist og Opsahl (2017). Den teoretiske analysen blir knyttet til hvorvidt en implementering av IFRS 15 klarer å redusere asymmetrisk informasjon (aktualitet), tilrettelegge for beslutningsrelevant informasjon (relevans) og evne til å gjenspeile de økonomiske realiteter og resultater (troverdige representasjon).

5.0 Regnskapsstandarder

Dette kapittelet starter med å vise kort oppbyggingen av regnskapsreguleringen i Norge og hvilke grunnprinsipper som ligger til grunn for NRS 2. Det vil videre bli gjort en kort gjennomgang av NRS2 anleggskontrakter som er den norske inntektsføringsstandarden for anleggskontrakter. Som tidligere nevnt er det store likhetstrekk med den tidligere IAS 11 Anleggskontrakter og NRS 2 Anleggskontrakter. Oppgaven vil ut fra dette se på de som sammenfallende og mye av vurderingene rundt effekter og endringer blir sett i lys av overgangen mellom IAS 11 til IFRS 15.

Kapittelet legger grunnlaget for sammenlikningen som blir gjort i den teoretiske analysen. Her vil likheter og ulikheter mellom IFRS 15 og NRS 2 bli nevnt, samtidig som bestemmelsene fra NRS 2 blir vurdert mot IFRS 15.

5.1 Gjeldende regulering i Norge

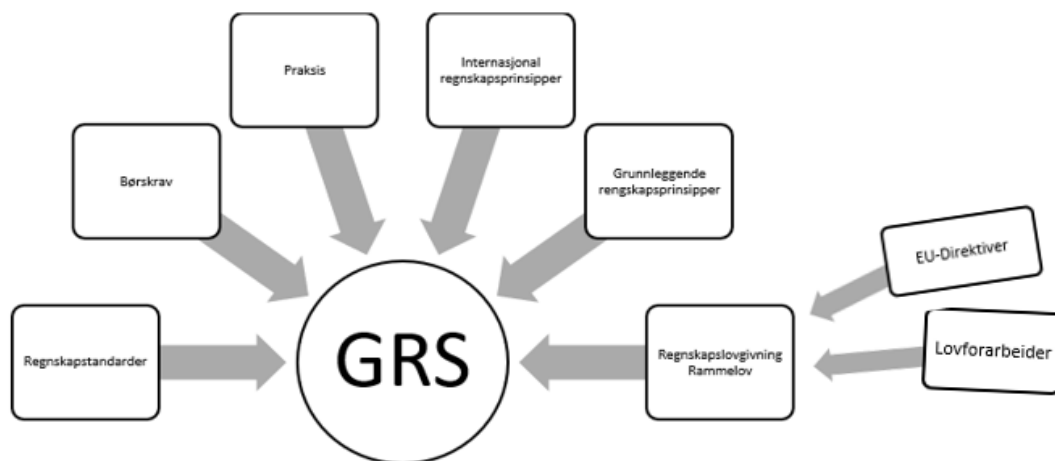
Dette kapittelet vil gjennomgå den gjeldende regnskapsreguleringen i Norge og oppbyggingen av det vi kaller god regnskapsskikk (GRS). Standardsetteren i Norge er norsk regnskapsstiftelse (NRS) har i nyere tid innført standarder som i stor grad bare er en tilpasning fra de internasjonale regnskap standardene til norske forhold (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Regnskapsloven inneholder prinsipper som danner grunnlaget for praksis og bygger på lovforarbeider og EU-direktiver.

Regnskapsutvalget (NOU 1995:30) la grunnlaget for regnskapsloven og legger rammene for utarbeidelsen av årsregnskapet. Regnskapsutvalget vurderte den gang behovet for et eget norsk konseptuelt rammeverk, men dette ble ikke vurdert nødvendig og det ble heller bestemt å videreutvikle det implisitte rammeverket som allerede var utviklet og etablert gjennom god regnskapsskikk (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det er mange formalistiske ulikheter mellom GRP og det internasjonale rammeverket hvor hovedforskjellene er perfektiv og autoritet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

De grunnleggende regnskapsprinsippene (GRP) har en resultatorientert tilnærming, dette innebærer at formålet er oppnå en meningsfylt resultatmåling, noe som er en ulikhet fra det internasjonale konseptuelle rammeverket som har en balanseorientert tilnærming (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En av hovedforskjellene er eksempelvis at ved GRS er det normalt å

avsette for periodisk vedlikehold dette er noe som ikke vil oppfylle kravene for gjeld etter definisjonene etter det internasjonale rammeverket (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En annen ulikhet er knyttet til autoriteten og betyr at GRP ikke overstyres gjennom regnskapsstandarder siden det er lovfestet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). NRS har de siste årene valgt å legge seg mer på en IFRS-tro linje, for å danne en forenkling og fjerne ulikheter mellom IFRS for SME (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det kan da hevdes at formålet til det standardsettende organet i Norge er å utvikle NRS til en mer internasjonal standard.

Årsregnskapet for norsk selskaper skal utarbeides i tråd med god regnskapsskikk (GRS), dette er lovfestet fra regnskapsloven §4-6: «Utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk». God regnskapsskikk er satt sammen av ulike prinsipper og benyttes for å legge føring for både måling av inntekter og kostnader i resultatregnskapet og eiendeler og gjeld i balanse (Langli, 2010). Dette gjør at begrepet god regnskapsskikk er et dynamisk begrep. Figuren under illustrerer påvirkningsforholdet mellom de ulike momentene og GRS:

Figur 6 Regnskapsregulering i Norge (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018)

Regnskapsloven skiller mellom små foretak og øvrige foretak. Definisjonen av små foretak er at foretaket skal ha salgsinntekt under 70 MNOK, balansesum under 35MNOK og gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret under 50 årsverk. Det er videre krav om at to av tre terskelverdier må være oppfylt på balansedagen, for at selskapet skal bli ansett som små foretak. Forskningsspørsmålet i oppgaven er som nevnt rettet mot store foretak og vil ikke vurdere kravene og reglene for små foretak.

5.2 Grunnleggende regnskapsprinsipper

For å kunne besvare kunne gjøre en sammenligning av to ulike regnskapsstandarder er det viktig å være kjent med prinsippene som danner grunnlaget for standarden. Som tidligere nevnt er god regnskapsskikk bygget opp av grunnleggende regnskapsprinsipper, som er lovfestet gjennom regnskapsloven.. Prinsippene vil bli gjennomgått i kapitlet i korthet og gjennom den teoretiske analysen blir likhetstrekk mellom de ulike prinsippene og IFRS 15 vurdert.

Transaksjonsprinsippet (Rskl. §4-1, annet ledd nr 1) sier at transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Dette betyr at prisen skal fastsettes til det tidspunktet risiko og kontroll er overført til fra selger til kjøper. Etter *Opptjeningsprinsippet* (Rskl. §4-1, annet ledd nr 2) skal inntekt resultatføres når den er opptjent, slik at inntektsføringen blir reflektert gjennom aktiviteten i selskapet. Dette prinsippet bygger opp rundt at NRS er en resultatbasert regnskapsstandard og tilsvarende prinsipp har en nedprioritert rolle i en balanseorientert regnskapsstandard (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). *Sammenstillingsprinsippet* (Rskl. §4-1, annet ledd nr 3) går ut på at utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Noe som gjør at inntektsføringen vil bli styrende for kostnadsføringen (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). *Forsiktighetsprinsippet* (Rskl. §4-1, annet ledd nr 4) handler om at urealisert tap skal resultatføres og må ses i sammenheng med kravet om at bruk av beste estimat ved usikkerhet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Ved *Sikring* (Rskl. §4-1, annet ledd nr 5) skal gevinst og tap resultatføres i samme periode. Dette vil til dels overstyre den asymmetrien som forsiktighetsprinsippet skaper (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). *Regnskapsestimer* (Rskl. §4-2) handler bruken av beste estimat som foreligger på tidspunkt for avleggelse av årsregnskapet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette vil omfatte estimer som økonomisk levetid, avsetninger og nedskrivninger. *Kongruensprinsippet* (Rskl. §4-3) handler om transaksjoner mellom eierne og den regnskapspliktige med unntak av egenkapitaltransaksjoner skal føres over resultatet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). *Prinsippanvendelse* (Rskl. §4-4) som benyttes ved utarbeidelse av regnskapet skal være konsistente over tid. Det er også et prinsipp at regnskapet skal avgi under en *Fortsatt drift-forutsetning* (Rskl. §4-5) så lenge det ikke er overveiende sannsynlig at virksomheten blir avvirket (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Til slutt skal regnskapet utarbeides etter *god regnskapsskikk* (Rskl. §4-6). God regnskapsskikk er ansett som et dynamisk begrep noe som tilsier at endringer i den økonomiske- og teoretiske

utviklingen vil kunne påvirke god regnskapsskikk (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). De nevnte prinsippene ovenfor vil bli forklart mer inngående og hvordan det praktiseres under kapittelet for anleggskontrakter.

Gjennom en lovendring i 2004 kom det inn et krav om at regnskapet skal gi et rettvise bilde (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Formelt er ikke dette kravet en del av de grunnleggende regnskapsprinsippene, men blir i flere sammenhenger sett på å være et krav på lik linje med de grunnleggende regnskapsprinsippene. Kravet er i praksis på mange måter sammenfallende med IAS 1 Presentasjon av finansregnskap hvor det er krav om at regnskapet skal gi en dekkende fremstilling (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Det er ikke formelt utredet hva begrepet rettvise bilde innebærer, men det kan være mulig å se likhetstrekk med kravet om at regnskapet skal vise økonomiske realiteter og ikke bare formell form og forutsetningen («substans over form») (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011).

Bestemmelsen om rettvise bilde framstår som en overordnet bestemmelse i regnskapsloven noe som gjør at den kan i unntakstilfeller overstyre de nevnte regnskapsprinsippene (Schwencke, Haugen, Baksaas, Stenheim & Avlesen-Østli, 2020). Kravet om rettvise bilde handler om at regnskapet skal gi en gjengivelse av den underliggende virksomheten (Schwencke, et al, 2020). For selskaper vil dette kunne bety at det er nødvendig med utdypende notekrav eller andre tilleggsopplysninger for at årsregnskapet skal kunne gi ett rettvise bilde av den underliggende virksomheten.

5.3 NRS 2

Kapittelet vil gi en kort gjennomgang av de sentrale områdene i NRS 2. Utgangspunktet for NRS 2 anleggskontrakter er at det er «*En kontrakt om tilvirkning av en eiendel eller flere eiendeler som samlet utgjør en helhet og strekker seg normalt over mer enn én regnskapsperiode*» (Schwencke, et al, 2020, s 378). Begrepet gjelder både tilvirkningskontrakter for fysiske gjenstander samt kontraktsfestet tjenesteyting knyttet til leveranser (Schwencke, et al, 2020). Dette vil i praksis si at definisjon dekker den kontraktsfestede leveransen av det fysiske bygget og byggeledelse tilknyttet prosjektet. NRS 2 er pliktig for selskaper som oppfyller den nevnte definisjonen om ikke de faller under definisjonen av små foretak. Anleggskontrakter er et omløpsmiddel, ettersom de blir ansett som en del av varekretsløpet og til slutt blir fakturert til kunden (Schwencke, et al, 2020).

NRS 2 (pkt 7) gir begrensninger knyttet anleggskontrakter og standarden omfatter ikke varer som omfatter en serieproduksjon av varer vil bli ansett som ordinær vareproduksjon (Schwencke, et al, 2020).

En utfordring knyttet til anleggskontrakter er å kunne fordele inntekter og kostnader over kontraktperioden, det finnes to metoder for inntektsføring løpende avregningsmetode og fullført kontaktmetode (Schwencke, et al, 2020). Dette kan by på problemer og føre til store ulikheter i resultat for hver enkelt periode. For små foretak finnes det en unntaksbestemmelse som gjør at de kan inntektsført etter fullført kontaktmetode (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Unntaksbestemmelsene for små foretak blir ikke videre vurdert i oppgaven.

Når definisjonen tilknyttet anleggskontrakter er oppfylt og utfallet av kontrakten kan estimeres pålitelig skal selskapet regnskapsfører kontrakten ved løpende avregning (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Bakgrunnen for dette er NRS 2 pkt. 8 hvor det er nevnt at inntekt resultatføres når den er opptjent. Ved løpende avregning som metode for inntektsføring skal inntektsføringen reflektere opptjeningen. I praksis vil dette bety at inntektsføringen skal reflektere verdiskapningen som har skjedd i perioden (Schwencke, et al, 2020). Dette illustrerer at inntekten er uavhengig av faktureringen som blir foretatt av selskapet. Fullføringsgraden må da estimeres av selskapet og vil være grunnleggende for hva som er opptjent kontraktinntekt (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011).

Fullføringsgraden skal beregnes på grunnlag av utført produksjon (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). NRS 2 pkt. 25 åpner for å bruke innsatsfaktorer for å beregne fullføringsgraden. En slik metode er å beregne fullføringsgrad ut fra påløpt kostnad, men hvis dette vil gi en dårlig indikasjon på fremdriften er det opp til selskapet å finne et bedre måletall som vil gi et bedre bilde av fullføringsgraden (Schwencke, et al, 2020).

Kostnadsføringen avhenger av sammenstillingsprinsippet og skal resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Kostnader deles inn i direkte kostnader som knyttes til kontrakten og indirekte kostnader som lar seg fordele på de ulike kontraktene i selskapet (Schwencke, et al, 2020). I praksis vil direkte kostnader kunne være materialer, lønn til arbeidere på prosjektet og underentreprenører (Schwencke, et al, 2020). Indirekte kostnader er gjenkjennbare ved at de ikke lar seg fordele på ulike prosjekter og kan være blant annet kostnader knyttet til forsikringer, utstyr og prosjektledelse

(Schwencke, et al, 2020). Finanskostnader inkluderes i den grad de er betalte og kan tilknyttes prosjektet som ved byggelån eller lignende for å kunne finansiere kontraktene (Schwencke, et al, 2020). For at det skal kunne tas med i prosjektet må dette øremerkes slik at kostnader blir dekket gjennom kontrakten og en tilhørende andel av kostnadene kan medtas prosjektet (Schwencke, et al, 2020). Ved usikkerhet rundt fullføringsgrad skal beste estimat anvendes (NRS 2, punkt 29). Dette vil da være det utfallet som selskapet mener har høyest sannsynlighet for oppfyllelse.

Tapskontrakter oppstår når kontrakten totalt sett vil kunne gi tap og kan oppstå ved dårlige anslag for kostnadsestimatene ved inngåelse av kontrakten. Det må da gjøres avsetning for nettokostnaden ved gjenværende produksjon (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Det vil også føre til nedskrivning av ikke utfakturert produksjon balanseført som eiendel før tapsavsetningen balanseføres som gjeld (NRS 2, pkt. 33). Dette er knyttet til forsiktighetsprinsippet. Ved en slik avsetning skal det også tas hensyn indirekte kostnader (Schwencke, et al, 2020).

NRS 2 anleggskontrakter er som nevnt i stor grad sammenfallende med den tidligere standarden IAS 11 anleggskontrakter som ble erstattet av IFRS 15 (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011). Det er unntak ved at fullført kontaktmetode ikke er et alternativ etter IAS 11 (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011).

5.4 Avslutning

Kapittelet tar for seg hvordan NRS 2 er bygget opp og hvilke prinsipper som er gjeldende for den norske regnskapsreguleringen. Viktige momenter å ta med seg er at NRS 2 er en prinsippbasert standard som er regulert gjennom lovgivningen fra regnskapsloven. Standarden er også liten i omfang sammenlignet med IFRS 15, samtidig er vil praksis kunne ha påvirkning på hvordan sentrale momenter blir vurdert. Dette vil bli vurdert gjennom den teoretiske analysen.

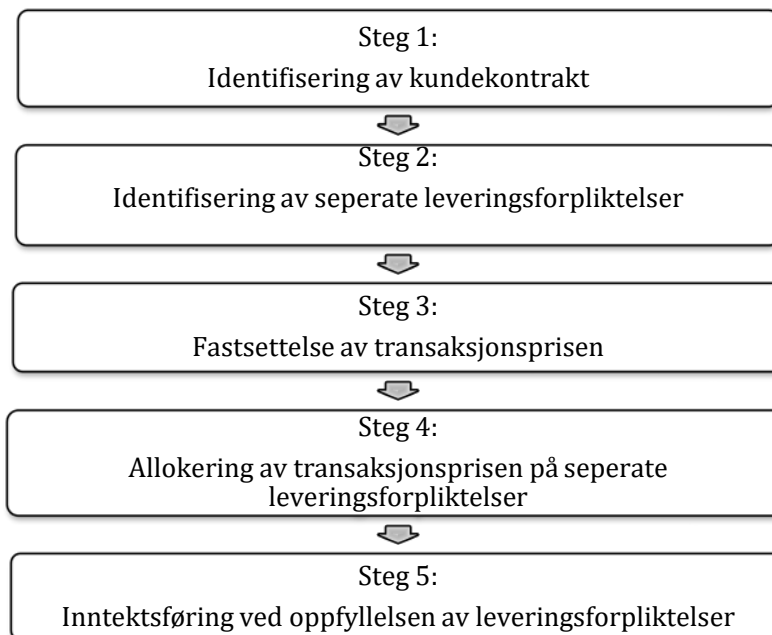
Ved å legge til grunn at IAS 11 og NRS 2 er like, vil oppgaven se på hvordan implementeringen av IFRS 15 for selskapene som har anleggskontrakter. Kapittelet er en introduksjon til standarden og ved den teoretiske analysen vil flere detaljer tilknyttet standarden bli gjennomgått og gjort sammenligninger med IFRS 15.

6.0 Teoretisk analyse

Oppgavens formål er å vurdere hvilken effekt en implementering av IFRS 15 for selskaper som rapporterer etter NRS 2. Dette med tanke på regnskapskvaliteten, regnskapsinformasjonen og hvilke utfordringer en slik implementering kan føre til for selskaper i bygg- og anleggsbransjen.

IFRS 15 - revenue from contracts with customers ble publisert med virkning fra 01. januar 2018 og erstattet en rekke tidligere standarder herunder IAS 18 og IAS 11. Prosessen for utarbeidelsen av IFRS 15 startet som et samarbeidsprosjekt mellom IASB og FASB så tidlig som i 2002 (Bernhoft, Kvitte & Røsok, 2018). Formålet med standarden introduserer en mer helhetlig inntektsføringsmodell som har som formål å gjelde på tvers av bransjer (Bernhoft, Kvitte & Røsok, 2018).

Dette har resultert i en femstegsmodell som systematiserer kravene som er nevnt i standarden og må ses i sammenheng med vedleggene tilhørende standarden (Alexander et. al, 2020):

Figur 7 Femstegsmodellen for inntektsføring (Bernhoft, Kvitte & Røsok, 2018)

Den teoretiske analysen tar utgangspunkt i femstegsmodellen som er gjengitt ovenfor, modellen blir gjennomgått stegvis med sammenligninger til NRS 2. Avslutningsvis gjennomgås andre områder som er sentrale fra IFRS 15 men er utenfor femstegsmodellen og de notekravene som følger av standarden.

6.1 Identifisering av kundekontakt

Det første steget i modellen omhandler selve identifiseringen av en kundekontrakt. En kontrakt er definert som en avtale mellom to eller flere parter rettskraftige rettigheter eller forpliktelser (KPMG, 2019). Definisjonen er åpen og omfatter i utgangspunktet alle kontrakter som gir opphav til håndhevbar rettigheter og forpliktelser (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En slik definisjon av muntlige og implisitte kontrakter er også ulikt fra tidligere standarder (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Kontrakten kan være i flere format, her blant annet skriftlig, muntlig eller implisitt som følge av ordinær forretningspraksis (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

IASB (pkt 9, 2019) har videre stilt følgende krav for at en kontrakt som definert ovenfor vil omfattes av det første steget i femstegsmodellen:

- a. Kontrakten er godkjent og partene er forpliktet til å gjennomføre kontrakten
- b. Partenes rettigheter må kunne identifiseres ut fra avtalen
- c. Betalingsbetingelser er fastsatt
- d. Kontrakten har kommersiell substans og
- e. Det må være sannsynlighet at selskapet vil motta et vederlag fra kunden

Om selskapet vurderer at alle kriteriene er oppfylt ved inngåelse av kontrakten vil det kunne være aktuelt med en revurdering av om det foreligger signifikante endringer i faktum og forutsetninger gjennom kontraktens levetid (EY, 2015). Særlig med tanke på punkt e) ettersom kundens betalingsevne kan endre seg over kontraktens løpetid (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette betyr at selskapet må gjøre vurderinger om kontrakten fremdeles er ansett som en kontrakt, vurderingen baseres utelukkende på skjønn og erfaringer fra selskapets side (EY, 2015).

Ved tilfeller hvor en kontrakt ikke oppfylder kravene nevnt ovenfor (a til e) vil det etter IFRS 15 (pkt. 15) bli inntektsført når tjenestene eller varene er blitt overført mellom partene om følgende krav er oppfylt:

- a. foretaket har ingen gjenværende forpliktelser for å overføre varer eller tjenester til kunden og beløpet er å anse som ikke refunderbart,
- b. eller kontrakten har blitt terminert og beløpet som er mottatt er ikke refunderbart.

Dette har paralleller til NRS 2 og vurderingen rundt fullført kontrakts metode. For selskaper i anleggsbransjen vil nok dette kreve mer detaljerte kontrakter som oppfyller kriteriene etter IFRS 15 (EY, 2015).

Ifølge Bernhoft, Kvitte & Røsok (2018) vil kontrakter likevel ikke være ansett som oppfylt i tilfeller hvor det foreligger rettigheter til å alene terminere en kontrakt uten kompensasjoner til den andre part. En kontrakt vil heller ikke være oppfylt om følgende kriterier er oppfylt:

- a. foretaket har ikke overført noen av de gitte varene eller tjenestene til selskapet og
- b. foretaket har ikke mottatt og har ikke krav på å motta noe vederlag for varen.

Det vil da foreligge bruk av skjønn fra selskapets side for å kunne vurdere hvorvidt de nevnte punktene er oppfylt og til hvilken grad de anses å være oppfylt (KPMG, 2019).

6.1.1 Samlet behandling av kontrakter

For tilfeller hvor det er flere kundekontrakter som er inngått med samme kunde vil det er etter IFRS 15 kunne bli inntektsført som en kontrakt. Kriteriene for dette er at kontraktene er at de er fremforhandlet med en felles kommersiell målsetting, vederlaget i en av kontraktene er avhengige av den andre og varene eller tjenestene som skal leveres utgjør en felles leveringsforpliktelse (Bernhoft, Kvitte & Røsok, 2018). For at de skal kunne inntektsføres sammen må ett av de nevnte kriteriene være oppfylt (KPMG, 2019). Det er med andre ord ikke tilstrekkelig at kontraktene er utfylt på samme dag eller av samme person for at de skal kunne vurderes samlet.

Her er det en ulikhet fra IAS 11 Anleggskontrakter, hvor IFRS 15 virker å være mer regelbasert og gi klarere retningslinjer på hvilke kontrakter som kan slås sammen (KPMG, 2019). Dette medfører at det ved porteføljekontrakter åpnes opp for at de kan inntektsføres samlet, gitt at kriteriene er oppfylt (Bernhoft, Kvitte & Røsok, 2018). Noe som på mange måter sammenfallende for NRS 2 hvor spørsmålet om avhengighet av hverandre kommer opp (NRS 2.27) og vil tilsammen utgjøre en helhet om det er en innbyrdes sammenheng mellom vilkårene i hovedkontrakten (NRS 2.28).

Som tidligere nevnt krever inntektsføring at selskapet ikke har noen gjenværende forpliktelse til kunden som også inkluderer eventuelle refusjoner. Dette vil trolig medføre at frem til

definisjonen av en kundekontrakt blir oppfylt må selskapet innregne eventuelle vederlag som forpliktelse (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det er flere likhetstrekk med IFRS 15 og hvordan kontrakt bli definert i NRS 2. Det er dog et mer omfattende regelverk knyttet til IFRS 15, hvor det flere krav som må oppfylles. Basert på tilnærming fra Bernhoft, Kvifte og Røsok (2018) vil det kunne antas at dette medfører mindre omfang av skjønn for produsentene av regnskapet, mens ved NRS 2 er det flere muligheter for å benytte skjønn.

6.1.2 Kontraktsendringer

IFRS 15 definerer kontraktsendringer som en endring i omfang, pris eller begge deler med godkjenninger fra alle involverte parter (Alexander et. al, 2020). Ved slike endringer i kontrakter åpner IFRS 15 for å dele opp kontrakten og bokføre dem som to ulike kontrakter. Alexander et. al (2020) nevner at følgende krav må være oppfylt for at en slik endring skal kunne finne sted:

- a. Endringen øker omfanget både for leveransen av varer og tjenester som er uavhengige fra hverandre.
- b. Prisendringen på kontrakten øker tilsvarende selskapets frittstående vare eller tjenestesalgspriser for det økte kontraktsomfanget.

Om ikke vilkårene er oppfylt skal kontraktsendringer behandles på et fremtidig tidspunkt eller med tilbakevirkende kraft for den opprinnelige kontrakten (IFRS 15.21). Dette vil trolig avhenge av at det gjenværende varene eller tjenestene er uavhengige fra den delen av kontrakten som allerede er oppfylt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Sammenlignet med NRS 2 skal endringer i kontrakten behandles som estimatendring (NRS2.45). Dette vil da åpne for en vurdering av selskapet selv hvorvidt endringen i kontrakten medfører en ny kontrakt eller bare en modifikasjon av tidligere kontrakt (Oppi, 2016).

For bygg- og anleggsbransjen vil en vurdering knyttet til frittstående varer ofte være komplisert da dette kan være kjøp separat fra en annen leverandør (EY, 2015). EY (2015) illustrere dette med en entreprenør som bygger en fabrikk for en kontraktsum på CU10 millioner. Entreprenøren får så en forespørsel om å bygge ut ett nytt lagerbygg til fabrikken og skal ferdigstilles tre måneder etter fabrikken og kontraktsummen er nå på totalt CU11

millioner. En slik forespørsel leder til to ulike scenarioer: enten at kontrakten innregnes sammen med den opprinnelige eller at den blir vurdert til å være selvstendig og som en egen kontrakt.

For det første scenario vil dette belage seg på en vurdering av hva markedsprisen for et slikt lagerbygg er og om selskapet vurderer dette vil å være tilstrekkelig adskilt fra den opprinnelige kontrakten. Oppfyller endringene kravene gjengitt i det først scenarioet vil det ikke ha noen effekt på kontraktssummen. Ved det andre scenarioet vil prisen for oppdraget endres og tidligere inntektsføringer blir korrigert til å representere den kumulative effekten av endringer av kontrakten. Som vist i eksempelet over er en slik endring avhengig av selskapets vurdering om hvorvidt kontraktsendringen har en effekt på den opprinnelige kontrakten eller om det anses som en egen kontrakt.

For entreprenører vil ikke dette være en uvanlig forespørsel, da de gjerne kan få slike tilbud direkte fra kunden fremfor at det blir lagt ut på anbud (EY, 2015). Standarden åpner da for bruk av skjønn knyttet til kontraktsendringer, men har rettledninger knyttet til hvordan det skal vurderes. Dette vil være en viktig faktor og kan føre til at selskapet styrer inntektene for den aktuelle perioden, da det er store ulikheter mellom de to metodene som standarden henviser til (EY, 2015).

6.1.3 Vurderinger

Gjennomgangen av IFRS 15 viser en detaljert fremgangsmåte for hvordan kontrakter skal indentifiseres og hvilke krav som foreligger for å kunne endre en slik kontrakt. Som nevnt er omfanget til IFRS 15 er bredere og omfavner alle kontrakter. Dette vil kunne lede til økt sammenlignbarhet mellom regnskaper i samme bransje, noe som vil kunne gi mer verdifull informasjon til brukerne av regnskapet.

En slik tilnærming vil også kunne føre til at mange kontrakter må endres som følge av en implementering av IFRS 15 (EY, 2015). For en bransje som bygg- og anleggsbransjen hvor det som nevnt er pressede marginer vil særlig punkt e) tilknyttet sannsynlighet for vederlaget være aktuelt for vurdering (EY, 2015). I mange tilfeller vil dette være bundet av en kredittvurdering av selskapet på tidspunkt for avtaleinngåelse. For kontrakter som varer over flere år og sannsynligheten for å få vederlag fra kunden kan kontrakten endres drastisk

underveis (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Inngåelse av langsiktige kontrakter vil da kunne by på mer løpende vurderinger knyttet til kundens betalingsevne sammenlignet med NRS 2 (EY, 2015).

EY (2015) nevner at for anleggsbransjen er det ikke uvanlig med endringer i kontraktene. Som for selskapene trolig vil føre til at de må kjenne til hva som blir levert og når det skal leveres. På tidspunkt for endring av kontrakten må selskapet være kjent med hva som foreligger fra den opprinnelige kontrakten, noe som gjøres for å kunne avgjøre hvorvidt de resterende varene eller tjenestene er ulike og prisene representerer en alene pris for varen eller tjeneste (EY, 2015). Momentet knytte til uavhengighet blir sentralt i vurdering da anleggsbransjen ofte leverer flere ulike tjenester som teoretisk sett kunne blitt kjøpt separat (EY, 2015). Det er ikke unormalt at selskap som jobber med et påbegynt byggprosjekt får høyere pris for endringer knyttet til kontrakten sammenlignet med frittstående arbeid (EY, 2015). Noe som kan skyldes at ekstrajobbene ikke blir lyst ut på anbud og blir heller gitt direkte til entreprenøren på prosjektet. Etter NRS 2 skal reforhandlinger av kontraktsvilkår behandles som estimatendringer (NRS 2.45). Ved IFRS 15 vil dette bygge mer på dømmekraft og vurderinger fra selskapet side (EY, 2015). Dette kan redusere sammenlignbarheten, da endringer gjøres basert på vurderinger fra selskapets side etter IFRS 15.

Som tidligere nevnt er Sponsor Service saken kjent for at selskapet innregnet inntekter før kontraktene før de var avtalt og signert (Kinserdal, 2017). De retningslinjene som IFRS 15 setter til en kontrakt kan midlertidig potensielt hindre denne type manipulasjon og trolig øke regnskapskvaliteten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Avslutningsvis vil en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 trolig by på flere formelle utfordringer for selskapet og kan redusere asymmetrisk informasjon mellom selskapene i bransjen. Det blir også gitt mer konkrete retningslinjer for hva som kreves fra selskapet (EY, 2015). Det er fremdeles en del bruk av skjønn og estimater fra selskapets siden, noe som viser at IFRS er en prinsippbasert standard med innslag av flere regler sammenlignet med NRS (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Basert på vurderingene og den teoretiske gjennomgangen vil kravene stilt i det første steget i femstegsmodellen trolig kunne øke regnskapskvaliteten og bedre informasjonen som presteres til brukerne av regnskapet. Særlig tilknyttet graden av sammenlignbarhet ettersom alle kontrakter med kunder er omfanget av standarden.

6.2 Identifisering av separate leveringsforpliktelser

Kapittelet vil ta for seg steg to av femstegsmodellen. Steget forklarer hvordan identifisere de ulike leveringsforpliktelsens som inngår i en kontrakt (IFRS 15.22). Avslutningsvis vil paralleller til NRS 2 bli vurdert og hvilke momenter som er særskilte for IFRS 15.

Regnskapsmessig vil en identifisering av ulike leveringsforpliktelser kunne medføre ulik behandling av de momentene som inngår i kontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Foretaket må da kjenne til hvilke varer eller tjenester som blir overført til kunden og deretter om varene eller tjeneste er å være ansett som særskilte. Dette er for å gjenspeile hovedprinsippet i IFRS 15 hvor formålet er at inntektsføring skal skje i takt med overføring av kontroll til kunden (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Hovedtrekkene er at det skal indentifiseres ut fra når overføring skjer og hvilke momenter som inngår i kontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). IFRS 15 viser til to måter som regulerer hvordan oppdelingen skal gjøres. Det kan enten være gjennom at varen og tjenesten anses å være distinkt (IFRS 15.22a), eller at det er en serie av ulike varer eller tjenester som har et mønster av overføringer til kunden (IFRS 15.22b). IFRS 15 benytter ordet distinkt, oversatt vil dette kunne tolkes som at varen er særskilt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

En leveringsforpliktelse vil kunne forklare de ulike delforpliktelsene selskapet har som følge av kontrakten med kunden (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For at det skal være en separat leveringsforpliktelse må det gjøres en vurdering av hvorvidt varen eller tjenesten er å anse som distinkt eller særskilt (IFRS 15.22). Dette åpner for en vurdering av selskapet da det kan fremgå eksplisitt fra kontrakten hvilke forpliktelser som skal leveres, eller implisitt gjennom ulike krav og forpliktelser som baseres på ulike bransjenormer (KPMG, 2019). Vurderingen om en vare er særskilt bygger på om kunden kan ta i bruk av varen eller tjenesten alene eller med andre tilgjengelige ressurser og at de kan skilles ut fra den opprinnelige kontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

For at en leveranse av en vare eller tjeneste anses som særskilt skal den etter IFRS 15 (pkt. 27) oppfylle to kriterier:

- a. Kunden kan få fordeler fra varen eller tjenesten alene eller sammen med andre ressurser som kunden har (IFRS 15, pkt. 27a)

- b. Foretaket overleverer varen eller tjenesten til kunden på en slik måte at den kan indentifiseres separat fra den opprinnelige kontrakten (IFRS 15, pkt. 27b)

Hvorvidt en kunde kan dra nytte av en vare før den endelige leveransen er kravet at det kan gi kunden en fordel som er større enn skrapverdien av varen (KPMG, 2019). Med hensyn til punkt b) må det vurderes om det blir overlevert flere tjenester som følge av kontrakten eller om det i realiteten er bare en leveranse. Sentrale momenter som vurderes er om varen eller tjenesten krever spesielle tilpasninger, at den er sammensatt bestilt av kunden eller at de er innbyrdes forbundet med hverandre (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Dette kan illustreres ved følgende eksempel fra Bernhoft, Kvifte og Røsok (2018): En totalentreprenør har avtale om å bygge et fullstendig bygg. Det blir overført ulike varer og tjenester gjennom perioden for eksempel: rydding av tomt, grunnmur, innkjøp. Dette vil oppfylle kravet nevnt i IFRS 15 pkt. 27a, men det vil ikke oppfylle kravet til IFRS 15 pkt. 27b. Dette er fordi det ikke er å anse som flere leveranser siden kontrakten går ut på en leveranse av fullstendig bygg. Dersom begge punktene ikke er oppfylt vil det ikke være separate leveringsforpliktelser i kontrakten og regnskapsmessig behandling vil være samlet som en leveringsforpliktelse (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det må da vurderes om varen eller tjenesten som overleveres er særskilt og deretter må det vurderes om varen eller tjenesten er å anse som særskilte for den aktuelle kontakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Vurderingen må bygge på de nevnte momentene og kan medføre at det vil forekomme variasjoner fra selskapet til selskap selv om kontraktene i utgangspunktet er like (EY, 2015).

Separate leveringsforpliktelser er likevel begrenset etter IFRS 15.29. Bernhoft, Kvifte og Røsok (2018) eksemplifiserer begrensingen ved en entreprenør som inngår en kontrakt om bygg av en fabrikk. Entreprenøren er ansvarlig for den overordnende prosjektstyringen og vil være en totalentreprenør for alle områder som må utbygges for ferdigstillelse av fabrikk. Dette kan være blant annet rydding av tomt, innkjøp, konstruksjon, installasjoner og ferdigstillelse. For tilfellet vil det være snakk om en leveranse av ulike varer og tjenester som selv ved vesentlige modifiseringer har som hovedformål å oppfylle en opprinnelig leveranse (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Hadde kontrakten fra eksempelet også omfattet også installasjon av IT systemer og vedlikehold av fabrikken som innebar at entreprenøren skal bistå over en lengre periode med vedlikehold som reparasjoner eller teknisk support av utstyr, ville vurderingen vært ulik (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Kontrakten må da brytes opp i hva som er lovnader til kunden. Fra eksemplet til Bernhoft, Kvifte og Røsok (2018) vil bygget bli levert og fullt operativt før leveransen av vedlikeholdet og installasjoner av IT systemer starter. På lik linje med det tidligere eksemplet vil kriteriet i IFRS 15.27a være oppfylt. Vedlikeholdsarbeidet og installasjon av IT systemer vil ikke kunne påvirke bruken av fabrikken, leveransen er heller ikke av slikt omfattende arbeid som endres og tilpasses hverandre, de er heller ikke ansett å være avhengige av hverandre. Noe vil si at kriteriet nevnt i IFRS 15.27b også er oppfylt. Kontrakten vil i dette tilfellet inneholde tre leveringsforpliktelser selve byggingen av fabrikken, installasjon av IT systemer og vedlikeholdskontrakten. Det må dermed vurderes hvordan prisen skal fastsettes og hvorvidt leveringsforpliktelsene skal inntektsføres på et tidspunkt eller over tid (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Rosenblad (2014) illustrere vurderingene som gjøres ved indentifisering av leveringsforpliktelser ved følgende figur:

Figur 8 Identifisering av leveringsforpliktelser (Rosenblad, 2014).

Vesentlig tilpasning vil da være bygget opp rundt hvorvidt det kreves en tilpasning av de leveringsforpliktelsens som er identifisert for å kunne benyttes (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Hadde eksempelet tidligere nevnt omhandlet bygging av fabrikken og installasjon av IT systemer tilpasset de andre fabrikkene til selskapet. Må vurderingen rundt IFRS 15.27b bære preg av at selskapet leverer et nytt spesialtilpasset IT system slik at det fungerer sammen med kundens andre IT systemer. Dette vil da være en leveranse med to ulike innsatsfaktorer.

Leveransen av fabrikken og IT systemer vil da bli ansett som en leveringsforpliktelse, mens vedlikeholdskontrakten holdes utenfor som en separat forpliktelse (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

For kontrakter som innebærer en involvering av tredjepart ved utarbeidelsen må det gjøres en prinsipal-agent vurdering tilknyttet kontrakten (KPMG, 2019). Noe som vil ha betydning for størrelsen på inntekten som inntektsføres. Hvor det for en prinsipal vil innregne bruttoprovenyet som inntekt, mens en agent kun skal inntektsføres nettoprovenyet eller provisjonen for formidlingstjenesten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En slik vurdering er mer eller mindre sammenfallende med kravene som stilles fra NRS 2. Fra IFRS 15.B37 gis følgende indikatorer på at et selskap opptrer som prinsipal:

- Selskapet er hovedansvarlig for å oppfylle lovnadene gitt knyttet til å levere varene eller tjenestene. Dette omfatter ansvaret for leveransen. Andre deltakere som er involvert i å skape tjenesten eller varen vil da opptre på selskapets vegne (IFRS 15.B37a).
- Selskapet har varelagerrisiko før eller etter overføring av kontroll til kunden (IFRS 15.B37b).
- Selskapet kan fastsette prisen for varen eller tjenesten (IFRS 15.B37c).

Bygg- og anleggsbransjen består ofte av en totalentreprenør som vil ha ansvaret for hele prosjektet og underentreprenører som bidrar til prosjektet. Underentreprenører vil i et slik tilfelle bli ansett som agent, mens totalentreprenøren som har ansvaret inngått avtalen med kunden og har risikoen tilknyttet varen eller tjenesten vil bli ansett som prinsipal og skal deretter inntektsføre bruttoprovenyet av kontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

6.2.1 Vurderinger

Gjennomgangen av IFRS 15 viser en detaljert fremgangsmåte for hvordan leveringsforpliktelser skal oppdeles og hvilke krav som foreligger for at dette skal kunne gjøres sammenlignet med NRS 2. Basert på gjennomgangen av teori kan dette anses å gi mer verdifull informasjon til brukerne av regnskapet ved sammenlignbarheten øker og informasjonen kan bli mer forståelig.

Innledningsvis er metoden standarden bruker for identifisering av separate leveringsforpliktelser på mange måter sammenfallende med det konseptuelle rammeverket

som standarden bygger på (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette ut fra prinsippene at inntekt skal inntektsføres i takt med overlevering av varene eller tjenestene (EY, 2015). Noe som betyr at andre standarder utarbeidet under rammeverket har en tilnærmet lik identifisering av leveringsforpliktelser (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Standarden gir en mer regelbasert tilnærming til hvordan vurderinger ved indentifisering av leveringsforpliktelser blir gjort. Dette kan gi økt veiledning og potensielt øke sammenlignbarheten mellom regnskaper på tvers av bygg- og anleggsbransjen (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Gjennom å vise mer troverdig informasjon og styrke aktualiteten gjennom opplysninger i noter tilknyttet vurderingene til selskapet vil potensielt kunne styrke nivået av regnskapskvalitet sammenlignet med NRS 2.

Ved prinsipal agent vurderingen vil dette kunne påvirke hvordan inntektsføringer blir gjort i selskapet, vurderingen er ofte komplisert og skjønnsmessig (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Som tidligere nevnt vil et selskap være agent dersom leveringsforpliktelsene er å få en tredjepart til å oppfylle en annen kontrakt. Dette er på mange måter en likhet med NRS 2, men IFRS 15 gir en mer regelbasert tilnærming til indikatorene vurderingen skal bygges på. Dette vil trolig kunne øke sammenlignbarhet mellom selskapene og samtidig øke aktualiteten til regnskapet.

Basert på gjennomgangen av det andre steget i femstegsmodellen er det avdekket flere likheter fra NRS 2. Måten standarden regelfester momenter som gjennom NRS 2 er basert på praksis vil trolig kunne øke regnskapskvaliteten og bedre informasjonen til brukerne av regnskapet.

6.3 Fastsettelse av transaksjonsprisen

Kapittelet vil ta for seg steg 3 av femstegsmodellen og vil handle om hvordan transaksjonsprisen skal fastsettes, sentrale momenter er fastsettelsen av variable vederlag, finansieringselementer og ikke monetære transaksjoner. Avslutningsvis vil paralleller til NRS 2 bli vurdert og hvilke momenter som er særskilte for IFRS 15.

Standarden definerer fastsettelsen av transaksjonsprisen ut fra vilkårene i den aktuelle kontrakten og etter god forretningsskikk (IFRS 15.47). Beløpet skal fastsettes ut fra det beløpet selskapet forventer å få som vederlag ved overføringen av varene eller tjenestene som fastsatt i kontrakten (IFRS 15.47). Vilkårene i kontrakten kan både inneholde faste beløp og variable beløp eller begge. Transaksjonsprisen vil også kunne påvirkes av: vederlagets art, tidspunkt for overføring og andre variable elementer (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Fastsettelsen av transaksjonsprisen for en kontrakt hvor selskapet som mottar vederlaget ved overføring av varene være en enkel oppgave (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Tilfeller hvor det foreligger variable elementer og overføringen av varer og tjenester ikke samsvarer med betalingen og vederlaget er av en ikke monetær art vil det være en mer kompleks oppgave å fastsette transaksjonsprisen (Nilsen & Tronstad, 2017).

Selskapet skal etter IFRS 15.48 a) til e) ta hensyn til følgende punkter ved fastsettelsen av transaksjonsprisen:

- a. Variable vederlag
- b. Estimerer tilknyttet det variable vederlaget
- c. Vesentlige finansieringselementer fra kontrakten
- d. Ikke monetære beløp
- e. Vederlag som overføres til kunden.

Transaksjonsprisen skal reflektere det kontraktsfestede beløpet fra inngåelse av kontrakten, det skal med andre og ikke tas hensyn til eventuelle kontraktsendringer som kan oppstå som kansellering, fornyelse eller modifiseringer (IFRS 15.49). Dette blir også presisert av Nilsen og Tronstad (2017) og tilføyer at selv om selskapet normalt vil forvente merarbeid og endringer i leveranse i arbeidet, skal ikke dette kunne påvirke fastsettelsen av

transaksjonsprisen. Eventuell kredittrisiko skal da reflekteres som tap og ikke gjennom en reduksjon av inntekt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Senere i kapitlet vil det bli redegjort for punktene som må hensynstas ved fastsettelsen av transaksjonsprisen. Dette er variable vederlag hvor det også forklares hvilket metoder som brukes for å estimere de variable vederlagene, finansieringselementer, ikke monetære beløp og overføring til kunden.

6.3.1 Variable vederlag

Inneholder kontrakten et variabelt vederlag skal selskapet etter IFRS 15.50 estimere beløpet som selskapet vil kunne forventet å motta ved overføringen av varen eller tjenesten til kunden. Det skal da tas hensyn til rabatter, refusjoner, kreditter, prisavslag, incentiver, straffer/bøter eller andre tilsvarende momenter (IFRS 15.51). Vederlaget kan også variere som følge av betingelser som inntreffer, dette kan blant annet være milepælbonuser eller salg av produkter med returrettigheter (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det er ikke et formelt krav om at momentene nevnt ovenfor skal være fastsatt eksplisitt i kontrakten, men kan også være som følge av selskapets forretningspraksis, publisert prosedyre eller andre uttalelser (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette vil kreve en omfattende vurdering fra selskapet (Nilsen & Tronstad, 2017). Inngåelse av en fastpriskontrakter kan få endringer i vederlaget om selskapet ved inngåelse av kontrakten har forventning om at de ikke kommer til å levere etter avtale (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

De variable momentene som skal tas hensyn til er blant annet returrettigheter og refusjoner, fra tidligere standarder og praksis er det ikke vanlig å vurdere slike elementer i vederlaget (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Standarden nevner også at det skal tas hensyn til eventuelle utfordringer til inndrivelse av kontrakten og at dette vil bli ansett som et prisavslag. Standarden åpner for en skjønnsmessig vurdering fra selskapets side knyttet til inndrivningen av kontrakten, standarden gir lite veiledning knyttet til selve vurderingen (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Standarden åpner for to ulike metoder for innregning av variable vederlag, enten gjennom forventet verdi eller mest sannsynlig utfall (Nilsen & Tronstad, 2017). Forventet verdi er

summen av sannsynlighetsvektende beløp for de ulike utfallene som er vurdert å kunne oppstå som følge av momentene tidligere nevnt (IFRS 15.53a). Her bli alle de mulige utfallene verdsatt og vurdert sannsynlighet for utfall, hvor summen vil da bli vurdert til å være transaksjonsprisen (Nilsen & Tronstad, 2017). En slik metode er best egnet når selskapet har et stort omfang av like kontrakter (IFRS 15.53a). Den andre metoden er det mest sannsynlige utfallet, metoden minner på mange måter om forsiktighetsprinsippet fra norsk regnskapsskikk (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Risikoen for en slik vurdering er at det kan bli påvirket av selskapet skjønn og evne til å estimere (Nilsen & Tronstad, 2017). For en kontrakt som innebærer en bonus vil transaksjonsprisen være basert på sannsynligheten for å oppnå denne bonusen (Nilsen & Tronstad, 2017). Metoden vil være best for kontrakter hvor det er få utfall og utfallet er enten eller (IFRS 15.53b). Bruken av målemetodene skal være konsistente gjennom kontraktens levetid og på tvers av like kontrakter (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

For selskap som har estimert den aktuelle verdien for det variable vederlaget må deretter ta stilling til om det foreligger en begrensingsmekanisme for innregning av det vederlaget (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Innregning skal gjøres basert på metodene nevnt tidligere, det finnes begrensninger for hvilke elementer som kan inkluderes i vederlaget. Ifølge IFRS 15 må selskapet kunne dokumentere at det er «svært sannsynlig» at en «betydelig» reversering ikke vil kunne forekomme i påfølgende perioder som følge av det variable elementet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Sammenlignet med tidligere standarder gir ikke IFRS 15 en direkte rettleiding på hva som anses å være sannsynlig og betydelig (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Fra tidligere standarder innen US GAAP er det vurdert at en sannsynlighetsovervekt vil være mellom 70% -80% (Deloitte, 2017), og må måles ut fra det totale vederlaget som er nevnt i kontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette vil trolig medføre at flere må gjøre innregning av det variable vederlaget før det faktisk er oppnådd, noe som er ulikt fra NRS 2 (KPMG, 2016). Dette vil kunne øke brukernes informasjonsverdi tilknyttet regnskapet ved at tidsriktigheten blir bedre (KPMG, 2016). Inntektene vil også inkludere estimer fra inngåelse av kontrakten fremfor kun ved oppnåelsen av bonusene. KPMG (2016) beskriver at en slik tilnærming vil kunne sette en maks oppnåelse av kontrakten løpende fremfor at det kommer andre faktorer inn ved oppnåelse av kontrakten. For brukerne av regnskapet er det viktig at slike estimatvurderinger tilknyttet de variable vederlagene blir inkludert i noteopplysningene til selskapet. Eksempelvis vil vurderingen blir gjort slik:

Eksempel:	Estimatvurderinger	Inspirert av EY (2015, s 18)
<p>Entreprenøren inngår en kontrakt med selskap A for å bygge et nytt kontor på tomten eid av selskap A. Prisen er totalt på 2,5 millioner CU men det vil kunne bli redusert eller økt basert på ferdigstilling av prosjektet.</p> <p>Kontrakten er inngått første januar 20x1 og for hver dag før 1 juni 20x2 byggingen er ferdigstilt vil dette påløpe en bonus på 30 000 CU, men for hver dag etter vil det være en reduksjon på 30 000 CU for hver dag. Det foreligger også en bonus om at om alt det tekniske blir godkjent på første forsøk vil det være en engangsbonus på 200 000 CU.</p>		
<p>Scenario A:</p> <p>Vurderingen må gjøres ut fra erfaring fra selskapet og om de har en historikk tilknyttet tidligere prosjekter vil dette benyttes. Selskapet benytter forventningsverdi-metoden for fastsettelse av bonus tilknyttet ferdigstillingen. Selskapet vurderer ut fra dette at det foreligger en 50% sannsynlighet for at ferdigstiller 10 dager før første juni 20x2 (300 000CU), 25% at det er på avtalt tid første juni 20x2 (0CU) og 25% at det er 10 dager etter avtalt dato (-300 000). Ved benyttelse av metode for forventningsverdi vil dette tilføre en verdi på vederlaget: $((300\ 000 \times 50\%) + (0) - (300\ 000 \times 25\%) = 75\ 000\ \text{CU}$. Dette vil da bli lagt til det totale vederlaget. For engangsbonusen benytter selskapet metoden for det mest sannsynlige utfallet. Hvor utfallet enten er 200 000 CU eller 0 CU. Basert på erfaringen med lignende prosjekter vil selskapet vurdere at det foreligger en overveiende sannsynlighet for at de vil kunne oppnå bonusen (>80%). Det totale vederlaget vil da være 2 775 000 CU ved innregning av kontrakten i regnskapet.</p> <p>Ved årsslutt er prosjektet i rute til å bli ferdige 10 dager før første juni (100%) og ser det fremdeles overveiende sannsynlig å oppnå bonusen. Innregning av kontrakten vil da endres til å være 300 000 CU i bonus tilknyttet ferdigstillingen og dette blir lagt til inntekten for prosjektet.</p>		
<p>Scenario B:</p> <p>Bygger på de samme innledende vurderingene som i scenario A, men ved årsslutt har det oppstått flere komplikasjoner ved prosjektet og selskapet anser det for å ikke være sannsynlig for at de vil være ferdige før første juni og 30% sannsynlighet for at det vil være ferdig til første</p>		

juni og 70% sannsynlighet for 10 dager etter (-150 000) og de vil ikke lengre være overveiende sannsynlighet (<70%) for at de vil være berettiget for engangsbonusen (0).

Selskapet vil da måtte oppdatere sine estimer til 2 350 000 CU for den totale transaksjonsprisen og vil bli reflektert i mindre inntjening i senere perioder.

6.3.2 Finansieringselementer

IFRS 15 angir at om det finnes eventuelle vesentlige finansieringselementer i kontrakten skal transaksjonsprisen justeres for dette (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette er betinget fra IFRS 15.60 at en det må kunne gi kunden eller leverandøren en vesentlig fordel ved finansieringen av det avtalte beløpet. For å kunne vurdere dette må selskapet ta hensyn til tidsverdien av penger og at oppløsningseffekten vises som rentekostnader eller renteinntekter (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Formålet med en slik øvelse er for å kunne reflektere kontantbeløpet kunden ville ha betalt for varen eller tjenesten ved overføringen av varen eller tjenesten (IFRS, 15.61). For å kunne beregne dette må selskapet være kjent med hva som gjør at det foreligger et finansieringselement.

KPMG (2016) nevner at for at et selskap skal kunne gjøre en vurdering knyttet til finansieringsreglementer må det tas hensyn til følgende faktorer:

- Forskjellen mellom beløpet som blir betalt og det kontraktsfestede beløpet
- Effekten av tidsrommet fra overføringen av varen eller tjenesten til kunden betaler for de overførte varene og tjenestene
- Rådende markedsrente i det aktuelle markedet.

Det må videre vurderes hvorvidt finansieringselementet er vesentlig for transaksjonen. IFRS 15.62 gir rettleiding knyttet tre situasjoner hvor det finnes finansieringselement som ikke anses å være av vesentlig omfang for transaksjonen. Dette er tilfeller hvor kunden har betalt for varene eller tjenestene på forhånd og overføringen av varen eller tjenesten er bestemt av kunden (IFRS 15.62a) og illustreres ved forhåndsbetalte kontantkort til telefonen eller lojalitetspoeng fra et kundeprogram (KPMG, 2016). Det andre eksempelet er om en vesentlig andel av beløpet er variabelt og knyttet til hendelser i fremtiden som ikke er kontrollerbare av kunden (IFRS 15.62b) og illustreres av KPMG (2016) som tilfeller hvor betalinger er royalties som blir fastsatt ut fra salgsinntektene. Det siste tilfellet hvor det ikke foreligger et

vesentlig finansieringselement er tilfeller hvor forskjellen mellom det avtalte beløpet og endringen ved overføringen av beløpet stammer fra ikke finansielle effekter (IFRS 15.62c). Dette kan være tilfeller hvor betalingen uteblir som følge at punkter ved kontrakten som blir omtvistet rettslig av en av partene (KPMG, 2016).

En annet viktig unntak fra IFRS 15.63 er at selskapet ikke trenger å justere for effekten av finansieringselement om betalingen for varen eller tjenesten finner sted innen ett år fra overføringen av varen eller tjenesten. Hvordan finansieringselementet skal tas hensyn til er eksemplifisert under:

Eksempel:	Finansieringselement	Inspirert av KPMG (2016, s 82)
<p>Entreprenøren inngår en kontrakt for å lage et nytt kontorlokale til kunde A til en pris for 2 000 000 CU. Kunde A er i oppstartsfasen og har lite tilgang til likvide midler. Entreprenøren går med på at C skal betale for utstyret over 2 år med månedlige avdrag på 92 000 CU.</p> <p>Kontrakten inneholder et finansieringselement. Forskjellen mellom avtalt pris (2 000 000 CU) og summen av de månedlig betalingen (24 x 92 000 CU) er 208 000 CU. Dette indikerer at entreprenøren gir finansiering til kunde A for leveransen av utstyret.</p> <p>Kontraktsfestede pengebeløpet er på 2 000 000 CU å reflektere prisen som er satt ved overføringen av utstyret fra entreprenøren til kunden. Når betalingen er fullført vil dette gi en kumulativ rente på 208 000 CU som gir en rente på 9,7% for transaksjonen.</p>		
<p>Scenario A:</p> <p>Finansieringselementet blir fastslått å være vesentlig for transaksjonen og selskapet må splitte opp transaksjonen basert på hva som er tilknyttet renteinntekter og hva som er det reelle salget. Entreprenøren vil da inntektsføre salgsinntekter for 2 000 000 CU ved ferdigstillelse og overlevering av kontorlokalene og renteinntekter månedlig knyttet til avdragene.</p>		
<p>Scenario B:</p> <p>Finansieringselementet blir ikke fastslått å være vesentlig for transaksjonen. Entreprenøren vil da inntektsføre hele beløpet tilknyttet transaksjonen som salgsinntekt (2 208 000 CU) og mottar betalinger for dette månedlig fra kunde A.</p>		

Fra eksempelet ovenfor vil effekten av finansieringselementer kunne påvirke salgsinntektene til selskapet, ettersom det foreligger et vesentlig finansieringsreglement vil dette kun få en effekt mot eventuelle renteinntekter eller rentekostnader (IFRS 15.65). Vurderinger knyttet til hvorvidt et slikt finansieringselementer er vesentlig for kontrakten er i stor grad være basert på skjønn (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette vil gjøre at tilfeller hvor finansieringselementet ikke tas hensyn til vil kontrakten inntektsføres til vederlaget ved overføringen og ikke ta hensyn til nåverdien av transaksjonen. Renteelementet i kontrakten vil dermed ikke bli belyst og selskapet vil kunne få en høyere omsetning.

Som tidligere nevnt sier IFRS 15.63 at det ikke er behov for å innregne finansieringselementer når tidsrommet mellom overføringen og betalingen er mindre enn ett år. Dette er ikke et krav, men en vurdering som må gjøres av selskapet hvorvidt de ønsker å gjøre dette (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For bygg- og anleggsbransjen vil avtaler som inkluderer en høy rente trolig gi en bedre margin for prosjektet enn for andre sammenlignbare foretak som ikke yter samme finansieringsavtale (EY, 2015).

Betalingsvilkårene kan inneholde et finansieringselement og kan være blant annet forskuddshonorar, prestasjonsutbetaling og betaling etter fullføringsgrad (EY, 2015). Det må deretter gjøres vurderinger til tidspunkt for fakturering mot når leveransen av varen eller tjenesten (EY, 2015). En av utfordringene er at det ikke foreligger direkte henførbare applikasjonsverktøy for vurdering av om et finansieringselement anses å være vesentlig, det må da bli vurdert basert på selskapet skjønn og analyser fra selskapet (EY, 2015).

Vurderingen som gjøres etter IFRS 15 samsvarer i stor grad med NRS 2. Rettledningene som er utredet fra IFRS 15 er mer komplekse og vil kunne gi mer informasjon for selskapet som skal gjøre vurderingene knyttet til finansieringselementer i en kontrakt. Dette vil antakeligvis i fremtiden gi mer oppmerksomhet til finansieringselementer og en mer konsekvent bruk av det (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

6.3.3 Ikke monetære transaksjoner

For transaksjoner som omfatter andre betalingsmetoder enn penger skal vederlaget måles etter virkelig verdi (IFRS 15.66). For at det skal være en transaksjon skal være av ikke monetær art må det foreligge en overføring av risiko og kontroll av gjenstanden (EY, 2015). Verdien for gjenstanden vil da bli regulert etter prinsippene for måling av virkelig verdi (Stenheim, 2008). For tilfeller hvor dette ikke lar seg måles på en pålitelig måte, skal verdien vurderes ut fra hva varene eller tjenestene som selskapet leverer som motytelse for vederlaget (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Eksempler hvor en slik vurdering kan oppstå er tilfeller hvor vederlaget er knyttet til aksjer eller anleggsmidler som motytelse for en tjeneste.

Tilfeller hvor selskapet ikke kan estimere virkelig verdi av gjenstanden skal det som nevnt benyttes verdien for varene basert på hva varene ville kostet om det de ble solgt til andre (IFRS 15.67). En slik vurdering kan medføre skjevhet i bytteforholdet (KPMG, 2019). Hvor risikoen er knyttet til at selskapet får en gjenstand som har å høyere verdi enn det varene kostet. Fra tidligere standarder har IFRS 15 fjernet enkelte vurderingskriterier (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En slik endring vil kunne medføre mer bruk av skjønn for tilfeller hvor det foreligger en overføring av bytteforholdet.

Sammenlignet med NRS 2 er det ingen direkte veiledning for hvordan slike transaksjoner skal verdsettes. Det må da tas utgangspunkt i prinsippene som bygger på NRS 2 hvor blant annet transaksjonsprinsippet og beste estimat. Ved anvendelse av prinsippene vil en slik verdsettelse trolig være sammenfallende med vurderinger etter IFRS 15.

6.3.4 Vederlag til kunde

Vederlag er beløpet som foretaket forventer å betale til kunden (IFRS 15.70). Dette omfatter blant annet kreditter, kontanter, gratis produkter, gavekort og kuponger som kan avregnes mot annet skyldig beløp. En slik avtale om overføring av gjenstander behøver ikke å være eksplisitt nedfelt i kontrakten med kunden, men kan også være implisitt basert på selskapet drift (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Fra tidligere standarder blir slike vederlag til kunde behandlet tilnærmet utelukkende som en reduksjon i inntekt (KPMG, 2016). Hovedregelen fra IFRS 15.70 er at dette skal motregnes mot tilhørende inntekt fra kontrakten, med unntak om tilfeller hvor bytte er knyttet til helt

uavhengige varer eller tjenester. Som vil på mange måter bli oppfattet slik som tidligere. Noe som ikke blir vurdert gjennom anvendelsen av IFRS 15 er «slotting fee». Som er en type gebyrer som blir betalt av leverandøren for å få oppnå fordeler hos kunden (Fosvold, 2018). Dette vil kunne medføre at selskapet selv må vurdere hvorvidt gebyrene har en tilknytning til kontrakten for varen eller tjenesten som blir overført til leverandøren eller det blir ansett som et salgsincentiv tilknyttet kontrakten (KPMG, 2016).

For anleggsbransjen vil dette være festet i prinsippal agent vurderingen som ble redegjort for tidligere. Tidligere praksis vil kunne medføre at slik praksis vil variere mellom ulike foretak (KPMG, 2016). Rettledningene som blir lagt frem i IFRS 15 kan gi en mer lik og konsekvent behandling av slik transaksjoner og vil for regnskapsbrukerne trolig øke sammenlignbarheten mellom selskapene i bransjen.

6.3.5 Vurderinger

Basert på gjennomgangen av er det avdekket flere likhetstrekk med NRS 2 kapittelet vil oppsummere de største ulikhetene mellom NRS 2 og IFRS 15. Det er flere som peker i den retningen at IFRS 15 på området gir bedre rettledning for regnskapsprodusentene, noe som kan bedre sammenligningsgrunnlag for brukerne av regnskapet.

Ifølge Bernhoft, Kvifte og Røsok (2018) gir fastsettelsen av transaksjonsprisen etter IFRS 15 en mer konkret og spesifikk veiledning sammenlignet med tidligere internasjonale standarder og NRS 2. De nevner også er flere momenter som kan gi økt veiledning og dermed har potensiale til å kunne øke regnskapskvaliteten sammenlignet med NRS 2.

Selv om IFRS 15 på flere områder gir bedre rettledning er det likevel flere områder hvor selskapet må estimere transaksjonsprisen. Returrettheter og refusjoner blir som tidligere nevnt ikke blitt sett på variable vederlag, men heller som en reduksjon av inntekt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Spørsmålet som da trekkes frem er hva som vil kunne gi et rettvise bilde av den økonomiske skapelsen i selskapet.

Implementering av IFRS 15 fra NRS 2 vil kunne påvirke hvordan selskaper innen bygg- og anleggsbransjen estimerer det variable vederlaget (EY, 2015). Det er et stort antall tvister mellom byggherre og entreprenør innenfor bygg- og anleggsbransjen (Isaksen, 2019). Dette

kan medføre en usikkerhet knyttet til inntekten kontrakter hvor det foreligger variable vederlag vil dette kunne være utfordrende å estimere for selskapet. Noe som i stor grad knyttet til kravet om at det skal være «Svært sannsynlig» at en reversering ikke vil finne sted (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Et slikt krav vil trolig kunne øke troverdigheten knyttet til presentasjonen av foretakets økonomisk inntekter.

Som tidligere nevnt skal innregning av variable vederlag skje løpende og ikke ved oppnåelse og må sees i sammenheng med en totalvurdering tilknyttet de ulike vederlagskravene (KPMG, 2016). Som illustrert i eksemplet vil endringer i fullføringsdatoen kunne medføre endringer i inntektsføringen. Dette kan forårsake at det blir tatt for mye inntekt på et tidlig tidspunkt og mindre på et senere stadiet i prosjektet. En slik tilnærming vil kunne gi utfordringer knyttet til tidsriktigheten og sammenlignbarheten av regnskapet da inntekten ikke nødvendigvis gjenspeiler ferdigstillingen.

Bestemmelsene i IFRS 15 sier at finansieringselementer tas inn i den grad de er vesentlige, samtidig stilles det krav til opplysning om forutsetningene gjennom noter (EY, 2015). Dette potensielt kunne styre aktualiteten gjennom notene. Standarden gir lite rettleddning for bruken av vesentlighetsbegrepet og hva som anses å være vesentlige finansieringselement (EY, 2015). Manglende rettleddning vil ikke kunne bedre regnskapskvaliteten, men det finnes ikke noe rettleddning fra tidligere standarder knyttet til finansieringselementer.

Oppsummert gir standarden mer direkte rettleddning for regnskapsprodusentene på enkelte områder. Dette gjør at på mange måter kan fastsettelsen av transaksjonsprisen bli ansett som mer regelbasert. Basert på vurderingene gjort tidligere kan regnskapskvaliteten bli styrket sammenlignet med NRS 2 fordi det foreligger mer direkte rettleddning til selve fastsettelsen. Dette vil trolig kunne styrke selskapets evne til å gjenspeile de økonomiske realitetene i selskapet, som igjen gir bedre regnskapskvalitet.

6.4 Allokering av transaksjonsprisen på separate leveringsforpliktelser

Gjennom de tidligere kapitlene har kontrakten blitt oppdelt i ulike leveringsforpliktelser hvor transaksjonsprisen så har blitt fastsatt. Det neste steget vil være å allokere den fastsatte transaksjonsprisen på de ulike leveringsforpliktelsene. Hovedformålet med å allokere transaksjonsprisen er for at selskapet skal kunne vite hvilket beløp som selskapet forventer å få basert på overføringen fra varene eller tjenestene til kunden (IFRS 15.73).

Ved leveringsforpliktelser hvor selskapet overfører tjenester eller varer på ett avtalt tidspunkt vil ikke dette få noen implikasjoner (Nilsen & Tronstad, 2017). Grunnleggende vil leveringsforpliktelsene være null når endringen gjenspeiler den totale transaksjonsprisen (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Tilfeller hvor varene eller tjenestene blir levert til kunde på ulike tidspunkt vil det gjøres vurderinger rundt hva som skal allokere til de ulike leveringsforpliktelsene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Prisen som skal allokere skal være den prisen varen vill oppnådd i markedet om den ville blitt solgt alene (IFRS 15.74). Formålet er å inntektsføre basert på en periodiseringsprofil som reflekterer den økonomiske aktiviteten i selskapet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Kapittelet vil ta for seg tre ulike metoder for allokering av transaksjonsprisen. Underkapitlene handler om hvordan estimering av frittstående salgspriser skal gjøres og hvordan en allokering av variable vederlag og rabatter blir gjort.

6.4.1 Estimering av frittstående salgspriser

Innledningsvis er frittstående salgspriser prisen som selskapet kunne fått om varen eller tjeneste var blitt solgt til kunden enkeltvis (KPMG, 2019). Fra IFRS 15.77 vil dette kunne godtgjøres ved å benytte den observerbare prisen hvor selskapet selger lignende varer og tjenester til lignende kunder.

Standarden rettleder til bruk av observerbare priser fra lignende transaksjoner, imidlertid vil det gjerne oppstå tilfeller hvor den ikke kan observeres (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). I slike tilfeller skal selskapet vurdere all tilgjengelig informasjon for å fastsette transaksjonsprisen, dette inkluderer blant annet markedsfaktorer, selskapsspesifikke faktorer og informasjon om kunden (KPMG, 2019). Informasjonen som brukes for å estimere salgsprisen skal da være etter all tilgjengelig informasjon og bygges i hovedsak på hvilken

pris selskapet kunne fått om varene hadde blitt solgt for seg selv til alene (KPMG, 2016). Ved at vurderingen skal maksimere bruken av observerbare faktorer og anvende metoden konsistent ved lignende omstendigheter (IFRS 15.78).

Passende metoder er enten ved en justert markedsvurdering, metoden baseres ut fra de priser som eller er ledende i markedet selskapet operer i og hva kunder er villige til å betale for varene i dette markedet (IFRS 15.79). Det kan også gjøres ved forventet kost pluss margin eller ved residualmetoden (IFRS 15.79).

En justert markedsvurdering tar hensyn til eksterne faktorer hvor selskapet kan benytte priser fra konkurrenter justert mot interne faktorer (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Noe som betyr at prisen blir estimert basert på hva kunder er villig til å betale for varene i det aktuelle markedet. Forventet kost pluss margin baseres mer på interne faktorer fra selskapet og vil vurderes basert på marginen i selskapet for lignende varer og tjenester med justeringer for produktspesifikke forhold (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Den siste metoden er residualmetoden og kan brukes unntaksvis for å allokere resterende andel av salgsprisen (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Standarden gir ikke rettleiding for hvilken metode som bør brukes og i mange tilfeller må selskapene anvende en kombinasjon av de tre nevnte metodene for å kunne estimere en frittstående salgspris (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Kompleksiteten til en slik allokering vil variere og ved komplekse prosjekter med flere ulike leveringsforpliktelser vil dette kunne by på utfordringer for selskapet (EY, 2015). Standarden legger vekt på at det skal benyttes observerbare faktorer ved estimeringen av frittstående salgspriser. Dette vil trolig kunne gi bedre sammenlignbarhet med andre selskaper ved å gi brukerne av regnskapet innsikt i hva som er benyttet som grunnlag for estimatene.

Tilnærmingen til IFRS 15 på dette området er en ulikhet fra tidligere standarder og NRS 2 hvor det er lite rettleiding knytte til hvordan frittstående salgspriser skal vurderes (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Følgende eksempel vises hvordan prisen blir allokert på ulike leveringsforpliktelser:

Eksempel:	Allokering av salgpris	Inspirert av EY (s18, 2015)																				
Et selskap inngår kontrakt om bygge et bygg med parkeringsplass og teknisk installasjoner for selskap B. Kontraktsprisen er fastsatt til å være CU 20 millioner og det er indentifisert totalt 3 ulike leveringsforpliktelser.																						
<p>Vurderinger:</p> <p>Selskapet må først identifisere salgsprisen for forpliktelsene om de skulle vært solgt alene. Gitt at selskapet normalt vil levere bygg og parkeringsplass til kunder på tilsvarende størrelser til en pris på CU 15 millioner og CU 7 millioner (Tilpasset markedsvurdering). Selskapet har ikke levert slik teknisk installasjon tidligere og har ikke noe sammenlignbart og bruker dermed en forventet kost pluss margin. Denne er estimert til å være CU 3 millioner basert på kostnader og selskapets margin.</p> <p>For selskapet vil allokeringen bli slik:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Leveranse</th> <th>Salgspris</th> <th>Metode</th> <th>Allokert</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Bygg</td> <td>15</td> <td>Direkte observerbar</td> <td>$(15/27) \times 20 = 11,1$</td> </tr> <tr> <td>Parkeringsplass</td> <td>7</td> <td>Direkte observerbar</td> <td>$(7/27) \times 20 = 5,2$</td> </tr> <tr> <td>Teknisk installasjon</td> <td>5</td> <td>Kost pluss margin</td> <td>$(5/27) \times 20 = 3,70$</td> </tr> <tr> <td></td> <td>27</td> <td></td> <td>20</td> </tr> </tbody> </table> <p>Allokering blir gjort på hva prisen ville vært om det skulle vært solgt alene fordelt på hva salgsinntekten som er tilknyttet prosjektet er.</p>			Leveranse	Salgspris	Metode	Allokert	Bygg	15	Direkte observerbar	$(15/27) \times 20 = 11,1$	Parkeringsplass	7	Direkte observerbar	$(7/27) \times 20 = 5,2$	Teknisk installasjon	5	Kost pluss margin	$(5/27) \times 20 = 3,70$		27		20
Leveranse	Salgspris	Metode	Allokert																			
Bygg	15	Direkte observerbar	$(15/27) \times 20 = 11,1$																			
Parkeringsplass	7	Direkte observerbar	$(7/27) \times 20 = 5,2$																			
Teknisk installasjon	5	Kost pluss margin	$(5/27) \times 20 = 3,70$																			
	27		20																			

Eksempelen nevnt ovenfor bygger i stor grad på estimater for selskapet om det ikke foreligger direkte sammenlignbare varer eller tjenester tilgjengelig i markedet (EY, 2015). Korsvold (2015) nevner at en slik tilnærming kan forbedre bruttomarginen om andelen av leveransen oppstår i en tidligere fase i levetiden.

6.4.2 Allokering av variable vederlag

IFRS 15 gir to unntak fra hovedregelen om allokering av transaksjonsprisen, det første unntaket er relatert til variable vederlag (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Unntaket gir muligheter for å kunne allokere prisen mot spesifikke deler av kontrakten, for at dette skal kunne gjøres må følgende kriterier fra IFRS 15.85 være oppfylt:

- Vilkårene for det variable vederlaget gjelder spesifikt til selskapets innsats for å oppfylle leveringsforpliktelsen eller en særskilt vare eller tjeneste.
- Allokering av det variable beløpet til en spesifikk leveringsforpliktelse er konsistent med den overordnede allokeringsmålsettingen fra IFRS 15.73, når det tas hensyn til alle de ulike leveringsforpliktelsene og betalingsvilkårene som foreligger ved kontrakten.

Formålet med unntakene er at selskapet skal kunne reflektere de underliggende økonomiske realitetene i kontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Unntaksbestemmelsen tillater at den anvendes på en enkelt leveringsforpliktelse eller en særskilt vare eller tjeneste som inngår i den totale leveringsforpliktelsen, men dette gir likevel ikke valgadgang (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Eksempelvis om et selskap inngår en kontrakt om å selge to uavhengige varer hvor prisen er variabel basert på oppnådde kriterier fra kontrakten må først den faste prisen allokere på de to ulike produktene for deretter å allokere den variable prisen fordelt på sannsynlighets vurderingen for at den variable inntekten vil kunne oppnås.

Det variable vederlaget vil være avhengig av estimering av selskapet hvorvidt de kan oppnå vederlaget og en allokering av salgsinntekten tilknyttet de ulike leveringsforpliktelsene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette vil si at om det er indentifisert to ulike leveringsforpliktelser i kontrakten og det variable vederlaget er tilknyttet fullføring av prosjektet til en gitt dato må selskapet gjøre en vurdering av hvor mye som skal allokere ut på de to leveringsforpliktelsene mot sannsynligheten for at det vil komme som inntekt. For brukerne av regnskapet kan det være utfordrende å avdekke og kjenne til risikoene tilknyttet de ulike prosjektene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

6.4.3 Allokering av rabatter

Det andre unntaket er allokering av rabatter som er tilhørende i kontrakten. Ved sammensetting av varer eller tjenester gjør dette at salgsprisen ofte er lavere enn hva som den frittstående salgsprisen ville vært (IFRS 15.81). En slik fordeling vil salgsprisen fra det iboende salgselementet bli allokert proporsjonalt til de ulike leveringsforpliktelsene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Om kriteriene nevnt i IFRS 15.82 er oppfylt vil selskapet kunne allokere rabatten til en fast bestemt vare og ikke over hele populasjonen:

- Selskapet selger til vanlig hver enkelt vare eller tjeneste som inngår i kontrakten enkeltvis og alene.

- Selskapet selger også varene eller tjenestene alene eller i en pakke hvor rabatten blir reflektert når varene eller tjenestene blir solgt sammen.
- Rabatten som henføres er samme som den rabatten som normalt gis ved sammensetting av tilsvarende varer eller tjenester, og en analyse av varene eller tjenestene i hver sammensetning gir observerbare bevis om leveringsforpliktelsen som rabatten i kontrakten relaterer seg til.

Når det foreligger en rabatt gir IFRS 15 veiledninger knyttet til hvordan rabatter skal allokere, noe som ikke blir gjort ved NRS 2 (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Formålet med en slik allokering er å reflektere den økonomiske skapelsen i selskapet. Det at standarden gir rettledning vil trolig gi brukerne få mer informasjon og øke sammenlignbarheten, aktualiteten og relevansen av regnskapet. Kriteriene fra standarden er ifølge Bernhoft, Kvifte & Røsok (2018) av en sånn omfattende karakter at de i mange tilfeller ikke vil få anvendelse. Dette kan gi problemer knyttet til hvorvidt rabatten i realiteten blir allokert ettersom kravene er svært omfattende.

6.4.4 Endringer i transaksjonsprisen

Ved endringer i transaksjonsprisen gjelder samme regler som tidligere nevnt. Slike endringer kan oppstå ved endringer i estimat eller endringer som er for hovedkontrakten (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Formålet er at endringer skal reflekteres over de separate leveringsforpliktelsene, uavhengig om grunnlaget for estimeringen ble gjort før endringen i transaksjonsprisen. Kriteriene fra IFRS 15.18 til 21 må da følges ved kontraktsendringer etter den inngåtte kontrakten.

Allokeringen av slike endringer skal allokere ut på de ulike leveringsforpliktelsene som er gitt i kontrakten og tidligere definert ut av selskapet (IFRS 15.90). Dette skal etter IFRS 15.90a og b gjøre på følgende måter:

- Selskapet skal allokere endringen i transaksjonsprisen på de ulike leveringsforpliktelsene definert i kontrakten før endringen i kontrakten om endringen anses å være en terminering av tidligere variable beløp tilknyttet de tidligere identifisert leveringsforpliktsene fra kontrakten. Dette er kun ved tilfeller hvor selskapet tidligere har identifisert variable vederlag før endringen i kontrakten.

- Andre tilfeller skal endringen i transaksjonsprisen skal endringen allokere ut på de gjenværende leveringsforpliktelsene før endringen.

Endringer i kontrakten under kontraktsperioden skal da reflekteres ut i den tidligere identifiserte leveringsforpliktelsene identifisert av selskapet. Dette skal gjøres på lik linje med allokeringen av transaksjonspris.

6.4.5 Vurderinger

Formålet med allokeringen etter IFRS 15 er å få transaksjonsprisen til å reflektere vederlaget for hver enkelt selvstendige leveranse tilknyttet kontrakten. Ved målingen vektlegger IFRS 15 bruken av observerbare faktorer, noe som trolig vil kunne øke representasjonen og relevansen til regnskapet. Allokering av transaksjonsprisen kan likevel i noen tilfeller inneholde en stor grad av skjønnsutøvelse fra selskapet. Dette er særlig i situasjoner hvor det ikke foreligger gjeldende markedspriser for leveringsforpliktelsene som blir ytet i kontrakten og selskapet må da benytte ikke-observerbare faktorer.

Ved utøvelse av skjønn vil det til dels foreligge en risiko tilknyttet hvordan dette blir estimert. IFRS 15 gir rettledning for hvilke metoder som bør benyttes ved en slik estimering. Justert markedsverdi og kost pluss anses å være de foretrukne metodene og residualmetoden virker kun å bli benyttet unntaksvis (Kvifte & Puri, 2014).

For anleggsbransjen kan dette medføre utfordringer knyttet til endringer i variable vederlag (EY, 2015). Det kan ofte foreligge kontrakter hvor det påløper dagsbøter eller bonuser tilknyttet ferdigstilling av prosjektene. Fra selskapets side vil endringer i estimater knytte til variable vederlag kunne være utfordrende å allokere ulike leveringsforpliktelser. Rettledningen fra IFRS 15 knyttet til allokeringen av transaksjonsprisen vil trolig kunne gi regnskapsbrukerne en mer troverdig og relevant inntektsføringsprofil.

Sammenlignet med NRS2 gir IFRS 15 mer rettledning knytte til hvordan selskapet kan gjøre en slik allokering, noe som trolig sikre en mer konsekvent behandling og øke sammenligningsgrunnlag mellom ulike selskaper. Noe som er essensielt for at vederlaget skal kunne gjenspeile de økonomiske realitetene i selskapet (Kvifte & Puri, 2014).

6.5 Inntektsføring ved oppfyllelsen av leveringsforpliktelser

Det siste steget i femstegsmodellen handler om når tidspunktet for inntektsføring. Sentrale momenter ved en slik vurdering er følgelig å fastsette hvilket tidspunkt selskapet oppfyller leveranseforpliktelsene. Kapitlet vil være oppbygd som en gjennomgang av teori og en drøftelse av når en slik oppfyllelse finner sted og hvilke momenter som er essensielle for å kunne fastsette tidspunkt for når kunden har oppnådd kontroll over eiendelen. Avslutningsvis vil sentrale momenter blir nevnt og hvilken effekt de har mot forskningsspørsmålene.

Innledningsvis er det fastsatt fra IFRS 15.31 at selskapet skal inntektsføre når de tilfredsstillt leveringsforpliktelsene tilknyttet overføringen av varer og tjenester til kunden. Eiendelen er ansett å være overlevert på det tidspunkt kunden overtar kontroll over eiendelen tidspunkt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Selskapet må for de ulike leveringsforpliktelsene gjøre vurderinger knyttet til om de oppfyller kravene knyttet til inntektsføring over tid eller på et gitt tidspunkt (IFRS 15.32).

Første steg i vurderingen handler om når kontrollen blir overført fra selskapet til kunden. Definisjonen for kontroll er gjennom standarden begrenset til å være det tidspunkt kunden kan styre bruken av eiendelen og får muligheten til å oppnå de gjenværende fordelene fra denne (IFRS 15.33). En slik tilnærming er ulik sammenlignet med NRS 2, som fokuserer på overføringen av risiko og kontroll gjennom potensiale for gevinst eller tap eller fordeler (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Deretter må det gjøres en vurdering knyttet til hvorvidt inntektsføring skal skje på et bestemt tidspunkt eller over tid (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For flere tilfeller vil tidspunktet samsvare med tidspunkt for overføring av kontroll. Deloitte (2014) eksemplifiserer dette ved salg av varer som inneholder begrensinger knyttet til når de kan videre omsettes til kunder være et annet tidspunkt for inntektsføring. Ved IFRS 15 vil tidspunktet bli forskjøvet til det tidspunkt kunden får rettigheter og tilgang til å selge varene videre, noe som kan tenkes å være aktuelt for bygg- og anleggsbransjen. Tilfeller hvor bygget er ferdigstilt på et tidligere tidspunkt enn avtalt, men kunden ikke kan ta dette i bruk før tidspunkt for overleveringsdatoen er passert. Problemstillinger knyttet til eventuelle overføringer blir belyst senere i kapitlet.

6.5.1 Inntektsføring over tid

Selskap kan under gitte omstendigheter inntektsføre over tid. For bygg og anleggsbransjen vil det være aktuelt å gjennomgå kontrakter som inntektsføres mot et bestemt tidspunkt på nytt ved implementeringen av IFRS 15 (KPMG, 2014). Det skal også nevnes at om selskapet ikke klarer å dokumentere at det foreligger en overføring av kontroll over tid foreligger det en presumpsjon om at kontroll overføres på et bestemt tidspunkt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For at det skal foreligge en inntektsføring over tid må ett av de følgende kriteriene være oppfylt (IFRS 15.35):

	Kriterier	Eksempel
1	Kunden mottar og forbruker fordelene som blir overlevert fra selskapet løpende og et annet selskap hadde sluppet å gjøre jobben som allerede er utført på nytt igjen.	Rutinearbeid eller gjentakende tjenester
2	Selskapet skaper eller forbedrer eiendelen som kunden kontrollerer etter hvert som den skapes eller forbedres.	Byggingen av en eiendel på kundens eiendom
3	Selskapets aktiviteter skaper en eiendel som ikke har et alternativt bruk for selskapet og selskapet har en håndhevbar rett til å motta ytelser levert til dato.	Bygging av spesialisert eiendeler som kunden kan bruke eller eiendelen er spesialbestilt av kunden.

Figur 9 Inntektsføring over tid (KPMG, 2019)

Ved evalueringen av det første kriteriet er vurderingen knyttet til hvorvidt en tredjepart må gjøre tilsvarende arbeid på den leverte varen eller tjeneste (KPMG, 2019). Kriteriet ble laget for å skille rene service kontrakter som løpende vedlikehold på bygninger (EY, 2015). Det vil for de fleste tilfeller kun være aktuelt for overlevering av tjenester og vil kun bli benyttet ved tjenesteleveranser (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For bygg- og anleggsbransjen kan dette være aktuelt ved en kontrakt om bygg samt løpende vedlikehold etter overlevering. Det er videre uttalt fra IFRIC (2018) at IFRS 15.35a ikke anses å være aktuelt for selve hovedentreprenøren ved bygging av nybygg da det ikke oppfyller kravene. Det vil da antageligvis for majoriteten av kontrakter i anleggsbransjen ikke være aktuelt å vurdere kravet fra IFRS 15.35a knyttet til inntektsføring over tid (EY, 2015).

For det andre kriteriet er det lite ulikheter med hva som tidligere ble gjort etter IAS 11 og blir gjort etter NRS 2, fokuset blir vurderingen knyttet til hvorvidt overføringen skjer over tid (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For anleggskontrakter hvor bygget blir bygget på en eiendom som er kontrollert av kjøper vil det være ofte at kjøper overtar arbeidet som blir ferdigstilt løpende basert på ferdigstillingen av selskapet (EY, 2015). En slik overføring vil være en klar indikator på at selskapet oppfyller kravene om inntektsføring over tid.

Det tredje kriteriet er det som krever størst anvendelse av skjønn for selskapet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). De sentrale elementene vil bygge på hvorvidt eiendelen har et alternativt bruk eller ikke, vurderingen vil være kompleks og det må gjøres en helhetlig vurdering av alle fakta og omstendigheter i kontrakten (KPMG, 2014). Det tidligere nevnte eksemplet med salg av filmer vil kunne være av en slik kontraktsmessig art at selskapet ikke kan ha et alternativt bruk av varen eller tjenesten til et alternativt bruk før den gitte kontraktsfestede dato. Det tredje kriteriet som foreligger kan deles opp i to, først må det gjøres en vurdering om varen eller tjeneste har et alternativt bruk og deretter om selskapet har en håndhevbar rett til å motta betaling for ytelser levert til dato (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). For at selskapet skal oppfylle kravene om løpende inntektsføring foreligger det krav om at begge må være oppfylt.

For at varen eller tjenesten skal oppfylle kravet om at det ikke foreligger alternativt bruk må selskapet gjøre vurderinger knyttet til om det vil påløpe vesentlig andel kostnader for å gjøre endringer på eiendelen og om det vet et videresalg av eiendelen vil foreligge vesentlig tap (KPMG, 2019). Dette vil bygge på skjønnsmessige vurderinger fra selskapet, for enkelte tilfeller trolig vil være krevende å dokumentere opp en slik vurdering knyttet til kriteriene ovenfor (KPMG, 2019). Kriteriene inneholder også begrepet vesentlighet, begrepet er skjønnsmessig og må vurderes ut fra de ulike kriteriene som foreligger fra kontrakten. For anleggsbransjen kan en vurdering til alternativt bruk for en eiendel være knyttet opp mot karakteristikken til bygget (EY, 2015). Dette er faktorer som lokasjon, design, tekniske spesifikasjoner eller materiell benyttet spiller inn på en slik vurdering. Foreligger det grunnlag for at en slik eiendel oppfyller kravene for at det ikke foreligger alternativt bruk vil det normalt foreligge en tilsvarende konklusjon tilknyttet tap ved videresalg til en tredjepart (EY, 2015).

Hensikten med kriteriet om alternativ bruk er å ekskludere kontrakter hvor kontroll ikke blir overført til kunden (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette kan for eksempel være maskiner som blir bygget for å bistå ved utarbeidelsen av en gitt leveranse. Maskinen blir igjen hos selskapet etter overlevering til kunden og kan da fremover benyttes til andre oppdrag uten særlige kostnader tilknyttet dette. Det motsatte tilfellet hvor maskinen blir overført til kunde som en del av overleveringen eller maskinen er spesialtilpasset at den ikke kan benyttes til andre leveranser vil kravet således være oppfylt. Selskapet må videre da vurdere hvorvidt kravet knyttet til en håndhevbar rett til betaling foreligger (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Andre delen av kriteriet er knyttet til retten til å motta betaling for de leverte ytelsene, som blir regulert gjennom det juridiske rammeverket som kontrakten er bygget på (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det at selskapet skal ha en håndhevbar rett til betaling er ikke nødvendigvis håndhevbart i praksis. Problematikken rundt håndhevbar rett er knyttet til om hvorvidt kravet kun er gjeldende for eksisterende kundeforhold eller om det kan stadfestes gjennom dekningsalg (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). IFRIC uttalte gjennom en agendabeslutning i mars 2018 at dekningsalsordning ikke oppfyller kravene for en håndhevbar rett til betaling og kriteriet for å kunne inntektsføre over tid således ikke er oppfylt (IFRIC, 2018). Eksempelvis vil en vurdering knyttet til alternativt bruk bli kunne gjort slik:

Eksempel:	Alternativ bruk	Inspirert av Bernhoft, Kvifte & Røsok, (s371, 2018).
<p>Selskap A inngår en kontrakt om leveranse av konsulenttenester knyttet til et byggeoppdrag. Rapporten skal være ut fra spesifikke fakta og omstendigheter for kunden. Ved kansellering av avtalen vil kunden måtte kompensere Selskap A med de påløpte kostnadene og 20% margin på kostnadene. Marginen anses å være normal for oppdragets omfang.</p>		
<p>Vurderinger:</p> <p>Selskapets vurderinger må være knyttet opp mot IFRS 35 a til c for å kunne inntektsføre prosjektet løpende. Det er lite som tyder til å kriteriet om at det blir overført løpende er oppfylt eller at kunden har kontroll over varen under arbeidsperioden.</p> <p>Det er da slik at punkt c anses å være oppfylt, dette på bakgrunn av at tjenesten som blir levert er spesialtilpasset kunden og det foreligger ikke noe alternativ bruk for en slik rapport da denne er spesialtilpasset.</p>		

Selskapet må da vurdere hvorvidt de har en håndhevbar rett på betaling fra selskapet for ytelser som blir levert til dato. Avtalen sikrer Selskap A en refusjon av påløpte kostnader med tillegg av normal margin. Noe som vil tilsi at de har en håndhevbar rett til å motta betaling for tjenesten som blir utført.

På grunnlag av vurderingen er mulig for selskapet å innregne inntekten over tid. Dette blir gjort ved å mål fremdriften i oppfyllelsen i leveringsforpliktelsene.

En problemstilling som anses å være aktuell for bygg- og anleggsbransjen er når arbeidet blir gjort på kundens tomt. For de fleste tilfeller vil det fremdeles være løpende inntektsføring som er den korrekte måte å inntektsføre etter (KPMG, 2014). Dette fordi kunden vil kontrollere bygget som er under arbeid og de vil ikke kunne oppnå noe alternativ verdi for bygget. Vurderingen må da bygge på om kunden har en alternativ verdi for bygget og at det foreligger en rett for betaling. For tilfeller hvor bygget er spesialtilpasset kunden, noe som gjør at den er vanskelig å selge videre og at det foreligger en rett på betaling av ytelse vil selskapet kunne inntektsføre løpende (BDO, 2017). Om det foreligger en alternativ verdi for selskapet og det vil for de fleste tilfeller da ikke være aktuelt med løpende inntektsføring av prosjektet.

Som nevnt i eksemplet må selskapet etter vurderinger hvorvidt et prosjekt oppfyller kravene for løpende inntektsføring gjøre en ytterligere vurdering etter IFRS 15 knyttet måling av fullføringsgrad ved leveranser som går over tid. Det neste kapitlet vil gjøre rede for de betraktninger som er fra IFRS 15 knytte til hvordan en slik måling kan bli gjort.

6.5.2 Metoder for måling av fullføringsgrad

Hovedformålet med måling av fullføringsgrad er som tidligere nevnt å reflektere den økonomiske skapelsen som oppstår i selskapet, dette blir gjort ved å gjøre inntektsføringen i tråd med leveranser som blir gjort til kunden (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Vurderingene som ble gjort knyttet til allokeringen av transaksjonsprisen er utgangspunktet for det som blir inntektsført fra (KPMG, 2014). IFRS 15 angir to ulikemetoder som kan legges til grunn ved måling av fullføringsgrad, dette er «output baserte metode» og «input basert metode» (IFRS

15.41). Standarden er klar på at metodene som benyttes skal være konsistent for prosjekter som baseres på samme type leveranser og omstendigheter (IFRS 15.40).

Output baserte metoder gjør at inntektsføring skjer basert på grunnlag av overførte varer og tjenester til kunden sett i sammenheng med gjenværende leveranser (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Her blir det gjerne benyttet fullføringsgrad som er fastsatt ut fra milepæler eller antallet leverte varer (KPMG, 2014). For bygg og anleggsbransjen vil det nok trolig være mest hensiktsmessig med form for fullføringsgrad basert på tekniske analyser, milepæler eller resultater som er oppnådd (KPMG, 2014). Eksempelvis vil fakturering basert på timer påløpt på prosjektet være grunnlag for fakturering som igjen vil være et grunnlag for inntektsføring (IFRS 15.B16). Ulempene ved å benytte output metoder er at det ikke alltid at fullføringsgraden i prosjektet er direkte målbar og vil da kunne kreve en andel av estimeringer fra selskapet side (IFRS 15.B17). Dette vil kunne gjelde for prosjekter som foregår over lengre tid og vil kunne gi usikkerhet for selskapet knyttet til hva som skal inntektsføres og når det skal gjøres.

Den andre metoden er input basert, metoden tar hensyn til ressursene som selskapet benytter i prosjektet og måles ut fra medgåtte ressurser, arbeidstimer eller påløpte kostnader (IFRS 15.B18). For at dette skal kunne måles pålitelig er det essensielt for inntektsføringen at kostnadene fordeles jevnt utover prosjektet levetid for å kunne reflektere den økonomiske skapelsen i prosjektet (KPMG, 2014). Det kan også benyttes en fordeling av kostnader utover prosjektet levetid for prosjekter hvor selskapets kostnader ikke er reflektert over prosjektets levetid (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det vil ikke nødvendigvis være en direkte korrelasjon mellom aktiviteter i selskapet og overføringen av varer og tjenester til kunden (IFRS 15.B19). Dette blir sett på som en svakhet knyttet til det å benytte input baserte metoder (KPMG, 2014).

Standarden sier ikke hvilken metode som er anbefalt, noe som åpner for vurderinger av selskapet for hvilken metode som skal benyttes (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det er likevel essensielt at selskapet er konsistente i sin benyttelse av de nevnte metodene. IASB har tidligere kommet med uttalelser vurdert at output baserte metoder vil kunne være den beste metoden rent konseptuelt (IFRS 15.BC164). IASB nevner også at det vil kunne være hensiktsmessig å benytte input baserte metoder i de tilfellene hvor fullføringsgraden i prosjektet kan måles på en pålitelig måte (IFRS 15.BC164).

For NRS 2 gis det i stor grad samme rettledning. Fullføringsgraden multiplisert med den totalt estimerte inntekt knyttet til kontrakten (NRS2.24). For anleggsbransjen vil en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 trolig ikke by på utfordringer knyttet til metodene for fullføringsgrad, men kontrakter bør gjennomgås på nytt for å vurdere de nye kriteriene (KPMG, 2014). De utfordringene som foreligger fra tidligere er fremdeles tema ved de nye metodene er estimering av fullføringsgraden. Estimerer som er knyttet til inntekten vil kunne være en mulighet for selskapet inntektsføre misvisende (Kinserdal, 2017). Dette vil kunne utgjøre en risiko knyttet til selskaper innenfor bransjen, både ved at de kan rapportere for høye inntekter ved å øke fullføringsgraden eller de kan utsette inntektsføringen ved å rapportere en lavere fullføringsgrad.

En ulikhet mellom IFRS 15 og NRS 2 er hvordan varer i arbeid for anleggskontrakter blir vurdert. Etter NRS 2 er balanseføring av varer i arbeid er med på å gi prosjektet en jevn margin gjennom hele kontrakten og har vært vanlig praksis i tidligere standarder (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). IFRS 15 er klar på at det ikke er adgang for å periodisere kostnader kun med det formål å kunne oppnå en jevn margin i prosjektet (IFRS 15.95). Ved tilfeller hvor selskaper oppnår en vesentlig balanseført del av varer i arbeid må det gjøres en vurdering til hvorvidt den valgte målemetoden er den mest hensiktsmessige for å reflektere den faktiske progresjonen for oppfyllelse av leveringsforpliktelsene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Ved å benytte estimerer for å beregne fullføringsgraden vil det kunne ha en effekt for regnskapskvaliteten til selskapet. For å oppnå en høy regnskapskvalitet er det viktig at selskapet klarer å gjenspeile den faktiske fullføringsgraden i prosjektet. For brukerne av regnskapet er det viktig å være kjent med de metodene som foreligger ved estimering av fullføringsgraden for selskapet.

6.5.3 Leveringsforpliktelser som overføres på spesifikt tidspunkt

Det foregående kapitlet tar for seg hvordan man estimerer inntekt for tilfeller når inntektsføringen skjer løpende. Dersom leveringsbetingelsene ikke oppfylle de tidligere nevnte kravet vil det foreligge en presumpsjon om at det skal da oppfylles på et bestemt tidspunkt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det vil da være avgjørende for inntektsføring når kontroll blir overført. Vilåårene for kontroll er tidligere blitt beskrevet i kapittelet. Standarden viser også til indikatorer på når overføring av kontroll finner sted (IFRS 15.38). Punktene som gjennomgås er kun indikatorer og indikasjoner for overføring av kontroll.

- a. Kunden er forpliktet til å betale for eiendelen
- b. Kunden har fått det juridiske eierskapet til en eiendel
- c. Eiendelen er fysisk overført til kunden. Tidspunktet for fysisk overføringen trenger ikke å være sammenfallende med overføringen av kontroll av gjenstanden.
- d. Kunden har overtatt det vesentligste av risikoer og potensiale for gevinst og tap som knytter seg til eiendelen.
- e. Kunden har akseptert eiendelen.

Dette er bare gjengitt som eksempler for indikatorer som kan antyde at det er gjort en overføring av kontroll til kunden. Det må nevnes at ved punkt d) hvor det ikke skal tas hensyn til gjenværende risiko som kan gi opphav til en separat leveringsforpliktelse (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette kan for eksempel være leveringstjenester knyttet til vedlikeholdstjenester knyttet til eiendelen. Metodene rundt overføring til bestemt tidspunkt er på mange måter sammenfallende med NRS 2, men det vil likevel være aktuelt med en gjennomgang av kontraktene for å identifisere eventuelle ulikheter (KPMG, 2014).

6.5.4 Vurderinger

Tidligere i kapittelet er det blitt gjennomgått hva som skal til for å innregne inntekt etter IFRS 15, hvor kjernen er knyttet til tidspunktet hvor kontroll er overført til kunde. Dette er en ulikhet med NRS 2 hvor tidspunktet for innregning avhenger av overføringen av både risiko og kontroll. Fra selskapets side må det da foreligge en konkret vurdering rundt når kontroll blir overført, noe som i praksis trolig vil få liten effekt mot hva som allerede er praksis etter NRS 2 (EY, 2015). Det må likevel nevnes at omfanget av kontrakter i bransjen er stort og ved noen kontrakter kan dette få en vesentlig effekt.

Innregning kan vurderes på to måter enten løpende basert på fullføringsgrad eller ved endt leveranse. Det er få momenter her som peker på at det i praksis vil kunne være noen vesentlige endringer for selskaper ved overgang fra NRS 2 til IFRS 15 (EY, 2015). Det som

er risikoen er at noen kontrakter vil bli inntektsført løpende etter IFRS 15, mens det fra NRS2 ikke har funnet mulighet for dette. Dette vil avhenge av hvordan kontrakten tilfredsstillende de tidligere nevnte kravene for løpende inntektsføring gjengitt i kapittelet. En annen ulikhet er at IFRS 15 tar for seg alle kontrakter, mens det fra NRS 2 er henvist til NRS 1 varelager ved serieproduksjon for varer. Dette kan gjøre regelverket enklere da det ikke foreligger store ulikheter og selskapet kun behøver å forholde seg til en standard. Det kan også sees på som en fordel at IFRS 15 tar for seg alle former for kontrakter, gjennom at det kan øke sammenlignbarheten mellom selskapene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det er liten tvil om at det stor interesse knyttet til tidspunkt for når selskap skal gjøre selve inntektsføringen. Det er flere store regnskapsskandaler som er knyttet til at selskapet har gjort for tidlig inntektsføring her blant annet Xerox og Sponsor Service (Kinserdal, 2017). Ved en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 vil ikke dette gi noen klarere retningslinjer knyttet til hvilket tidspunkt inntektsføringen skal kunne skje (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En av ulikhetene som tidligere er poengtert er vurderingen som gjøres knyttet til overføring av kontroll. Dette vil i noen tilfeller kunne være bedre rettledning for når inntekten skal innregnes når det foreligger et mer regelbasert rammeverk for kriteriene som foreligger.

For bygg- og anleggsbransjen vil det trolig ikke være store endringer (KPMG, 2014). Det må likevel gjøres en detaljert vurdering av kontraktene om hvorvidt de kvalifiserer for løpende inntektsføring eller ved overlevering (Oppi, 2016). Det er også rettet kritikk av de som mener at inntekt bør kunne innregnet i balansen ved inngåelse av kontrakt (Petersen, Plenborg og Kinserdal, 2017). En slik tilnærming vil kunne gi relevant informasjon til brukerne av regnskapet ved at selve kontraktsverdien blir hensyntatt i balansen. Til tross for at IFRS 15 anses å være en balanseorientert standard vil det kunne være vanskelig å gjennomføre en slik balanseføring av kontrakter (Haugnes & Mamelund, 2012). Dette vil også kunne være vanskelig å gjennomføre i praksis ettersom eventuelle endringer i kontrakten ville hatt store påvirkninger på selskapets eiendeler. Inntektsføringen vil avhenge av oppfyllelse av leveringsforpliktelsen og kontroll er blitt overført til kunden. Det at inntektsføringen avhenger av overføring av kontroll vil en kunne se på det IFRS 15 ikke benytter balanseorienterte prinsipper, men at det heller blir brukt en type videreutviklet resultatorientert prinsipp (Haugnes & Mamelund, 2012).

For selve inntektsføringen etter IFRS 15 vil fremdeles prinsippene som opptjening og sammenstillingsprinsippet som er sentrale for inntektsføringen etter NRS stå sentralt (Baksaas og Steinheim, 2017). En slik tilnærming vil gjøre at avstanden mellom de to standardene ikke nødvendigvis er så stor som en grunnleggende vil kunne anta (Baksaas og Steinheim, 2017). Rosenbland (2014) nevner også at ved bygging av fast eiendom må det tas stilling til alternativ bruk, noe som kan medføre endringer hvor inntekter skal periodiseres løpende over tid. Det vil likevel være flere områder som må vurderes fra selskapets side. Dette fordi IFRS 15 som normalt søker for å være en prinsippbasert standard i stor grad fungerer som en regelbasert standard på flere av områdene knyttet til tidspunkt for inntektsføring.

Det hevdes likevel at implementeringen av IFRS 15 for selskaper innenfor bygg- og anleggsbransjen ikke vil ha stor effekt for kontrakter som av tidligere standarder inntektsføres løpende (Oppi, 2016). Det vil likevel kunne kreve et større omfang av vurderinger som må foreligge knyttet til kontraktene som foreligger (Oppi, 2016). Det kan tenkes at ved å stille høyere krav til detaljformuleringen av kontraktene vil det kunne medføre at selskapene kan styre inntektsføringen slik selskapet ønsker (KPMG, 2019). Noe som vil kunne kreve en større gjennomgang hvor det blir aktuelt å se på selve aktiviteten knyttet til kontrakten, fremfor å utelukkende gjøre vurderinger basert på innholdet i kontrakten (Oppi, 2016).

Oppsummert gir IFRS 15 mer rettleiding enn andre standarder knyttet til noteopplysningene som blir lagt frem og at de inneholder relevant, fullstendig og troverdig informasjon om kontraktene og beregning av inntekt for selskapet (Oppi, 2016). Noe som medfører at brukerne av regnskapet kan benytte regnskapet til mer relevant og troverdig beslutningsgrunnlag. Den samlede vurderingen knyttet til det siste steget i femstegsmodellen er at en implementering vil kunne bidra til økt regnskapskvalitet og gir mer verdifull informasjon til brukerne av regnskapet for selskaper innen bygg- og anleggsbransjen.

6.6 Andre forhold

Kapittelet vil ta for seg «andre forhold» fra IFRS 15, dette er forhold som: garantier, returvarer, kontrakts kostnader og tapskontrakter. Retningslinjene som foreligger fra IFRS 15 vil bli gjengitt i korthet å eventuelle likheter og ulikheter mellom IFRS 15 og NRS 2 vil videre bli nevnt. Avslutningsvis vil kapittelet også gå inn på hvilken konsekvens dette vil ha for regnskapskvaliteten og verdien av informasjon som blir gitt.

6.6.1 Garantier

Garantiordninger kan være en del av kontrakten som utarbeides mellom partene, det kan også følge av andre avtaler mellom partene, lover eller bransjepraksis. Det kan videre prises som en del av salget av varen eller tjenesten og da inngå i selve transaksjonsprisen eller den prises som et separat produkt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). IFRS 15 identifiserer to ulike typer garantiordninger, enten som garantitjenester eller forsikringslignende garantiordninger.

Garantitjenester som inngår i avtalen blir representert som særskilte leveringsforpliktelser for selskapet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Ved slike tilfeller må dette allokeres til den andel av transaksjonsprisen den utgjør. Profilen for inntektsføringen vil bli gjort i henhold til de retningslinjene som foreligger etter stegene tidligere nevnt i femstegsmodellen. Dette blir vurdert som en type servicegaranti fra IFRS 15.B28. Forskjellen vil være om selskapet kan kjøpe denne tjenesten separat eller den er ligger implisitt som en del av kontrakten som blir inngått. Slike garantitjenester vil kunne avvike fra tidligere standarder som NRS2 hvor om det inngår i kontrakten vil bli ansett som en separat leveringsforpliktelse og transaksjonsprisen må allokeres til garanti-elementet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Den andre typen som vil være med en mer forsikringslignende garantiordning vil ikke garantien bli ansett som en separat leveringsforpliktelse. Selskapet tilbyr da i realiteten en garantert kvalitet på produktet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Om selskapet ikke har tilgang til å kjøpe slike garantier utenom vil dette bli vurdert i henhold til IAS 37 (IFRS 15.B30). Ved slike ordninger vil ikke garantien bli splittet ut fra transaksjonsprisen og metoden for regnskapsføring vil være i tråd med tidligere standarder.

6.6.2 Returvarer

Kan selskapet returnere de solgte varer innen et gitt tidspunkt fra kontrakten må selskapet ta hensyn til dette ved beregning av transaksjonsprisen (IFRS 15.B20). Standarden henviser også til tre typer returer som kan forekomme dette er delvis eller full tilbakebetaling, motregning mot andre mellomværender eller bytte av produkter (IFRS 15.B20 a til c). Dette blir gjort som tidligere vurdert gjennom det tredje steget i femstegsmodellen tidligere nevnt. Prinsipielt vil dette bety at de varene som det forventes retur på må estimeres av selskapet og deretter ekskluderes fra beregningen som å gjøre tilknyttet transaksjonsprisen (IFRS 15.B23).

Prinsippene knyttet til behandling av returvarer er ikke ulikt fra tidligere standarder, men beregningen som blir gjort kan være avvikende fra tidligere standarder (KPMG, 2016).

6.6.3 Kontraktkostnader

Kontraktkostnader er knyttet til de kostnadene som går til oppfyllelse og inngåelse av kontrakten (IFRS 15.91). Standarden gir veiledning knyttet til behandling av de to typene og hva som kjennetegner ulikhetene mellom dem.

Utgifter knyttet til kontraktsinngåelse skal balanseføres i den grad det anses at kostnadene vil bli gjenvunnet gjennom (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Anser selskapet det lite sannsynlig at kostnadene vil bli gjenvunnet gjennom kontraktens levetid blir de direkte kostnadsført (IFRS 15.93). Selskapet er ikke pliktige til å balanseføre kostnader som inngår for å etablere kontrakten om perioden for amortisering er over ett år (KPMG, 2019). For de kostnadene som skal balanseføres kreves det en konsistent tilnærming for like kontrakter og de kostnadene som blir balanseført bør være gjennomgående for like prosjekter (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). En vurdering om hvilke kostnader som blir balanseført vil kunne kreve bruk av skjønn fra selskapets side.

Den andre typen er utgifter som er knyttet til selve gjennomføringen av kontrakten. Slike utgifter skal i utgangspunktet regnskapsføres i tråd med veiledning gitt fra andre IFRS standarder (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Om det ikke foreligger andre standarder som er relevante skal de balanseføres etter IFRS 15.95. Kriteriene for at selskapet skal kunne balanseføre slik utgifter knyttet til kontrakten er følgende gjengitt av KPMG (2019):

- Utgiftene er direkte relatert til en eksisterende kontrakt eller forventet kontrakt

- Utgiftene kan genere eller forbedre ressurser som selskapet vil benytte for å kunne fullføre en leveringsforpliktelse
- Utgiftene er forventet og blir tilbakebetalt

Eksempelvis vil kostnader som vil kunne bli balanseført være: lønn til ansatte, materialer, allokering av kostnader som er direkte relatert til prosjektet, direkte kostnader tilknyttet prosjektet og andre kostnader som har oppstått som følge av at selskapet har inngått kontrakten (KPMG, 2019).

Standarden tillater at utgifter balanseføres til kontrakten selv om denne ikke er ferdigstilt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det skal derimot være en relevans mellom hvilke kontrakter som det blir aktivert mot og hvilke kostnader det gjelder. Dette kriteriet er relatertbart til tidligere regnskapsskandaler som er tidligere nevnt, hvor det ble aktivert flere kostnader som ikke var tilknyttet noe prosjekt og selskapet unnlot da å resultatføre kostnader som burde blitt resultatført (Kinserdal, 2017). Måten standarden gir tilgang til balanseføring av kostnader knyttet til prosjektet gjør at det fremdeles foreligger en slik risiko hvor selskapet aktiverer en større andel av kostnadene enn det som er reelt (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Kravet som foreligger knyttet til at de aktiverte kostandene kun kan være under ett år vil kunne redusere risikoen som fremkommer (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Flytting av kostnader vil da kun forekomme for perioder under ett år. Det bør likevel rettes kritikk for at selskaper som har prosjekter som foregår over to kalenderår vil kunne forskyve kostnadene til påfølgende år. Eksempelvis kan kostandene innregnes i første periode, mens overføringen av kontroll skjer ført i den påfølgende perioden. Dette vil kunne ha en effekt på brukernes informasjonsverdi.

Det som blir balanseført skal reduseres systematisk når kontroll blir overført til kunden (IFRS 15.99). Dette minner i stor grad om sammenstillingsprinsippet som står sentralt ved NRS 2. Dette vil kunne gi brukerne relevant og troverdig informasjon om resultatene til selskapet for den aktuelle perioden. Kostnadene som kan balanseføres er også mer eller mindre det samme som er nevnt i NRS 2 og det finnes ingen merkbare ulikheter mellom de to standardene på dette området (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

6.6.4 Tapskontrakter

Standarden gir ikke direkte rettleddning knyttet til hvordan selskapet skal håndtere tapskontrakter (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette er en ulikhet sammenlignet med NRS 2 hvor forventet tap skal tas hensyn til etter prinsippene om beste estimat (NRS2.28). For IFRS 15 er ikke tapskontrakter en del av områdene som den adresserer, tapskontrakter blir regulert gjennom IAS 37. Hvor standarden sier at tyngede kontrakter skal avsettes (KPMG, 2014). Videre er en tyngtet kontrakt definert som en kontrakt hvor kostnadene tilknyttet leveransen er høyere enn hva de økonomiske fordelene knyttet til kontrakten vil være vurdert ved rapporteringsdagen (KPMG, 2014).

Denne praksisen vil ikke medføre noen vesentlige endringer sammenlignet med tidligere standarder og NRS 2. En usikkerhet knyttet til avsetningen er hvordan IAS 37 definerer uunngåelige kostnader (KPMG, 2014). Det vil si om det foreligger noen endringer knyttet til hva som inngår i begrepet fra tidligere standarder fra IAS eller om det skal gjøre en annen vurderinger knyttet til dette. Etter NRS 2 skal forventet tap umiddelbart kostnadsføres når denne kan estimeres noe som er tilsvarende fra IAS 11 (NRS 2.33). Dette vil være en ulikhet sammenlignet med IFRS 15 hvor tap skal avsettes i første omgang og ikke kostnadsføres umiddelbart.

6.6.5 Vurderinger

Basert på gjennomgangen av de ulike områdene er kan det samlet konkluderes med at det få vesentlige endringer knyttet til forholdet sammenlignet med NRS 2. Hvor blant annet praksisen som forventes ut fra IFRS 15 for returvarer og garantier er likt og vil ikke blir vurdert nærmere.

Det er en svakhet ved standarden at den ikke adressere tapskontrakter direkte, men det blir gjort gjennom IAS 37 (KPMG, 2014). Dette kan skape mer kompleksitet for regnskapsprodusentene, men i praksis vil dette ikke medføre noen store endringer.

Kontraktskostander inneholder også mange momenter som er like med NRS 2. Den adressere likevel ikke risikoen for flytting av kostander fra den ene perioden til den andre, dette gir en risiko for at selskapet aktiverer en større andel enn hva som er reelt for å bedre resultatet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Samtidig gir IFRS 15 mer rettleddning knyttet til hvilke

kostander som kan aktiveres, noe som trolig vil kunne gi mindre aktiveringer når kravene er strenge (KPMG, 2019).

For de områdene det finnes ulikheter gjelder dette ved at det er blitt gitt mer rettledning gjennom standarden, noe som kan øke sammenlignbarheten mellom regnskaper. Trolig vil ikke selskaper innen bygg- og anleggsbransjen oppleve store endringer som følge av implementeringen, men det vil trolig bli aktuelt med en gjennomgang av prosedyrer og kontrakter for å gjøre en ny vurdering hvorvidt kravene blir overholdt (Oppi, 2016).

6.7 Noteopplysninger

Kapittelet tar for seg hvilke krav som foreligger for knyttet til noteopplysninger fra IFRS 15. Kravene som kommer fra IFRS 15 kan karakteriseres som mer omfattende og detaljerte enn tidligere standarder innenfor området (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Formålet med noteopplysningene er for å gi brukerne av regnskapet en forståelse av arten, beløpet, tidspunktet, usikkerheten tilknyttet inntekten og kontantstrømmene som er tilknyttet kundekontraktene (IFRS 15.110). Derfor har IFRS 15 laget en liste over punkter som skal forbedre den kvalitative og kvantitative informasjonen:

- Kundekontraktene
- Vesentlige vurderinger og endringer i vurderingene
- Eiendeler som er innregnet på bakgrunn av å inngå eller oppfylle en kontrakt.

Punktene nevnt ovenfor blir gjennomgått videre i kapittelet hvor det avslutningsvis blir gjort en sammenligning mot kravene fra NRS 2.

For kundekontrakter skal selskapet opplyse særskilt om de inntektene som stammer fra kundekontrakter ved å separere dem fra annen inntekt (IFRS 15-113a). Det skal også videre vises eventuelle nedskrivninger knytte til kontraktene som foreligger og skille dem ut fra de andre kontraktene (IFRS 15.113b). De skal videre kategoriseres for å skape en enklere av forståelse av arten, beløpet tidspunktet og eventuelle usikkerhet tilknyttet kontantstrømmene fra kontrakten og eventuelle påvirkninger fra økonomiske faktorer (IFRS 15.114). Det totale omfanget av opplysninger som skal gis er svært omfattende.

Selskapet skal opplyse om endringer knyttet balanseposter for fordringer, balanseførte eiendeler tilknyttet kontrakten og gjeld tilknyttet kontrakten (IFRS 15.116a).

Transaksjonsprisen som er allokert til leveringsforpliktelser som ikke er oppfylt ved utgangen er også opplysningspliktig fra IFRS 15.120. Det totale omfanget av opplysninger knyttet til kundekontrakter som er opplysningspliktige er stort. Noe som kan kreve at selskapet må oppdatere og sikre at de har tilstrekkelige systemer, internkontroller og retningslinjer for å kunne innhente de opplysningene som er opplysningspliktige (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det at selskapet er pliktige til å gi opplysninger tilknyttet vesentlige vurderinger og endringer vil kunne gi brukerne en bedre forståelse av hvordan inntekten er beregnet og hva som gjør at inntekt bli endret gjennom periodene (Oppi, 2016). Hovedpunktene som må adresseres av selskapet er rundt estimatene som foreligger er tidspunkt for estimatet, transaksjonsprisen som blir allokert til de ulike leveringsforpliktelsene og hvilke metoder som ligger til grunn for selve utarbeidelsen av estimatene (IFRS 15.123-126). En slik tilnærming vil kunne gi brukerne muligheten til å vurdere hvilke input som selskapet bruker og hjelpe brukerne med å fatte beslutninger (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Det skal videre opplyses om de vurderinger som er gjort basert på kostnader som er tilknyttet inngåelsen og oppfyllelsen av kundekontrakter innregnet i balansen. Dette ved å opplyse om vurderingene som foreligger rundt fastsettelsen av beløpene og metodene som benyttes ved amortiseringen av kostnadene (IFRS 15.127). Dette inkludere alle utgående balanseverdi og beløp som blir amortisert og eventuelle nedskrivninger gjort gjennom rapporteringsperioden (IFRS 15.128). Det må også opplyses om hvordan fullføringsgraden beregnes, omfanget av kontraktene og gjenværende produksjon (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Det foreligger også unntak for selskap som kun er involvert i et fåtall av anleggskontrakter, hvor de slipper å opplyse om omfanget og gjenværende produksjon. Det må likevel for alle som er omfattet av NRS 2 være opplysninger knyttet til andel av utestående fordringer som skyldte betaling holdt tilbake av kundene, opptjente ikke fakturert inntekter og forskuddsfakturert produksjon.

Tilnærmingen til IFRS 15 rundt noteopplysninger oppfattes å være mer reglebasert. Dette er motstridene mot IFRS 15.110 som ikke gir krav om at de følgende punktene skal brukes som en sjekkliste for selskapet, men noe som vil kunne variere fra de ulike selskapene som er rapporteringspliktige (IFRS 15.BC331). IASB mener også at det skal være opp til

regnskapsprodusenten å gjøre vurderinger knytte til hva som anses å være aktuelle og vesentlige opplysninger og at IFRS 15.110 skal brukes som en rettleiding knyttet til hva som anses å være vesentlige opplysninger for selskapet (IFRS 15.BC331).

6.7.1 Vurderinger

IFRS 15 stiller mer omfattende krav til noteopplysninger. Oppi (2016) nevner at dette vil trolig kunne gi fordeler for brukerne av regnskapet og øke deres grunnlag til å kunne fatte beslutninger på, sammenlignet med NRS 2 hvor kravene ikke er like detaljerte og omfattende.

Sammenlignet med tidligere standarder inkludert NRS 2 vil dette øke det totale volumet av opplysninger som gis fra årsregnskapet (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette vil trolig kunne bedre sammenligningsgrunnlaget mellom selskapene da brukerne får mer detaljert kjennskap til hva som er grunnlaget for tallene som foreligger (Oppi, 2016). Dette vil trolig også øke kvalitetskravene rundt forståelighet, aktualitet og verifiserbarhet.

Det kan videre stilles spørsmål rundt om en økning i opplysninger øker informasjonsverdien av verdifull informasjon for brukerne. Det må foreligge en kost nytte vurdering hvor selskapet rapportere den informasjonen som er i tråd med selve formålet fra IFRS 15.110. Foretak som gir ut for mye informasjon vil kunne gi en motstridene effekt for brukerne og reduserer forståeligheten av regnskapet. Det vil da være viktig at selskapet vet hva som er kjernen i hva som er essensiell informasjon og ikke.

Samlet sett har IFRS 15 en mer detaljert tilnærming til hvilket opplysninger som er pliktige. Blandingen mellom prinsippbasert tilnærming hvor kun de mest relevante opplysninger skal være med og en regelbasert (IFRS 15.110) hvor selskapet skal oppfylle de grunnleggende kravene for hva som skal være relevante opplysninger. Dette vil trolig kunne øke informasjonsverdien i regnskapet og gir brukerne bedre beslutningsgrunnlag sammenlignet med hva kravene etter tidligere standarder og NRS 2 er.

7.0 Avslutning

Formålet med oppgaven er å vurdere hvorvidt en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 gir økt regnskapskvalitet for selskaper innen bygg- og anleggsbransjen. Tidligere forskning på området har avdekket av en overgang fra tidligere standarder innenfor IAS vil kunne medføre endringer tilknyttet antallet estimater som foreligger og utformingen av kontrakter (Grøvdal & Storøy, 2016) og det antydes at for bygg- og anleggsbransjen vil implementeringen ha henholdsvis stor implementeringseffekt og kan føre til en mer konservativ inntektsføring (Fossvik & Olsen, 2019).

Kapittelet vil først gjennomgå styrkene og svakhetene ved oppgaven. Deretter blir funnene fra den teoretiske analysen presenter og vurdert opp mot de forskningsspørsmålene og problemstillingen som er fastsatt for oppgaven. Avslutningsvis gis det råd for videre forskning rundt temaet.

7.1 Styrker og svakheter ved oppgaven

Oppgaven legger til grunn en direkte teoretisk tilnærming hvor innholdet i standardene blir sammenlignet og vurdert opp gjennom eksempler presentert gjennom litteratur på fagfeltet. Metoden som ligger til grunn er eksplorativ med en kvalitativ forskningsmetode. Noe som kan gi svakheter knyttet til litteraturen som er brukt og det gjør også funnen vanskelige å standardisere.

Det å trekke frem spesifikke utfordringer som oppstår ved implementeringen av IFRS 15 kan være vanskelig. Fordi selskapene innad i bransjen kan oppleve andre utfordringer enn hva som følger av oppgaven. Det skal også vektlegges at for enkelte selskap vil en slik implementering ikke ha noe effekt, ettersom selskaper innad i samme bransje vil kunne ha kontrakter med ulikt innhold (Oppi, 2016). For bygge bransjen vil det gjerne oppstå utfordringer rundt vurderingen knyttet til løpende inntektsføring eller ved overlevering. Tilfeller hvor det foreligger komplekse kontrakter som foregår over lengre tid kan det forekomme store endringer i kontraktene (McConnell, 2014). Oppgaven prøver å belyse en mer generell tilnærming og kan ikke nødvendigvis brukes som en rettleiding for alle selskaper som skal implementere IFRS 15.

Det bør også nevnes at oppgaven tar utgangspunkt i de kildene som er vurdert å ha en sentral betydning for oppgaven. Som tidligere nevnt er validitet hvor godt dataene som presenteres måler det fenomenet som oppgaven har til hensikt å måle (Gripsrud, Olsson & Silkoset (2011). Noe som vil kunne medføre at det finnes kilder som besvarer forskningsspørsmålet på en annen måte og annen tilnærming enn det som er presentert i oppgaven.

Det har gjennom utarbeidelsen av oppgaven vært et særlig fokus på kildebruk og hvilke kilder som blir benyttet. Innledningsvis ble det vurdert at kun kilder som er fagfellevurdert og utgitt av anerkjente forlag ville bli benyttet. Det har gjennom den teoretiske analysen blitt avdekket at deler av forskningen på området stammer fra masteroppgaver utgitt ved ulike universiteter. Dette er kilder som ikke er fagfellevurdert, men har blitt benyttet for å illustrere og forklare poenger som tidligere har blitt undersøkt og konklusjoner som er blitt trukket gjennom forskningen deres.

Oppgaven vil kunne bidra til litteraturen for selskaper som er i en slik situasjon hvor de sentrale momentene og ulikheten mellom IFRS 15 og NRS 2 blir belyst. De områdene som krever en skjønnsmessig tilnærming fra selskapet er nevnt gjennom oppgaven og selskapene vil kunne spisse sin tilnærming ved en eventuell implementering.

7.2 Konklusjon

Gjennom den teoretiske analysen er det gjort forsøk å svare på den innledende problemstillingen. Spørsmålene forsøkes å bli besvart gjennom den teoretiske analysen vurdert ut fra IASB sitt konseptuelle rammeverk. Kapitlet vil gjennomgå stegvis forskningsspørsmålene som legger grunnlaget for oppgaven. For så å oppsummere de sentrale funnene fra den teoretiske analysen opp mot problemstillingen.

1. Hvilke endringer medfører IFRS 15 for selskaper som i dag bruker NRS 2?

IFRS 15 erstatter flere standarder og samler alt til en standard. Den teoretiske analysen peker i den retning at dette vil trolig øke sammenlignbarheten mellom selskapene i samme bransje. Dette på bakgrunn i at tidligere har det vært en risiko for at like kontrakter tolkes etter ulike standarder for de forskjellige selskapene.

Den teoretiske analysen peker på at IFRS 15 og NRS 2 er veldig like, men at det er flere små ulikheter mellom dem. En endring er at IFRS 15 som i utgangspunktet er en prinsippbasert regnskapsstandard i praksis er en mer regelbasert standard. Dette er blitt vurdert som en fordel ved at det foreligger et større omfang av direkte eksemplifiseringer av hvordan standarden skal tolkes i praksis. Basert på den teoretiske analysen er det mye som peker på at for selskapene som i dag bruker NRS 2 og skal implementere IFRS 15 trolig vil få det enklere ettersom de kun trenger å forholde seg til en standard som har flere eksemplifiseringer rundt komplekse spørsmål.

Det stilles også større og mer omfattende krav til noteopplysninger i IFRS 15. Noe som for selskapene vil kunne medføre et større omfang av dokumentasjon som må fremlegges ved avleggelse av regnskapet. Trolig vil en implementering av IFRS 15 kunne medføre mer kompleksitet for selskapet i form av rapportering. Dette både når det gjelder notekravene som fremkommer fra standarden, men også kompleksitet ved utarbeidelsene av nye kontrakter.

2. Hvilken informasjon anser brukerne å være verdifull for regnskapet til selskaper i bygg- og anleggsbransjen?

Oppgaven definerer verdifull informasjon basert på det teoretiske rammeverket og kvalitetskravene som foreligger fra denne. Verdifull informasjon blir oppnådd gjennom økt sammenlignbarhet, verifiserbarhet, forståelighet og informasjonen blir gitt innenfor tidsriktige rammer. Basert på den teoretiske analysen tyder funnen på at brukerne av regnskapene til selskaper innen bygg- og anleggsbransjen har størst behov for å få informasjonen tilknyttet de estimatene som foreligger for selve inntektsføringen. IFRS 15 sin tilnærming ved å opplyse om metoder og beregninger gjennom noteopplysninger vil trolig kunne gi bedre informasjon for brukerne (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018). Dette ved å øke sammenlignbarheten og verifiserbarheten av regnskapene. Noe som vil kunne gi brukerne bedre beslutningsgrunnlag når det skal gjøres økonomiske avgjørelser.

Den teoretiske gjennomgangen viser også andre momenter som øker relevansen og validiteten av regnskapene. Brukerne vil trolig anse noteinformasjonen som den mest verdifulle informasjonen og dette vil trolig øke relevansen og validiteten av regnskapene.

3. Hvilke utfordringer har selskaper i bygg og anleggsbransjen tilknyttet regnskapskvaliteten for inntektsføring?

Alexander et. al (2020) mener at overgangen til IFRS 15 ikke har hatt regnskapsmessige effekter for majoriteten av tilfeller, men det kan ha vært påvirkninger rundt tilpasningene av kontraktene som utarbeides mellom leverandør og kunde. En av ulikhetene er at inntekt etter NRS 2 er ansett å være tilknyttet overføringen av risiko og kontroll mens IFRS 15 er knyttet opp mot overføring av kontroll. Dette vil trolig kunne by på utfordringer knyttet til gjennomgang av nåværende og nye kontrakter.

Selskaper innenfor bygg- og anleggsbransjen vil trolig måtte gjøre investeringer knyttet til nye mer dynamiske IT løsninger for å kunne imøtekomme kravene som forekommer. Dette kan begrunnes i at bransjen i stor grad er omfattet av store selskaper og kompleksiteten i kontraktene anses og blir mer omfattende (Oppi, 2016). Omfattende kontrakter vil også kreve mer arbeid tilknyttet hvordan uavhengige leveringsforpliktelser identifiseres og hvordan transaksjonsprisen allokeres på leveringsforpliktelsene (Bernhoft, Kvifte & Røsok, 2018).

Utfordringene med tanke på regnskapskvalitet for selskapene vil trolig være oppfølgingen og estimeringen av inntekter dette for å kunne bedre regnskapets evne til å gjenspeile de økonomiske realitetene som foreligger. Samlet konklusjon er at selskapene trolig vil få utfordringer knyttet til omfanget av informasjon som kreves og eksisterende og nye kontrakter må gjennomgås for å se om de oppfyller de nye kravene.

«Gir en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 økt regnskapskvalitet for selskaper innenfor bygg – og anleggsbransjen i Norge?»

Problemstillingen er vurdert ut fra en konseptuell tilnærming med et teoretisk perspektiv. Konklusjonene fra forskningsspørsmålene er med på styrke konklusjonen knyttet til selve forskningsspørsmålet. Konklusjoner vil avhenge av at de løsningen som er vurdert for IFRS 15 er faktisk de som blir praktisert.

NRS 2 gir lite direkte veiledning for regnskapsmessige løsninger og veiledningen blir gjort gjennom prinsippene standarden bygger på. Dette kan føre til ulike løsninger for identiske transaksjoner, noe som kan medføre redusert sammenlignbarhet mellom regnskaper. IFRS 15

gir økt veiledning på flere områder noe som kan føre til økt sammenlignbarhet og forståelighet mellom regnskaper. Det kan forventes at dette vil kunne gi mer lik regnskapsmessig behandling av like transaksjoner.

Som belyst i den teoretiske analysen vil trolig behandlingen av variable vederlag endres under IFRS 15 ved at det vil bli innregnet på et tidligere tidspunkt. Dette vil kunne resultere i mindre reverseringer i fremtiden og dermed reflektere den økonomiske inntjeningen på en bedre måte. Et annet funn er når tidspunkt for inntektsføring blir definert. NRS 2 beregnet inntekt basert på overføringen av risiko og kontroll, mens IFRS 15 vektlegger overføringen av kontroll. Funnene fra den teoretiske analysen peker på at det trolig vil kunne få implikasjoner for de mest komplekse kontraktene, samtidig som det i praksis ikke nødvendigvis vil få en vesentlig effekt.

Notekravene fra IFRS 15 er mer prinsippbasert og det vil her være en avveining fra selskapet side knyttet til hva som er relevant informasjon. Selve innholdet vil trolig gi en bedre forståelse siden standarden gir mer rettleiding knyttet til komplekse problemstillinger som kan oppstå sammenlignet med hva NRS 2 gjør. Regnskapet er som tidligere nevnt selskapets måte å kommunisere med brukerne. Ved å gi bedre rettleiding til notekravene vil dette kunne øke kvaliteten av regnskapene. Den teoretiske analysen peker på at notekravene vil kunne øke regnskapskvaliteten sammenlignet med NRS 2.

Som det er blitt drøftet gjennom den teoretiske analysen anser trolig brukerne forutsetningene som foreligger knyttet til oppbyggingen av estimer som verdifull informasjon. Notekravene vil gi mer informasjon knyttet til estimatene sammenlignet med selskaper som rapporterer under NRS 2, vil dette trolig også øke tidsriktigheten og forståeligheten av regnskapene.

Gjennom den teoretiske analysen er det belyst flere momenter som øker evnen til å redusere asymmetrisk informasjon, bedre tilretteleggelsen av beslutningsdyktig informasjon og evner å kunne gjenspeile de økonomiske resultatene og realitetene i regnskapet. Dette ved at standarden vil kunne oppnå mer like løsninger for like hendelser noe som vil kunne bedre sammenlignbarheten og forståeligheten mellom regnskaper. Det er også flere andre momenter som peker i retningen at informasjonsverdien øker gjennom økt relevans og validitet til regnskapene. Samlet konklusjon for oppgaven er at en implementering av IFRS 15 fra NRS 2 trolig vil gi bedre regnskapskvalitet for selskaper innenfor bygg og anleggsbransjen.

7.3 Forslag til videre forskning

Oppgaven er utarbeidet som en teoretisk analyse av IFRS 15 for bygg- og anleggsbransjen i Norge. Fokuset har vært rettet mot regnskapskvalitet fra et utelukkende teoretisk perspektiv. Dette er også en av oppgavens største svakheter siden analysen bygger på teori og ikke praksis. Det vil for videre forskning på temaet være aktuelt å gjøre sammenligninger på tvers av selskaper innenfor bygg- og anleggsbransjen. Hvor forskningen har en kvantitativ tilnærming for å avdekke eventuelle endringer i forholdstall. En slik tilnærming vil trolig kunne avdekke flere kvantifiserbare effekter ved en implementering av IFRS 15.

Det vil også kunne være interessant å se på hvordan effekten av implementeringen blir med tanke på de nye kravene knyttet til noteopplysninger. Som nevnt i oppgaven gir IFRS 15 en prinsippbasert tilnærming til hvilke noteopplysninger som skal inkluderes, men begrenset av en vesentlighetsvurdering. Det forventes derfor at for selskaper som implementerer IFRS 15 vil kunne få en mye større omfang av noteopplysninger. For videre forskning vil det kunne være aktuelt å se på om noteopplysningene som presenteres gir tilstrekkelig verdirelevans for brukerne og eventuelt hvilken brukergruppe som får størst verdirelevans fra de nye omfattende notekravene. Dette kan bli gjort gjennom empirisk forskning hvor det blir foretatt intervjuer med de ulike brukergruppene for å identifisere hva de ulike brukerne anser å være verdifull informasjon. Deretter benytte funnene til å se om selskapene oppfyller brukernes forventning.

Det er også av den oppfatning av at det er fåtall av selskaper som har gjennomført en slik implementering. Det vil derfor kunne være aktuelt å forske på selskap som gjennomfører en slik implementering hvor det blir gjennomført intervjuer med ledelsen og selskapet for å avdekke de forhold som endrer seg for selskapet og hvilke forhold som de anser som problematiske. For deretter å se på hvilke effekter implementeringen har hatt på forholdstall. Dette vil kunne belyse andre aspekter som en teoretisk tilnærming ikke vil kunne belyse i samme grad. Det er også viktig å påpeke at IFRS 15 er en omfattende standard som belyser flere problemstillinger, dette er noe som kan gi flere forskningsmuligheter for fremtiden.

Litteraturliste

- Alexander, D., Jorissen, A, Hoogendoorn, M. Van Mourik, C. & Kriwan, C. (2020). *International financial reporting and analysis*. Cengage learning eMeA.
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2015). Prinsippbaserte versus regelbaserte regnskapsstandarder. *Praktisk økonomi & finans*, 31(01), 80-94.
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2017). Resultat-eller balanseorienterte regnskaper.
- Bernhoft, A., Kvifte, S., & Tofteland, A. (2011). *Finansregnskap–god regnskapsskikk og ifrs* 2. utgave.
- Bernhoft, A. C., Kvifte, S. S., & Røsok, K. O. (2018). *IFRS i Norge–en håndbok* (8. utgave). IASB. (2019).
- BDO. (2017). *IFRS in practice 2017*. Fra: [https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-practice/IFRS15_print-\(1\).pdf.aspx?lang=en-GB](https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-practice/IFRS15_print-(1).pdf.aspx?lang=en-GB)
- BDO. (2019). *Bygg- og anleggsanalysen 2019*. Fortsatt sterk vekst med lave marginer og økt usikkerhet.
- BDO. (2018). *Krevende vekst med pressede marginer*. Rapport om bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen.
- Dechow, P. M. og Schrand, C. M. (2004) *Earnings Quality*. Hentet 10.11.2020 fra: <http://www.valuewalk.com/wp-content/uploads/2015/04/Defining-Earnings-Quality-CFA-Publication.pdf>
- Deloitte. (2014). *Technically Speaking Illuminating far and Wide*. Hentet 26.10.20 fra: <https://www.iasplus.com/en/publications/south-africa/technicallyspeaking/technically-speaking-2014-august-2014>
- Deloitte. (2017). *Contingencies: Key differences between U.S. GAAP and IFRSs*. Hentet 15.10.20 fra: <https://www.iasplus.com/en-us/standards/ifrs-usgaap/contingencies>
- Dey, I. (1993), *Qualitative Data Analysis: A User Friendly Guide for Social Scientists* (1 edn.; 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE: Routledge).
- EY. (2015). *Applying IFRS – The new revenue recognition standard – Engineering and Construction*. Hentet 05.10.20 fra: http://www.ey.com/UK/en/Issues/IFRS/Issues_GL_IFRS_NAV_Industry-insights
- Fossvik, T., & Olsen, O. M. (2019). *Verdirelevansen av IFRS 15: er IFRS 15 inkrementelt verdirelevant sammenlignet med tidligere inntektsføringsstandarder og fortolkninger?* (Master's thesis).
- Fosvold, I. H. (2018). *Slotting Allowances in the Norwegian Grocery Industry: An Economic Analysis* (Master's thesis).

- Ghauri, P. N. & Grønhaug, K. (2010). *Research methods in business studies* (4th ed.). Harlow: Financial Times Prentice Hall.
- Gjesdal, F. (1981). Accounting for stewardship. *Journal of Accounting Research*, 19(1), 208-231.
- Gjesdal, F. (2003). Resultatkvalitet anno 2003. *Praktisk økonomi og finans*, 1, 51-81. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2003/01/resultatkvalitet_anno_2003
- Gripsrud, G., Olsson, U. H., & Silkoset, R. (2011). *Metode og dataanalyse: Beslutningsstøtte for bedrifter ved bruk av JMP*. Utg. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Grøvdal, J., & Storøy, A. (2016). *IFRS 15: Ny inntektsføringsstandard: i hvilken grad vil IFRS 15 påvirke regnskapsprodusenter og-brukere?* (Master's thesis).
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Heskestad, T. (2015). Røde Flagg Knyttet til Driftsinntekter og Varekostnader. <https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/okonomistyring/rode-flagg-knyttet-til-driftsinntekter-og-varekostnader2/>
- Haugnes, T & Mamelund, E. (2012). Utvannet balanseorientert prinsipp. *Revisjon og regnskap*, 1, 26-28. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2012/1-26-8.pdf>
- IASB. (2015). *Conceptual Framework for Financial Reporting. Exposure Draft*. Hentet 10.10.2020, fra London: IASB
http://kjs.mof.gov.cn/zhengwuxinxi/gongzuotongzhi/201506/P020150629528_305757224.pdf
- IFRIC. (2018). IFRIC Update March 2018. Fra: <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/ifric-updates/march-2018/#8>
- IFRS 15 - Revenue from Contracts with Customers. Hentet fra (abonnement): <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IFRS15.pdf>
- Isaksen, V. H. (2019). *Tillit og konflikt i bygg- og anleggsprosjekter* (Master's thesis, NTNU).
- Jiang, G., & Penman, S. (2013). A fundamentalist perspective on accounting and implications for accounting research. *China Journal of Accounting Research*, 6(4), 233-245.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomiskadministrative fag* (3. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kinserdal, F. (2017). Hva er regnskapsmanipulasjon, og hvordan kan den best avdekkes?.
- Kvifte, S. S., & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap. Den norske revisorforening, Oslo*.
- Kvifte, S. S. & Puri, A. (2014). Ny inntektsføringsstandard. *Revisjon og regnskap*, 6, 20-24. Hentet fra: <http://www.revregn.no/asset/pdf/2014/6-20-4.pdf>

Korsvold, J. (2015). Ny standard for inntektsføring – En utfordring for telekom-bransjen. *Praktisk økonomi og finans*, 4, 261-273. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2015/04/ny_standard_for_inntektsfoering_-_enutfordring_for_telekom

KPMG. (2014). Impacts on the construction industry of the new revenue standard. Fra: <https://home.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2014/10/First-Impressions-O-201409-Impacts-on-the-construction-industry-of-the-new-revenue-standard.pdf>

KPMG. (2016). Revenue Issued In-Depth. Hentet 10.02.17 fra: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/IFRS-practice-issues-revenue.pdf>

KPMG (2019). *Insights into IFRS: KPMG's practical guide to International Financial Reporting Standards*. Sweet & Maxwell.

Langli, J. C (2010). Årsregnskapet (9. utgave, 1.opplag). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Ler, A. & Puri, A. (2014). Driftsinntekter. I Ernst & Young (EY), S. S. Kvifte (red.), *IFRS I Norge - Bransje- og temaartikler* (7. utgave), (S. 523-546). Oslo: Ernst & Young Hentet 20.08.2020.

Lundesgaard, J. (2005). Mot et europeisk regnskapsreguleringsregime: IASB-regelverket og det balanseorienterte konseptuelle rammeverket.

Lønmo, I., & Nerdrum, L. T. (2016). *IFRS 15 Inntekt fra kundekontrakter: Endringer i regnskapsføringen* (Master's thesis, Handelshøyskolen BI).

Nilsen, C. & Tronstad, C. (2017). IFRS 15 - Regnskapsføring av inntekter fra kundekontrakter. Hentet 10.10.2020, Fra: <https://www.rsm.global/norway/nb/news/ifrs-15-regnskapsforing-av-inntekter-fra-kundekontrakter>

Nordskog, I. H., & Romseland, K. (2018). Hvordan praktiseres virkelig verdi av investeringseiendom? (Master's thesis, Universitetet i Agder; University of Agder).

NOU 1995:30 (1995). Ny regnskapslov. Oslo: Finans- og tolldepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/828efa32669b4f6d8318cfcf96d1102d/no/pdfa/nou199519950030000dddpdfa.pdf>

NRS 2 Anleggskontrakter (oktober 1992). Oslo: Norsk Regnskapsstiftelse

McConnell, P. (2014). Revenue recognition: finally, a Standard approach for all. *Investor Perspectives*, London: IFRS Foundation, jun.

Oppi, N. S.(2016) Nye regler for inntektsføring for børsnoterte foretak–hva blir effektene?. *Praktisk økonomi & finans*, 33(04), 375-388.

Petersen, C. V., Plenborg, T., & Kinserdal, F. (2017). *Financial statement analysis: valuation-credit analysis-performance evaluation*. Fagbokforlaget.

- Picker, R., Clark, K., Dunn, J., Kolitz, D., Livne, G., Loftus, J. & van der Tas, L. (2016). *Applying IFRS standards* (4th ed.). Chichester: Wiley
- Roden, D. M., Cox, S. R., & Kim, J. Y. (2016). The fraud triangle as a predictor of corporate fraud. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 20(1), 80.
- Rosenblad, S. C. (2014). Omfattende og detaljerte regler. *Revisjon og regnskap*, 7, 24-28.
- Schwencke, R, Hans. (2003). Regnskapsloven tilpasses internasjonale regnskapsstandarder (IAS/IFRS) i 2005. Magma. Kilde: <https://www.magma.no/regnskapsloven-tilpasses-internasjonale-regnskapsstandarder-ias-ifrs-i-2005>
- Schwencke, H. R., Haugen, D. O., Baksaas, K. M., Stenheim, T. & Avlesen-Østli, E. (2020). *Årsregnskapet i teori og praksis 2019*. Gyldendal akademisk.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2013). *Research methods for business* (6th ed.). Chichester, West Sussex: Wiley.
- Stenheim, T. (2008). Virkelig verdi - et utfordrende måleattributt. Hentet 20.10.20, Fra; fra Magma <https://www.magma.no/virkelig-verdi-et-utfordrende-maaleattribut>
- Stenheim, T., & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering–definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi & finans*, 28(02), 57-69.
- Stenheim, T., Sundkvist, C. H., & Opsahl, A. (2017). Hva menes med regnskapskvalitet?. <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/2404972/masterthesis.PDF?sequence=1&isAllowed=y>
- Svartdal, F. (2014). Fagfelleevaluering. I: Store norske leksikon. Hentet 25.08.2020 fra <https://snl.no/fagfelleevaluering>
- Tellefsen, J. T., & Langli, J. C. (2005). *Årsregnskapet*, Oslo. *Gyldendal akademisk*.
- Wiig, S. & R. Bjerketveit. (2015). *Anleggskontrakter. Revisjon & Regnskap*. Hentet 10.20.20 fra: <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/5-32-6.pdf>

Appendiks - Refleksjonsnotat

Refleksjonsnotat

Gjennom refleksjonsnotatet som følger av retningslinjene for å skrive masteroppgave ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder her skal det gjennomgås oppgavens tema i tilknytning til internasjonalisering, innovasjon og ansvarlighet. Det skal også være et sammendrag av oppgavens tema og funn som fremkommer i oppgaven.

Sammendrag og oppgavens funn

Denne masterutredningen handler om hvordan implementeringen av IFRS 15 fra NRS 2 vil kunne påvirke regnskapskvaliteten for selskaper innen bygg og anleggsbransjen i Norge. Formålet med oppgaven er å prøve å avdekke hvordan en slik implementering vil kunne påvirke regnskapskvaliteten og informasjonen som blir gitt til brukerne av regnskapet.

Den har et teoretisk perspektiv hvor funnen som er gjort er underbygget av tidligere eksisterende regnskapsteori. Metodetilnærmingen er gjort ved dokumentanalyser. Standarden gir mer rettleiding sammenlignet med NRS 2 på mange områder. De områdene som er særskilte er blant annet hvordan notene skal utformes samt de illustrative eksemplene som foreligger gjennom standarden. Vurdert fra et teoretisk standpunkt peker oppgaven i den retningen av at en implementering av IFRS 15 vil kunne bedre regnskapskvaliteten og informasjonsverdien for selskaper i bygg og anleggsbransjen.

Jeg tror at oppgaven tilnærming ved å sammenligne sekundære kilder vil kunne være med på å bidra i kunnskapen rundt IFRS 15 og de utfordringer som selskaper som i dag rapporterer etter NRS 2 vil kunne møte på ved en implementering.

Internasjonalisering

IFRS er et internasjonalt regnskapsspråk utviklet av IASB. Oppgavens tilnærming viser sammenlignbarheten mellom den norske standarden NRS 2 og den internasjonale standarden IFRS 15. Oppgaven vil kunne tilføre informasjon for leserne knyttet til hvilke deler av det norske regnskapsspråket har likheter med den internasjonale. Det viser også hvilke fordeler en mer internasjonalisert tilnærming i regnskapsspråk vil kunne ha for regnskapskvaliteten til selskapene innenfor bygg og anleggsbransjen. Jeg tror at ved en mer internasjonal tilnærming

av det norske regnskapsspråket vil kunne bidra til bedre regnskapsinformasjon for brukerne av regnskapet.

Det at flere selskaper går over til å rapportere etter IFRS 15 vil medføre at selskaper i større grad blir mer sammenlignbare på tvers av landegrenser. Fra et internasjonalt brukerperspektiv vil det at selskaper benytter seg av internasjonale regnskapsregler kunne gjøre regnskapene mer forståelige. Dette vil også potensielt øke globaliseringen for den internasjonale økonomien når det blir økt forståelse for brukerne av regnskapet.

Masteroppgaven ser spesifikt på selskaper innenfor bygg- og anleggsbransjen i Norge. Det blir innledningsvis nevnt at bransjen består av flere store aktører. Selskaper som endrer til et internasjonalt regnskapsspråk som IFRS 15 vil trolig kunne føre til mer attraktivitet fra internasjonale investorer, kunder og leverandører. Implementeringen av IFRS 15 for selskaper som rapporterer etter NRS 2 vil trolig ikke bli aktuelt før selskapene velger det selv eller noteres på Oslo børs. Dette vil også medføre fordeler med tanke på internasjonalisering og mer likviditet for selskapene.

Innovasjon

Regnskapsreglene som blir gitt ut fra IASB gjelder for flere ulike land og på tvers av landegrenser. IFRS 15 kan være en standard som norske myndigheter kan se til for eventuell utvikling av nye regnskapslov og nye regnskapsstandarder.

Oppgavens innovative sider er hvordan den tar for seg et område som jeg oppfatter at det gjort lite forskning på. Gjennom litteraturgjennomgangen var det ikke avdekket noen andre som har sett på samme problemstillingen knyttet til IFRS 15 og NRS 2. Det er flere andre studier som fokuserer på endringer fra tidligere internasjonale standarder til den nye inntektsføringsstandard (IFRS 15).

Jeg tror at oppgaven tilnærming vil kunne bidra til å forbedre kunnskapen til leserne rundt problematikken og de fordelene en slik implementering vil kunne ha. Det er klart at oppgaven ikke skaper noe nytt ved sin tilnærming, men den forsøker å forbedre litteraturen på den området som er fokus for oppgaven.

De internasjonale regnskapsstandardene er i konstant utvikling for å kunne gi best mulig beslutningsdyktig informasjon til brukerne av regnskapet. Dette fordi det fordi det ofte foreligger forbedringspotensialer i de nåværende standardene. Forbedringspotensialet kan avdekkes gjennom regnskapsskandaler som gjelder påpeker svakheter med nåværende regelverk. En slik tilnærming vil trolig kunne medføre et større omfang av innovasjon og bedre sammenligningsgrunnlag mellom selskaper på tvers av landegrenser. Ved å øke sammenligningsgrunnlaget vil dette kunne føre til mer og bedre internasjonale samarbeid for norske selskaper.

Ansvarlighet

En av problemstillingene som er nevnt i oppgaven er hvordan brukerne av regnskapet vil vurdere en slik endring og om dette kan bidra til å bedre regnskapskvaliteten. En slik tilnærming vil kunne styrke det etiske forholdet mellom selskapene og samfunnet. Slik at brukerne ikke blir villedet gjennom informasjonen som blir presentert i regnskapet. Mine taker er at selskaper innenfor bygg og anleggsbransjen har et etisk ansvar ikke bare ovenfor brukerne av regnskapet, men også ovenfor de ansatte i selskapet. Som oppgaven belyser er bransjen hardt presset og marginene er lave. Dette kan på mange måter gi insentiver til manipulere regnskapsinformasjonen som blir gitt, og om dette blir avdekket vil det kunne ha store effekter for de ansatte og samfunnet.

IASB har ansvaret for utarbeidelse av nye regnskapsstandarder, hvor formålet er å forebygge og forhindre mulighetene for å drive regnskapsmanipulasjon. Denne risikoen vil trolig aldri komme til et slikt nivå hvor det anses å være umulig. Det er derfor viktig å ha et forhold til nye standarder og at bruken av dem er utarbeidet i henhold til de etiske reglene som foreligger.

For videre forskning rundt temaet vil det kunne være aktuelt å se på hvordan en slik implementering blir oppfattet fra et brukerperspektiv gjennom intervjuer eller gjennom tallmessige analyser. Jeg tror dette vil kunne gi en bedre forståelse rundt hvilke fordeler en slik implementering vil kunne gi.

Avsluttende ord

Masteroppgaven har blitt utarbeidet gjennom høstsemesteret 2020. Mye av kunnskapen som danner grunnlaget for oppgaven kommer fra fagene innenfor regnskapet fra masterstudiet ved

Universitet i Agder. Mye av lærdommen og erfaringen som er lært gjennom utarbeidelsen av oppgaven vil komme til anvendelse i fremtiden gjennom arbeidspraksis. Det har en krevende prosess, men mange endre underveis. Det er flere aspekter som kunne vært forbedret om tidsaspektet hadde vært bedre. Likevel så har jeg inntrykk av at planen har vært for arbeidet har vært strukturert gjennom skriveprosessen.

Kjetil Eriksen

Kristiansand, november 2020.